VAR OLMA NOTLARI

TAYLAN KARA

düşünce hayâl

VAR OLMA NOTLARI TAYLAN KARA

VAR OLMA NOTLARI

Taylan KARA

hayal

Var Olma Notları
Taylan Kara

ISBN: 978-605-9552-30-1

Hayal Yayınları - Düşünce
Birinci Baskı: Ocak 2018

Yayın Yönetmeni: Özgen Kılıçarslan Danyal
Kapak Tasarımı: Nihat Taçyıldız
Yayına Hazırlayan: Eşref Yener

Hayal Yayınları
www.hayalyayinlari.com
E-posta: hayald@gmail.com
Adres: Miralay Nazım Sok. No: 30/3 Kadıköy - İstanbul
Tel: +90 216 700 28 36 Fax: +90 216 700 28 37

Baskı: www.egebasim.com.tr
Ege Reklam ve Basım Sanatları Ltd. Şti.
Esatpaşa Mahallesi Ziyapaşa Caddesi No: 4
34704 Ataşehir - İstanbul
Tel: +90 216 470 44 70

Yazıların hukuki ve etik sorumluluğu yazarlarına aittir.
Tüm hakları saklıdır.
Bu kitabın yayın hakları Hayal Yayıncılık Ltd. Şti.'nindir.
İzinsiz kopyalanamaz, aktarılamaz, çoğaltılamaz.

insanı anlama denemesi

Kitabın Kısa Otobiyografisi

Bu kitabın her cümlesi, başkalarından esirgenen zamanın harcından yapılmıştır. Yazılan her cümlenin içinde, yapılmayan bir başka iş vardır.

Önsöz

"Tamamlanmamışlık, tamamlanmayı talep ediyordu...
Bir şey biterken ama diğeri başlamıyorken olan
o yorucu boşlukları bilir misiniz?"

W. Gombrowicz (Ferdydurke)

İnsan türü, tamamlanmamış bir doğumun tam ortasında duruyor; doğumu başlamış, kafası dışarı çıkmış, bedeni içerde kalmış. Doğum başlamış ancak bitmemiş.

Tamamlanmamış bir doğum, varoluşun ortasında sancısını arıyor. Bir başka yerde bir doğum sancısı, doğumunu arıyor. Sancısız bir doğum olamıyor.

Doğumu sancısıyla buluşturma, bitmemişi bitirme, tamamlanmamışı tamamlama arayışına küçük bir katkı olması umuduyla...

Var Olma Notları

1

*İnsan bir olanaklılık olduğu kadar bir tutsaklıktır da...

İnsan bir tutsaklık olduğu kadar bir olanaklılıktır da...

İnsanlığın uzun tarihinde, bazen ilki bazen de ikincisi geçerlidir.

**

2

***Zamana sürtünmek**

An, yakalanmış ama henüz ölmemiş bir balık gibi ellerde çırpınır; eller en fazla onun kaygan yüzeyine birkaç saniye dokunabilir, bir türlü kavrayıp yakalayamaz. Bütün bunların sonucu ya çırpındıkça ara sıra dokunmak dışında başka bir algı üretemeyen süreğen bir yakalama çabası ya da birkaç saniye sonra ellerinin arasından yere düştüğünde avuçlarda kalan yapışkan bir ıslaklık... Anın insanda bıraktığı hep kirli ve yitirdiği şeyi işaret eden hayıflanma dolu bir izdir.

**

3

***Çeper bilinci**

İnsan, varlığını hep sınırda, varlığının çeperlerinde fark eder. Yaşamı en iyi ölmekte iken anlar; aşkı ayrılırken, sağlığı onu yitirmekteyken, mutluluğu mutsuzken... Çeperlere çarpan bir kafa, o kafanın en uyanık hâlidir. Çeper uyandırır ve hissettirir.

**

4

*Her insanın ağzının kenarlarında görünmez bir çift tırnak işareti vardır; insan her konuştuğunda sözlerinin hemen hemen hepsi, bildiği/bilmediği insanlardan edinilmiştir ve o tırnak işaretlerinin arasından çıkar. Pek az sözcük bu tırnak işaretlerinin dışında kalabilir.

**

5

*Bir ilişkinin cellatları, aynı ilişkinin içinden, el ele tutuşan o iki sevgilinin ellerinin arasından, birbirine sevgiyle bakan gözlerin bakışlarından doğar.

**

6

*İnsan yoksunluklarının ürünüdür; içerdiklerinden çok dışladıklarından yapılmıştır. İnsanı, olduklarından çok olamadıkları belirler.

**

7

***Boşluktaki şiddet**

Giyotinin boyunluğu... Darağacındaki ilmeğin boşluğu...

Bir işlevi yerine getirmek için yapılmış bir düzeneğin nesnesiz hâli...

Boyun yerleştirilmemiş giyotin, mahkûmunun boynuna yerleştirilmemiş ilmek...

Giyotinin boşluğu ya da darağacının ilmeği sadece ve sadece bir boynu işaret eder. Sadece tek bir şeyi işaret eden, onun ne olduğunu tanımak için izleyenlere hiçbir yorum hakkı tanımayan kararlı nesnelerdir bunlar, nesneleri olmasa bile. Sadece tek bir nesneyi işaret

eden bu türden aletlerdeki kesinlik, kendi başına bir şiddettir; nesnesiz hâllerinde bile...

**

8

*Bir insanın görüş değiştirmesi dışkılaması kadar mahremdir. İnsan, değişimini başkalarının gözleri önünde yaşamaz. Sözlerinizle ne kadar ikna olmuş olursa olsun, sizin karşınızda değil, siz gittikten ve görüş alanından çıktıktan sonra, kendi kendisiyle baş başa kaldığı yerde, kuytuda, etrafında onu izleyen gözler yokken değişir.

Ne kadar etkili olursa olsun, bir söz söyleyip, sonra karşımızdaki muhatabımızın değişmesini beklemenin hiçbir mantığı yoktur. Dünyanın en ikna edici sözü bile muhatabına ancak bir tohum atabilir. O tohumun kök salması için toprağın karanlığına ihtiyaç vardır.

**

9

*Bitirdiğiniz şey, neye başladığınızı da gösterir.

**

10

*Bir şehrin boşluğu, ancak biri onu daha önce yeterince doldurmuş ise anlaşılır.

**

11

*Yaşamı belirleyen büyük acıların zaman kipi yoktur; ne zaman oluşursa oluşsun, bir bardak suya damlatılmış bir mürekkep damlasının dağılması gibi geçmişe, geleceğe, şimdiki zamana dağılır ve zamanın bütün kiplerine damgasını vurur.

**

12

*Bir insan, içinde birkaç insanı birden taşır. Bu "alt-insanlar", kişinin karakterine göre değişen zamanlarda kişiye hâkim olur ve "alt insanlar"dan biri "insanın kendisi" olur. Sonra o "alt insan" bir başka "alt insan"a yerini bırakır ve bu böyle sürüp gider.

**

13

***"Yanı başında", "yanı zamanında"**

İnsan bilinci miyoptan çok hipermetroptur. Yakını değil biraz daha uzak olanı görür.

"Yanı başımızda" olan bir şeyi anlamak için biraz uzaklaşmak gerekir.

Tam o sırada olan bir şeyi anlamak için üzerinden biraz zaman geçmesi gerekir. Bir olayı anlamak için araya, mekândan ve zamandan oluşan bir mesafe koymak gerekir.

**

14

***Bir yokluk biçimi**

"Alışkanlıklarını yak ki, evrenin sırrına eresin."

Şeyh Bedreddin (Varidat)

Her alışkanlığa bir tür yok oluş eşlik eder. Alıştığımız şey, yaşamımızda giderek görünmez hâle gelir. Pencereyi her açışımızda karşımızda duran denizi artık göremez oluruz. Odamızın kokusunu, yıllardır oturduğumuz masayı artık fark edemez hâle geliriz; onların varlığını, ancak yok olduklarında fark ederiz. **Alıştıklarımız, bizim gözümüzde varken yoklardır ve ancak yokken var olabilirler.**

**

15

*Bu dünyada en çok hayret edilmesi gereken şey **"insanların HER BİRİNİN tek tek bir kadınla bir erkeğin çiftleşmesinden oluşması ve her birinin bir kadının rahminden acıyla doğması"**dır. Gördüğünüz her insan, çok nadir istisnaları dışında, kesinlikle ve kesinlikle bir erkekle bir kadının bir yerlerde başkalarından gizlenerek sevişmesinden, bir penisin bir vajinanın içine boşalmasından oluştu. Bu insanların her birini kesinlikle ve kesinlikle bir kadın aylarca karnında taşıdı ve sonra –genellikle acılı bir şekilde- doğurdu. Her insanın varlığının başlangıç noktası şehvet ve acı... **İnsan varlığının anahtarı, onun sınırlı ve gülünç bilincinin erişimine kapalıdır.**

Her insanın kökeninde, toplumun en ayıp saydığı, üzerinde en az konuştuğu ve en çok görmezden geldiği bir eylem saklıdır.

**

16

***İnsanın kısa tarihi**

İlk yaşadığı mağduriyette "haklılığın tüketilemez tahtına" yerleşip sonsuza kadar orada konakladı.

**

17

***Gelecekle beslenen bir ağızdır ömür; gelecek yiyip arkasına geçmiş salgılar. Yaşam, gelecekten geçmiş yapan bir "şimdi"den ibarettir.**

**

18

***Varlığın diferansiyeli**

Varlık, kendisini çoğunlukla yokluğunda gösterir; işlevler bozulduğunda, süreçler kesintiye uğradığında... Bir şey varken, bir süreç

yürüyorken, bir işlev yerine geliyorken kendisini göstermez.

Yokluk, varlığın içinde bir olanak olarak, içinde gizlendiği varlığın altını çizer.

İnsan, yaşamındaki boşlukları, o boşluk dolmadan fark edemez. İnsan, "mevcut durumu" değil "değişiklik"leri fark eder. Bilinç, varlığı fark etse de varlığın sürekliliğini ancak azaldığında, varlık ivmelendiğinde fark edilebilir. Varlığın en çok ivmelendiği durum, onun varken yok olması, "orada olanın" artık orada olmamasıdır: " –Delta Varlık".

Anlamak, "fark" etmektir. İnsanın fark etmesi için "fark" olması gerekir. **İnsan "var olan"ı değil, "olanların farkını"ı anlar.** "X" i, "y"yi değil "delta"yı fark eder.

**

19

*Yaşamını etkileyen kararların büyük bir kısmı, senin olmadığın bir yerde senden habersiz olarak alınır. Senin üstlendiğin kararlar ise, çoğu kez sınırları önceden çizilmiş bir alandan dışarı taşmaz.

**

20

*İnsan bildiği her şeyi hissetmez; hissettiği çoğu şeyi de bilmez. Bilmek ve hissetmek zaman zaman aynı bilinçte birbiriyle hiç temas etmeden var olabilir.

**

21

*İki kişinin ayrı ayrı bilmesiyle, iki kişinin birlikte bilmesi, birbirinden farklı deneyimlerdir.

**

22

*Midenin sınırları beyninin sınırlarıdır. Beyin mideyi genişletir/daraltır; ama aşamaz. Beyin mideyi teorize eder. İnsan beslendikleriyle düşünür.

**

23

***Bireyin türdeki ikametgâhı**

Her birey, tür varlığının birer anıdır.

Her birey, milyonlarca yıllık DNA yolculuğunun, mikroskobik molalarıdır.

Her birey, atalarından çocuğuna doğru çizilen bir vektörün minik gövdesidir.

Her birey, insan türünün uzun yolculuğunda, bu yolculukla kıyaslanmayacak derecede kısa bir zaman dilimine düşülen küçücük bir dipnottur.

Her birey, binlerce ciltlik koca bir ansiklopedide, ebeveynlerinin açtığı ve çocuklarının kapattığı bir kısa parantezin içini yaşamaktadır.

**

24

*İnsan olacağı şeyi seçebilir, ancak çok az insan aynı zamanda "parçası olduğu bütünü" seçebilir. Çoğu parça, ait olduğu bütünlüğün bilincine sahip değildir.

**

25

*Olasılıkların sınırına gitmediğin zaman geride kalan yas duygusudur.

**

26

*Bireyin entelektüel boyunu aşan, başa çıkamayacağı sorunları doğa, paketlenmiş hazır programlarla çözmüştür. Her bireyin tek tek uzun zamanda öğrenmesindense 'içgüdü' denen paket program çok daha pratik, sağ kalım açısından da tür için son derece yararlıdır. Bireyin özgür iradesinin canı cehenneme; türün varlığı her şeyin üstündedir.

Türün kalıtımının tek taşıyıcısı bireyin genleri değildir.

Türün bireylerinin bilincini aşan bir de sosyal kalıtım vardır. Bunun birey bilincindeki tezahürü inanç paketleri ve bilinç kalıplarıdır. Tarihteki milyarlarca bireyin biriktirdiği sosyal birikim türün sürekliliğinde bu şekilde korunur. Birey, türün birikimini paketlerle taşır.

**

27

*İnsan, kendisiyle örtüşmeyen bir tanımlamadır.

**

28

***DNA kılıfları**

Elleri buruşuk, yüzleri derin izlerle dolu yaşlı bir karı koca, erişkin kızlarıyla yan yanalar. Bir zamanlar onları iliklerine kadar saran bir libidonun tutuşturmasıyla yaptıkları yetişkin kızlarıyla yürüyorlar. Derinlerinde, şimdi neredeyse hiç görülmeyecek kontrol dışı bir arzunun canlılığı var eden, hiç algılanamayacak izleri gömülü.

Bir zamanlar onları tutuşturan arzuyu, şimdi kızlarına devretmişler sanki. Buradan, bu zamandan bakıldığında, bir zamanlar var olan cinsel arzularının tek kanıtı kızlarının varlığı. Sanki bir gece sevişmişler, adam kadının içine boşalmış ve fışkırır fışkırmaz tohumlarıyla birlikte arzusu da onu terk etmiş ve birlikte buruş buruş olmuşlar.

**

29

*İnsanın içinde sanıldığından çok daha "şiddetli" bir maymun vardır. Maymunluktan en net olarak ayrıştığı konu ise "maymunla arasına koyduğu mesafeyi" kanıtlama ısrarıdır.

Toplumsal yaşam, insanın kültürel olarak üretebildiği en uçtaki yüzeye tutunur. İnsan beyninin korteksinin en son oluşan kısmına, en genç yerlerine... Şehrin geniş meydanlarında bu ilkenin hâkim kılınması insanın büyük başarısıdır. Ancak biraz içeriye, derinlere, ara sokaklara girildiğinde, insan bir maymundur; hem de en sıradanından. Kültür kurumlarının arka sokaklarında dürtüler kol gezer.

Biyoloji sık sık kültüre fıtıklaşır. Güdüler toplumsaldan kafasını uzatır.

Bir genel müdür, dört milyon yıl önceki maymun gibi sevişir, bir maymun gibi yemeyip çatal bıçak kullansa da bir profesör bir yemekten yirmi milyon yıl önceki atası gibi zevk alır.

En kültürlü kadın, maymun dişisiyle aynı siklette flört eder; sadece partneri ona et yerine çiçek vermektedir.

Sınırlı bir kamusal alan hariç, bireysel yaşamın bütün dinamikleri maymunsudur.

İnsan, "maymun akar"; kendini doğal akışına, içgüdülerine, içinden geçenlere bıraktığında tamamen maymun davranışları gösterir.

İnsan, büyük bir kısmı maymun olan bir "geçiş türü", bir çeşit "ara form"dur. İnsanın, "insan kısmı" bu içindeki maymun çekirdeği sınırlama seviyesinde kendini gösterir.

**

30

***Külyutmazların ağızları**

Milyonlarca külyutmaz vardır ağzı tıka basa kül dolu... Ahmaklık, hemen hemen daima "her şeyin farkında olduğu zannı"yla kendisini

gösterir. **Dünya hakkında beş kelime öğrenmek yerine, bildiği beş kelimeye bütün dünyayı sığdırabilme başarısıdır ahmaklık.**

Ahmak bilinci, olguyu bildiklerine uydurmak için "bilgi terziliği" yapar.

**

31

*İnsan, türdeşlerine en çok varlığının uçlarında benzer; doğarken ve ölürken...

**

32

*İnsan işte; karşısındakinde zayıflığı hissettiği anda savanlardan, ormanlardan süzülen genlerinin dipten gelen basıncı pençelerine tırmanır; tırnakları uzar, dişleri keskinleşir. Asılıp onu tekrar insan olmaya zorlayan bir bilinç olmadığı sürece zayıflık, insanda maymunsu bir şiddeti, milyonlarca yıllık tarihinden geri çağırır.

**

33

*İnsan, eksikliklerinin birbirine dikilmesiyle oluşmuş bir bohçadır. Delik deşik kumaşının büyük bir kısmı boşluktur.

**

34

*Kibir, bir "tamamlanmışlık"tır. Tepeden tırnağa yanıt dolu ama numune olsun diye bile tek bir soru kırıntısı taşımayan bu "çok yanıtlı yok sorulu" insan grubuna dışarıdan verilebilecek hiçbir şey yoktur. Şüphe, birazcık şüphe olsa bu ahmaklık yolu kibre varmadan bir yerde son bulacaktı.

Yerellik, cevaplılık, sorusuzluk, kendinden emin olmak, bilmemek, bilmediğini bilmemek, tamamlanmışlık; kendini beğenmişlik başka na-

sıl olabilir?

Kibir, birçok kusurun yer aldığı büyük bir ortaklıktır.

**

35

***Azgın ataların daha azgın torunları**

Doğal seçilim, hep yaşamaya ve yaşatmaya eğilimli olduğu içindir insan türünün bu niteliksizliği. Atalarımız arasında üremeyen, kendini yaşatmaya çalışmayan erdemliler yok oldular. Ne olursa olsun yaşama ilkesi, bir canlının varlığını sürdürmesi için çok gerekli olsa da bir düşünce varlığı için korkunç bir durumdur. Çünkü düşünsel varlık, gerektiğinde fiziksel varlığını feda edebilir ve ölebilir.

**

36

*Ölümün dokunduğu anda paramparça olan bir yaşam, ancak ölüm doğru kullanıldığında ve ölümün yaşam içindeki konumu doğru organize edildiğinde derinleşebilir. Ölüm bilinci doğru kullanıldığında, insanın tarihteki süreklilik duygusunu üretebilir.

**

37

*İnsan, varlığını geliştirici keşiflerden önce varlığını yok edici şeyleri keşfetmiş/icat etmiştir. Tıptan önce savaş, neşterden önce mızrak, öpücükten önce işkence, karaciğer naklinden önce kafa kesme... Termodinamiğin ikinci yasasının evrenselliği, insan varlığına da sıçramıştır.

**

38

***Varlığın alışkanlıkları**

Eylemsizlik ilkesi, diğer fizik yasaları, kimya ve biyoloji yasaları

birer "varlık alışkanlığı"dır.

**

39

*Kendi koyduğu kuralları bile acımasızca çiğneyen bir düzen, kişilere her olasılığın olabileceği, her türlü kötülüğün yapılabileceği, sınırsız bir cangıl içinde yaşıyormuş hissi verir. Dünyanın bu hâli kişiyi mistisizme iter; çünkü belirsizliğin olduğu yerde akıldışı, önünde sonunda kişilere hâkim olur.

Çocuğun öldürülür ve faili cezalandırılmazsa, bulunmazsa, bulunmaya teşebbüs dahi edilmezse çocuğunun öldürüldüğü yere ağaç dikersin. "O ölmedi, kalbimizde yaşıyor, ölümsüzdür," dersin. Bütün bunlar o öldüğü için, onun ölümü görmezden gelindiği için, önemsenmediği için olur. Bu, tarihten kovulmaya karşı ayak diremenin bir yoludur.

**

40

***Önemsizlik bilinci**

İnsan, yalın bir varlık olarak çok dayanıksızdır; yaşama karşı dirençli olması için destekleyici aygıtlarla güçlendirilmesi gerekir. İnsan ömrü, tarihin hacmi ve ritmi karşısında çok kısadır; en şanslısı bile tarihe not edilebilecek önemde en fazla birkaç şey yaşayabilir. İnsan, birkaç gramlık bir kurşun yediğinde, kafasını bir yere çarptığında, bedeninde bir hücre çıldırdığında, kalbinin bir damarı tıkandığında hemen ölüverir. İnsan bedeni işkenceye dayanıksızdır; eli kesilince ağlar, sevgilisi terk edince depresyona girer. İnsanın biyolojik rezervuarı çok sınırlıdır; minicik bir mutasyonla bozulur. İnsanın algıları, güdülerine bulaşıktır; insan aklının sınırları üzerinde duygularının mutlak lekeleri vardır.

Zekâsı, algılamalarının kısıtlı verileriyle sınırlanmıştır. Evrimin

sağladığı kısıtlı olanaklar, insanın evreni ve kendisini anlamakta yetersiz kalmaktadır.

İnsan, kendisini nesnelleştirebildiği ölçüde güçlenir. İnsan, öznelliğini paranteze aldığı sürece tarihsel bakma ve kendisini tarihe yerleştirme olanağı bulur. İnsanın en büyük olanağı, kozmik önemsizliğinin farkında olabilmesidir. İnsan varlığı, kozmik önemsizliğini fark ettikçe önem kazanır.

**

41

***Endişe motoru**

Sevdiklerin için kafanda daima bir endişe motoru taşırsın. Bilincin gerisinde, uykusunda dahi onları yitirme korkusunu işleyen bir mekanizma kâh bilinçte kâh bilincin çevresinde ama daima etrafta bulunur. Bazen ipini uzatıp bilincinden uzaklaşır; bazen gelip bilincin ortasına oturur.

**

42

*İnsan türü, en büyük alçaklıklarında bile kerametler bulabilir. Örneğin: "Ben sadece dokuz kişiyi öldürdüm, evdeki bebeğe dokunmadım," diyerek dokuz kişiyi hunharca öldürmenin günahı, evdeki bebeği sağ bırakmakla giderilmiş olur. Bu katil kendi gözünde hiç cinayet işlemeyen birisiyle aynı seviyededir. Zaman zaman da o bebeği öldürmediği için kendisini erdemli olarak görecektir. Kendi alçaklıklarında erdem bulmak, alçaklıkta ciddi bir deneyim ve derinlik gerektirir.

**

43

*İnsanı kendisi yapan, yaptıkları kadar yıktıklarıdır da. İnsan, yaptıklarından çok yıktıklarını içerir.

**

44

*Eksikliğini şiddetle hissettiklerini yitirmiş sayılmazsın. "Eksiklik" de varlığın, "başkasında var olma" biçimlerinden birisidir.

**

45

*İnsan içinde, kendini ait hissettiği mekâna ayarlı değişmez bir saat taşır ve nereye giderse gitsin saatini de yanında götürür. Bu saat, bir zaman ölçüsü olduğu kadar bir iklim, bir mekân duygusudur. Gidilen her yerde, saatinin ayarlı olduğu o yerle olan farklılıklar hissedilir.

**

46

*Ölümünüzle ilgili yapacağınız her plan öldüğünüzde gülünç kalacaktır. Ölüm anı kişinin kendisine göre sıradan değildir; ya son ana yakışır bir son söz ya da şahitlerin ballandıra ballandıra anlatacağı bir şövalye duruşu ile akıllara yerleşeceği varsayılır. Oysa ölümlerin hemen hemen hiçbiri böyle olmaz. Yemek yer gibi, çişini yapar gibi, bir çay bardağından çayını yudumlar gibi ölür çoğu insan; geride ölmenin o kendi tekliği dışında pek bir şey bırakmadan... Kitaplarda, filmlerde gördüğünüz o törensel ölümlerden hiçbiri, muhtemelen başınıza gelmeyecektir. İnsan çoğu kez saçma sapan bir zamanda, saçma sapan bir yerde, son derece sıradan bir şekilde ölür. Ne dilinizde bir aforizma, ne belleklerde kalacak bir duruş... Gündelik hayatınızın milyonlarca sıradan anından birinde, tam o sırada...

**

47

***Acı provaları**

Derin acıların provaları vardır. Tam ölecekken ölmemek, çok sevdiğin birisinin ölümcül bir kazadan kıl payı kurtulması, ağır bir hastalık geçiren kızının iyileşmesi... **Yitim olmadan yitim duygusunu**

yaşatan bu türden olaylar, insanı, parantezinin dışına fırlatır. Bunlar, bir acının bütün düşünsel kazancını, bir acıdan gelebilecek derinliği, o acıyı yaşamadan insana sunan fırsatlardır.

"Tamamlanmamış acı", "acı olmayan acı", "acı simülasyonu", "vahşi" tarafları alınmış acıdır; acının sadece yararlı kısmını içermektedir. Bu türden acı provaları, almaçları olanlara az çok bir bilgelik hâli katar.

**

48

***Yapmadıklarından yapılmak**

Bir insanın ahlâkı, yapmayacaklarıyla tanımlanır:

"Asla bir çocuğa tecavüz edip kafasını kesmem."

"Asla kör bir adamın parasını çalıp onu pencereden aşağı atmam."

"Hiçbir zaman yeni doğmuş bir bebeği boğup etini yemem."

Bunlar ne kadar hayal ürünü gibi gelse de insan, kendisini bu türden vahşetlere ne kadar uzakta konumlandırsa da bunların hepsi olmuştur, olmaktadır. Daha fazlaları da olmuştur; hatta hayâl gücümüzü zorlasak dahi aklımıza getiremeyeceğimiz, bir dehşet öyküsü bulmak için bütün gücümüzü harcasak erişemeyeceğimiz, yanından bile geçemeyeceğimiz vahşetler yaşanmıştır. İnsan türünün toplamda asla yapmadığı pek az şey vardır. Çünkü dünyadaki en ücra köşede bir insan hiç kimsenin yapmadığı bir şey yapsa, o yapılan da insan türünün "yapabilme envanteri"ne yazılmaktadır. Hâl böyle iken bir bireyin "asla yapmayacakları" daha da geri düşersek "yapamayacakları" ahlâkının zeminini oluşturur.

**

49

*İnsan, kendisini tamamen görünür hâle getiren ışıktan nefret eder. İnsan, kendisini olduğundan daha fazlası zanneder; ne olduğunun ta-

nımlanması o fazlalığı yok eder. Bu nedenle kendisini tanımlarken kullandığı ifadelere tanımlar kadar muğlaklıklar da doluşmuştur.

**

50

***İnsanın garantisi olarak sis**

"Aşk, bir kişiyle diğerleri arasındaki farkın ölçüsüzce abartılmasıdır."

B. Shaw

İnsan, karşısındaki insanda bir karanlık, bir bilinmezlik, bir gizlilik, erişilmez olduğunu sandığı bir yer görmedikçe onu ilginç bulmaz. Karşısındakine olan ilgisini onda gördükleri için gösterse de gördüklerini, daha görmediklerinin, adım atarsa göreceklerinin, görebileceklerinin bir numunesi olarak ele alır. İnsanın, ilginç bulduğu insanda gördükleri, gerisinde görmediklerini vaat eder.

Aşk, nesneleri olduğu gibi görmenin tam karşıtıdır; karşısındakinin hâl ve davranışlarında -çoğunlukla olmayan- ikincil, üçüncül anlamlar bulabilmektir.

**

51

*Bir insanın içi, karşısındaki insanın imgesiyle dolabilir. Bir insan, sadece düşüncesi ile karşısındaki insanı hiç bir boşluk bırakmaksızın doldurabilir. Bir denizin sahille ilişkisi gibi, onun bilincindeki her kıyıya dokunur, bilincinde kıpırdar; yükselmesi, alçalması, dalgaları, duruşu, çarşaf gibi oluşu, köpükleri, dokunuşu, serinliği ya da seyredişi keyif vericidir.

**

52

*Bir insan öldüğünde, dünyada ondan kalmış, onunla ilgili, onu çağrıştıran, ona ait, ondan dünyaya yayılmış ne varsa toplanır ve bir mezara sıkıştırılır. Ölü paylaştırılır; işe yarar kısımları, geride kalanların arasında bölüştürülür.

Mezar, bir yaşam kalıntısıdır. Yanmış, yanacak bir şeyi kalmamış bir ateş sönmüş ve geride, arkada kalanların kurtulması gereken bir avuç atık kalmıştır.

**

53

*Bir aşk her şeyden önce çağrışımlarıyla eskir. Eskiden içini titreten şarkılar artık anlamsız gelir. Çağrışımlar bir ilişkiyi bilince bağlayan iplerdir; onlar etkisizleştiğinde o ilişki artık yerinde kalamaz.

**

54

*İnsan, birine âşıkken yaptıklarına, bu duygu geçtikten sonra zor tahammül eder. İnsan aşk hipnozundan çıkıp sağduyu limanına demir attığında çoğu zaman arkasında bir enkaz görür.

**

55

*Anıların elleri vardır, bazen usul usul okşayıp insanı kucağına yatırır; bazen o eller bıçak tutar, her hatırlanışında seni geçmişinden bıçaklar; kan zamandan süzülerek şimdiki zamanın üzerine sıçrar.

**

56

***Her büyük yeteneğin ardındaki atardamar**

Birçok insanın kendisinde bulunduğu için övündüğü yetiler pamuk ipliğine bağlıdır. Bir maraton koşucusu, beyin sapındaki milimet-

rik bir pıhtı ile felç olabilir; yıllarca antrenman yaparak elde ettiği becerisi, bir milimlik bir bölgedeki pıhtıyla yok olur. Yüz metreyi 10 saniyede koşan, gık demeden 10 km. koşabilen biri 3 mm. çaplı "anterior spinal arter" adlı bir atardamardaki tıkanmayla tekerlekli sandalyeye oturur. Ona buna ne kadar çok kadınla yattığını anlatan hödüğün yere göğe koyamadığı erkeklik performansı, "pudental arter" adlı damarındaki minik bir pıhtıyla yere inecektir. Büyük bir bestecinin kulağı "labirintin arter" adlı damarın, bir ressamın gözü "santral retinal arter" adlı damarının minicik bir pıhtıyla tıkanması sonucunda bir anda işlevini yitirir.

**

57

*Hiçbir paylaşım simetrik değildir; paylaşanlardan birisi az diğeri çok paylaşır. Ne kadar çok şey paylaşılırsa paylaşılsın, hiçbir zaman tam olarak her şey paylaşılmaz; paylaşılmayan, geride duran, varlığı bilinmeyen, paylaşmak için uzanamadığınız, erişiminize kapalı, erişemediğinizi kendinizin dahi bilmediği, dokunamayacağınız bir şeyler hep ötede durur.

**

58

***Alkışlama talebi - Alkışlanma arzı**

Alkışlanmak isteyen sesini yükseltmelidir. Ne söylediğinin değil ne kadar şiddetli söylediğinin önemi vardır. Dışarıda alkışlamaya hazır milyonlarca el, şiddetli bir sesi beklemektedir.

**

59

***Unutulmaz doğum günleri**

Senin pasta, hediye ve mutlulukla kutladığın doğum günün, bir kadının -annenin- acılarla inim inim inleyerek, kanayarak, bağırarak,

korkunç acılar çekerek doğum yaptığı bir gündür aynı zamanda.

**

60

*Yaşamınızın bütün gözeneklerine ölüm yerleşmiş. Ölüm, yaşamın akışının hemen kıyısında, onu bir ada hâline getirecek şekilde çepeçevre sarmış. Yaşam, ölüm karşısında cüssesine bakmaksızın bir nabız gibi ölüme doğru atıyor; ritminin doğrultusu ölümü işaret ediyor. Yaşam adacığının sahilinde ölümle yaşamın sınırları durmaksızın birbirine karışıyor; biri dingin diğeri delişmen iki ayrı var oluş birbirlerinden parçalar koparıyor, birbirlerine parçacıklar sunuyor. Ölüm ve yaşam, bitmeyen bir döngüde iterek, yenerek, yenilerek denge arıyor.

**

61

*İnsanın dışa vurabildiği kişisel tarihi, onu yönlendiren en önemli tarafları olmadan gösterilir. Bu durum, bir başkasını kavramayı hemen hemen imkânsız hâle getirir. İnsanın yaşamındaki seksüel seyri, onu belirleyen ve kişiliğinin ortaya konduğu çok önemli bir süreçtir. Bu bilgi olmadan onu tanımlamak olanaksızdır.

**

62

*Birilerinin içeri bakmasını istiyorsan kapıyı tamamen açmak yerine, yarım arala: daha çok kişi bakacaktır.

**

63

*Bir şeyin yapım süreci, çoğu kez yapım ürününü sevenlerin hoşuna gitmez. Lüks bir evin harcı, konforlu metronun inşaatı, araba fabrikasının kaporta bölümü, seyretmesi zevkli gelen bir mankenin

koltuk altı kıllarının epilasyonu seyirlik değildir. İnsanların çoğu **süreci** değil **sonucu** sever.

**

64

***Canlılığın arka gürültüsü**

Kalbin atıyor. Kalbin, bedeninin her yerine kan pompalıyor. Bütün kan, basınçla bedeninin en uzak yerlerine dek gidip sonra tekrar kalbine dönüyor.

Bilincini, benliğini bu tuhaf düzeneğin devamlılığına borçlusun. Bu düzenekteki bir anlık bir sapma, birkaç saniye sürecek bile olsa küçücük bir aksaklık seni ortadan kaldırır. Çok istikrarlı ve gürültüsüz görünen bu sürekliliğin altında ne büyük gürültüler yatıyor.

**

65

*İnsan, yaşamın şimdiki zaman hâli dışındaki zamanlara hiçbir zaman alışamamıştır. İnsan varlığının doğal hâli, insan varlığının zamansal mekânı "şimdiki zaman"dır. Daima bir yönelmişlikle kendini var eden bilinç şimdiki zamanda konaklar.

**

66

*İnsan, büyük mutsuzlukları küçük sevinçlerle sağaltma eğilimindedir; sevgiliden ayrılmanın acısını yediği dondurmayla; işten atılmayı, içtiği bir fincan kahveyle...

**

67

*İnsanın kendi ahlâki durumu ne kadar düşük olursa olsun, kendisine dayanak olarak kabullendiği öğreti ya da kişide bir küçük lekeye bile tahammül edemez. Kahramanın iyiliği sınırsız olmalı, en küçük

bir kusuru bile görünmemelidir.

Kendisi olmasa da kutsal saydığı Meryem bakire olmak zorundadır. Parası borsada, faizde olan kişi, bankamatikten maaşını çekiyor diye muhalif yazarı kapitalistleşmekle suçlar. Ahlâki dayanak olarak gördükleri, örnek aldıkları, artık insanlıktan çıkmıştır ve insani durumlar ya da zaaflar onda kabul edilmemektedir. Onlar "daha iyi" değil kesinlikle "kusursuz" olmak zorundadır.

**

68

*İnsanın çıplak sağduyusu, aritmetik mekanizmaları anlamaya uygundur. Bu nedenle insan için tarihteki logaritmik ilerlemeyi anlamak kolay değildir. Daha sekiz bin yıl önce yazıyı bulan, evrendeki yerini daha dört yüz yıl önce fark eden, maddenin yapısını bile daha yüz yıl önce o da kabaca anlayabilen insan şimdi uçak kullanıyor, evreni gözlüyor. Bu ilerlemenin bir sonraki aşamasını tahmin edebilecek bir gözlem şeması oluşturulabilmek ve bunu anlayabilmek çok zordur.

**

69

*Şu an etrafındaki insanların %90'ı sana, aklına gelebilecek en büyük alçaklıkları, en aşağılık işkenceleri yapabilir. Bu, bir "varlık olasılığı" olduğu kadar "olasılık varlığı" olarak da insanın karanlık tarafıdır.

**

70

***İnsan parçaları**

İnsan, geçmişinde parçalar bırakarak ilerler. İnsan, geçmişindeki insanlardan parçalar edinir. Yaşam, derinliğine göre değişen şekillerde çevredeki insanlarla yapılan 'parça alışverişi'dir. Bunun miktarını, birlikte geçen süre değil bu birlikteliğin derinliği ve etkile-

şimin şiddeti belirler. Bize eklenen parçaların çoğu zamanla solar, önemsizleşir ve işlevsiz bir kalıntı olarak varlığını sürdürür. Pek az bir kısmı ise insanın bilincine karışır, varlığının bütünlüğüne eklenir. Esasen dışarıdan gelen, kişiye yabancı o parçanın sınırı ile benliğinin sınırı belirsizleşir ve yok olur. Parça, artık varlığa karışmıştır. İnsan varlığına karışan bu parçaların etkisi, o kişinin ömrü boyunca sürer. 'Ben' dediğin şeyde, yıllar öncesinde bıraktığın, artık etkileşmediğini zannettiğin birisinin bir davranışı, bir kavrayışı, bir tanımı ya da mimiği bir anda kafasını uzatır.

Bir başkasının benliğinde, hemen hemen her insan kısa ömürlüdür. Etkileşim çoğu kez, ancak gündelik temas sırasında olanaklıdır. O insanla artık iletişim kesildiğinde, parça değişiminden sende artakalanlar solmaya başlar ve sonunda etkisizleşir. Hayatımızdaki birçok insanın üzerimizdeki etkisi, bizle etkileşimde bulundukları süre ile sınırlıdır.

Ancak çok çok az sayıda insan için bu etki, etkileşim ve parça değişimi bittikten sonra da sürer. Çünkü etkileşimin derinliği, benliğimize kadar inmiştir ve ondan kopup bize eklenen parçalar benliğe karışmıştır.

Yıllar sonra, her gün onlarca kez kullandığımız bir ünlemin kaynağının aslında o olduğunu hayretle fark ederiz. On yıl sonra arkadaşlar arası bir sohbette, onun yıllar önce yaptığı bir espriyi yaparız. Aynaya onun gibi bakarız. Bir olay karşısında gösterdiğimiz şaşkınlığımızın aslında ondan ödünç alındığını anlarız. Bu davranışları o kadar kanıksamışızdır ki, bunlar o kadar bize aitmiş gibi gelir ki, bir başkasından alınma olduğunu fark etmek bize garip gelir.

Bu insanlar benliğimizin çekirdeğinde bir "spor" gibi varlığını sürdürür; uygun koşullarda çözünür ve varlığımıza dağılırlar.

Varlığının kökenini kendisine sorun eden insanlar için varlığında kazı yapmak ve buldukları üzerinde düşünmek çok önemlidir. Bunu yaparken buluntulara katlanmak, kolay bir iş değildir. Oradaki bu-

luntulara bakmak, varlığının müzesine tahammül etmek çoğu kez zordur. Bu bazen, seni oluşturan organlara, kafatasının altına, bağırsaklarının içine bakmak gibidir.

Bu etkileşimleri, varlığımızdaki bu eklentileri biz seçmeyiz, onlar öylece "olur".

Böyle insanları, bir daha hiç görmesek bile daima yanımızda, içimizde taşırız. Okuduğumuz klasik kitaplar gibidir o insanlar; kendilerini hissettirmeden içimizde varlıklarını sürdürürler.

**

71

*İnsanda iz bırakan her etkileşim, sürecini bildiğimiz ya da sürecine dâhil olduklarımızdır. Mesleğini, sürecini bizzat yaşayarak edinirsin. Çocuğunun büyümesinin her aşaması gözünün önünde gerçekleşir. Emek, sürecin katılaşmış hâlidir ve sürece yedirilmiştir.

**

72

*Acılar çoğu kez diğer bir acının gerekçesi olarak işlev görür. Bütün tartışma, kronolojide hangi acının daha kıdemli olduğu üzerinedir. Sonrasında hangisi neden hangisi sonuç belirsizleşir ve nesnel zemininden kayarak herkesin kendini haklı bulduğu bir coşkunluğa dönüşür. Arkasında gerçek bir acı olduğu için güçlü bir coşkunluktur bu; nesnellikle buluştuğu iddiasındaki her duygu gibi şiddetini "bilimsel", "tarihi" ve "inkâr edilemez" delillerden alır.

**

73

*Hayatımızın ortasına oturup bizi oradan sürgün eden işgalcileri kendi ellerimizle yarattık. İçimizden en onurlumuz onları bir gün kondukları yerden atmayı düşlüyor, kafasının başka bir yerinde ise bu yerleşikliğin artık bizim esas doğamız olduğunu unutmadan...

İşgalcileri kendi topraklarımızdan kovduktan sonra elimizde bizim saydığımız ne kalacağını düşünmek istemiyoruz... Kendi hayatımızı kendimiz işgal ediyoruz.

**

74

***"Issız bir ölüm"e düştüğünde yanına alacağın üç şey**

Ölüm her insanın mutlaka düşeceği o ıssız adadır. Issız adaya düşecek olan, çevresinde bulunan gerekli gereksiz binlerce şeyden yalnız birkaç tanesine sadeleşecektir; kendisi için mutlaka gerekli olan birkaç şey... Issız olmayan koca şehirlerde yaşayan insanlar edindiği binlerce şeyi aynı vazgeçilmezlik dürtüsü ile savunur. Oysa hemen şimdi –bir saat sonra değil- çıkılacak bir yolculukta yanına alacağın üç şey, yalnız üç şey ne olmalıdır?

**

75

*Bildiğiniz bir insanın ölümünü anlayıp hazmetmek kolay değildir. Yaşarken hayatınızda olduğu ölçüde yine yaşantınızda o alanda var olduğunu düşünür, neredeyse hep böyleymiş gibi davranırsınız. Telefonu telefonunuzda kayıtlıdır. Evinin yeri bellidir. İş arkadaşınızsa daha geçen haftaya kadar her gün yaptığı şeyleri yapmıştır. Şimdi de şu koridorda yürüyecek zannedersiniz.

Var olanların gerçek hayatta yok oluşunun bilincinize yansıması geç ve çoğu kez çarpık bir şekilde olur.

Varlığın bilinçteki anıları, varlığın yerine ikame edilir ve varlığın bıraktığı boşluk bir süre onlarla doldurulur. Varlığın anıları, bilincinizde eylemsizlik ilkesi gereği akmaya devam eder.

Anı, varlığın bilinçte bıraktığı, bilinçlere ektiği bir temsili varlık, bir vekildir.

**

76

***Ölünün artıkları**

Ölüm beklenmedik bir anda geldiğinde ölünün geride bıraktıklarının düzensizliği, ölünün itibarı için oldukça tehdit edicidir. Başkaları tarafından görülmemesi, duyulmaması, okunmaması gerekenler, yırtılması, atılması, yakılması gerekenler... Geride bırakılmış bir mahremiyet, aniden görmemesi bilmemesi gerekenlerin gözleri önüne fırlatılmıştır.

Bir insanın kendi kişisel yaşamında başkalarına görünmez kıldığı, kimseyi sokmadığı alanlara, gündelik hayatta başkalarının erişimine kapalı olan kişinin görünmez gözenekleri bir anda kamuya açılmıştır. Bu gözeneklere genellikle başkalarının görmemesi gerekenler sıkıştırıldığı için ortaya çıkacak olanlar, görenler için daima rahatsız edicidir. Başkalarından çoğunlukla da en yakınlardan aileden, kardeşten, çocuktan, eşten saklanan sırlar, bu şekilde ortaya çıktığında infilak eder. Bu sırlar adeta bubi tuzakları gibidir; onları oraya koyan sahibi dışındakiler için zarar vericidir. Bu tür sırları, sadece o kişi patlatmadan çıkarabilecekken o kişi bir gün ansızın öldüğünde, başkaları bunların nasıl çıkarılacağını bilemez.

Bir ölünün bu tür sırlarını görmek, bir insanı tuvalette, yatak odasında, mahremiyet zamanlarının herhangi bir anında görmek gibidir. Yıllarca başkalarından ısrarla saklanan bilgiler, belgeler, saklı paralar, gizli hesaplar, olaylar, eski sevgililer, kaçamaklar... Yaşarken herkesten gizlediği her şey cömertçe ortaya saçılır. Bunları açıklayabilecek, varsa hesabını verebilecek, kısacası bu sırlar ortaya çıktığında oluşacak tahribatı giderecek biri de artık yoktur. Bu durum, sırların kişi yaşarken ortaya dökülmesinden daha vahim bir durumdur.

Kronik hastalıklardan ölüm, kişiye yaşamını sansür edebileceği bir zaman sunar. Ölü, ölmeden geçmişini deterjanlamış, yıkamış, ütülemiş ve dolabına asmıştır. Geride bıraktıklarının bildiği insan olarak anılacaktır artık.

**

77

***Kandırılma özgürlüğü**

İnsan kandırılabilen bir varlıktır, kandırıldığının farkında olmayabilir. Ancak neyle kandırılacağını kesinlikle kendisi seçer. İnsanın yaşamında en bilinçli olarak seçtiği ve seçerken asla hata yapmadığı konu budur.

Eğitim düzeyinin ya da entelektüel yetilerinin bu tercih üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Eğitim düzeyi veya entelektüel donanımı ancak tercihini yaptıktan, neyle kandırılacağını seçtikten sonra başkalarını "aslında ne kadar bilinçle tercih yaptığına" ikna ederken devreye girer.

En ilkel ölçütlerle yapılan bir seçimi aslında bilinçle ve bilgiyle yapıldığı yalanına ikna etmek için felsefe, tarih ve mantık kullanılır. Annesinin karnındayken neredeyse tamamen belli olan tercihini, ebeveyninin, klanının inancını aslında tamamen kendi tercihiymiş gibi göstermek için Russell'ı, Kant'ı, İsa'yı vs. şahit gösterir.

Klanının inancını kendisinin kılmak... Evet, bu tercih kendi bilincinin tercihidir ancak kendi bilinci de zaten klanından oluşmuştur.

**

78

***Davranış kataloğu**

İnsan, davranışlarını çevresindeki insanlara eker; "ekili kişiler", ekenin olmadığı yerlerde, bu davranışlara bürünür, bunları sergiler.

Kişinin bulunduğu yerde bunları kendisi gösterir, onun bulunmadığı yerlerde ise ondan etkilenenler...

Babanız gibi uyur, anneniz gibi mutlu olur, kardeşiniz gibi ağız şapırdatır, yakın arkadaşınız gibi espri yaparsınız.

İnsan bir çeşit "davranışlar acentesi"dir; türlü türlü davranışlar insanda canlanır, birinde olmazsa diğerinde...

**

79

***Parantez hapishanesi**

Bizlerden yüzlerce yıl sonra yaşayacak olan kuşaklar, bizim parantezlerimizin dışından baktığında kolayca görebilecektir mahkûmiyetlerimizi. Elli kitap yazsak dahi, "O dönem koşulları," diyerek bizi bir haritanın küçük ölçekli, dudak bükülesi bir yerine yerleştirecekler. Sadece ve sadece bizlerden sonra dünyaya gelmiş olmaları, bizi paranteze almalarına yetecektir.

Zaman, en sıradan insanların bile eline Aristo, Platon, Bacon ya da Descartes gibi dâhilerin sığabileceği parantezler verir. Bizden sonra yaşayanların, geçmişe -bize- gözlerini yönelttiğinde dudakları kendiliğinden bükülür.

Ucu görünmez bir parantez yığınıdır zaman; arkasında kavramsal parantezler bırakarak akar.

Her sonra gelen öncekileri, zamanın ona verdiği parantez parçacıklarına sarar. Geçmiştekiler, zaman ilerledikçe kalınlaşan parantez katmanlarının arasına yerleştirilir.

Ne kadar parlak olursa olsun her insan, yaşadığı zamana asılıdır. Zamanınız geçtiğinde, artık geleceğiniz bittiğinde, sizden sonrakilerin elinde size saracakları bir parantez mutlaka bulunur.

Gelecekten geçmişe bakan en mütevazı insanın suratında bile zamanın kendisinden yana olmasından kaynaklı bir kibir ifadesi bulunur. Gelecekten geçmişe yönelen her bakışta potansiyel kibir parçacıkları yer alır.

Ham madde olarak "şimdi"yi kullanan bir "geçmiş" üretecidir zaman.

"Geçmiş", zamanın külü, artığı, son ürünüdür. Geçmiş üretildikçe, insan kavrayışına parantezler saçılır.

**

80

***Yaşamın negatif olanakları**

Yaşam, çoğu kez büyük göz kapakları ile olanaklıdır. İnsanlık tarihinin şu anında, gündelik yaşamı sürdürmek için gereken şey:

Göz değil göz kapaklarıdır.

Bilgi değil bilgisizliktir.

Anımsama değil unutuştur.

Bellek değil "unutak"tır.

**

81

*İnsan, manzarayı fotoğraflamaktan manzaraya bakamıyor.

İnsan, var olduğunu belgelemeye çalışmaktan var olmaya fırsat bulamıyor.

**

82

*İnsan, kendisine nasıl olursa olsun bir kesinlik verildiğinde hemen onun içine yerleşir. İhtiyacı olan tek şey, ne kadar elverişsiz olursa olsun yerleşebileceği bir çerçevedir.

**

83

***Kortikal acı**

Hayvani acının evrimsel tarihi çok uzundur; ancak "kortikal acı" insan türünün beyninde henüz çok yenidir. İnsan bilinci korteksiyle hissettiği acıya dayanacak düzenekleri geliştirmemiş olduğundan "kortikal acı"ya karşı çok dayanıksızdır.

**

84

***Güdü okyanusundaki düşünce adacıkları**

İnsan için entelektüel etkinlikler, evrimsel açıdan neredeyse birer kazadır; var olmaktan ve genlerini var etmekten, hayatta kalmaktan ve genlerini gen havuzuna aktarmaya çalışmaktan arta kalan zamanda, bunlar dinlenmeye çekilmişken, ortalık sakinken, ortaya çıkan bir kaçamaktır.

İnsan türü entelektüel etkinlikler, derin düşünceler ya da sanat için tasarlanmış değildir. Bütün bu sayılanlar, türün bu ağır genetik baskısı, güdülerin zorlayıcılığı arasında ara sıra belirip geri kaybolur. Düşünmek beynin bir yan ürünüdür. Beynin evriminin omurgası türünü sürdürmek, üremek, bir sonraki kuşakta olabildiği kadar çok temsil edilmek, bedenin taşıyıcılığını yaptığı DNA'yı dünyaya saçmaktır. Beden bir DNA taşıyıcısı, beyin de o DNA'yı var etmek için düzenekler geliştiren bir yöneticidir.

Güdüler, güdüler, güdüler... Bunca ilkel itkinin arasında, kenarında köşesinde kalmış boşluklarda gelişiyor entelektüel etkinlik... Böylesi ilkel itkilerin "hayvan okyanusu"nda "insan" kafasını çıkarmaya çabalar. İçgüdülerden oluşan bu okyanusta küçük düşünce adacıkları yükselmeye çalışır.

15 - 20 metrekare bir adacık oluşsa bile kıyısına sürekli sular vurur. Her adacık, her an su altında kalma riski ile karşı karşıyadır; Ay çıkar ve sular yükselir, adacık batar.

Sular çekildiğinde adacıklarının toprağını ıslak bulur; en kuru toprağa bile bu sulardan bir miktar karışmıştır.

İnsan beyni, yapısal olarak ahmaktır; beyin cinsel olarak ergenlikten hiç çıkmamıştır.

**

85

***İçgüdülerin ergonomisi**

Bir erkek için kendi türünde karşı cinsten birisini görmek, bu beden gençse, çıplaksa, doğurganlık belirtileri taşıyorsa, bedenine dokunup belli bir davranış zinciri sonrasında onun bedenine tohum fışkırtma isteğine neden olur.

Bu son derece sıradan canlılık etkinliği, onun bedeninde köklü değişikliklere yol açıp bilincinde fırtınalar yaratır. Bu dürtü bir kez devreye girdiğinde çok güçlü bir itki olarak birçok şeyin önüne geçer; birkaç mililitre sıvıyı cinsel organından dışarı atarken bir kadının içine denk gelsin diye enerjisinin çoğunu harcar. Haydi diyelim bunu başardı, iş bununla da bitmez. Birine daha, birine daha, ötekine de...

Türün güdüleri, bireyi parmağında oynatır. Tür, varlığını sürdürecek diye o türün bireyleri acımasızca heba edilir.

**

86

***Ölümün seyreltilmesi**

İnsanın yaşamında yer alan bir varlık, yerini kolay kolay terk edemez; yok olsa bile bir süre daha "var sayılır". Dün var olan bugün yok olsa da, bu değişiklik, kişinin hazmedebilmesi için belirli bir zaman dilimine yayılır.

Ölüm, biyolojik olarak anidir; dakikalar içinde olur ve biter.

Bir canlının canlı iken ölmesi bir saati bile bulmaz. Oysa bir canlının böylesine kısa bir sürede yerini terk etmesi kolay hazmedilecek bir şey değildir. Bu nedenle bu ani ancak kökten değişiklik, yumuşatılır ve şiddeti ölüm anının sırtından alınarak günlere, haftalara dağıtılır.

Törenler ve ölüm ritüelleri hep bu şiddeti azaltmak içindir. Gömülürken dualar okunur, ölümden sonraki üçüncü, yedinci ya da kırkıncı günlerde yemekler verilir, ölen kişi anılır.

Birkaç dakikada olup biten olayın şiddeti günlere yayılarak seyreltilir, ufalanır ve insan ruhunun çiğneyip yutabileceği küçük lokmalara bölünür.

**

87

***Ölenle ölmemek**

İnsan ruhu acıyı hakkını vererek hissedemez. Bir çocuğu ölen anne, beş çocuğu ölseydi bunun beş katı daha fazla üzülmeyecekti; insan ruhunun acıyı algılayışı, miktarı geometrik olarak artan acılara karşı daha ötesine uzanamayacağı bir eşikte plato çizer; bu eşiğin ötesi yoktur.

Üç yüz kişilik bir acı ile bir kişilik bir acı bir insanın bilincinde aşağı yukarı aynı yerdedir.

Ruhun algılayabileceği üst sınırın ötesindeki acıları, evriminin bu aşamasında algılayacak düzenekler yoktur. Evrimin amacı bellidir; ne olursa olsun yaşamda kalmak...

İnsani etiğin bu gülünç halinde bile evrimin işlevsel ilkesi düpedüz alçaklıktır.

Acıyı gerçek miktarıyla orantı olarak hissedebilseydi muhtemelen hayatta kalamayacaktı.

Bu nedenle en sevdiği insan öldüğünde bile inanılmaz derecede vahşi ama düpedüz gerçek itkileriyle yer, içer, sevişir ve yaşar.

Ölenle ölünmemektedir. Her yanı ölülerle çevrili iken ölenle güzel güzel yaşanmaktadır.

**

88

***Köyünde peygamber olamayanların yazgısı**

Sesin bazen binlerce kilometre uzaktan duyulur da iki metre yakı-

nından duyulmaz.

Binlerce kilometre "yakın"da anlaşılan söz, iki metre "uzak"ta anlaşılmaz.

**

89

***İnsan kırıntıları**

İnsan başkasının kırıntılarıyla yaşayabilir mi? Bir ilişki bittiğinde, ondan geriye kalan yığında "işe yarar parçalar"a aşırı bir ilgi gösteriyorsan, "kırıntılar"ıyla avunduğun insanı sevmişsindir.

Bitmiş bir ilişkinin enkazına dönüp dolaşıp tekrar bakıyor ve o enkazı ellerinle defalarca karıştırıyorsan o enkaz senin için sadece bir kalıntı yığını değil demektir. ***Birini sevmek "geriye dönük" bir yargı olabilir; ölçüsü de kalıntılarına yaptığın muameledir.***

**

90

*İnsan olanaklarına yerleşmeye eğilimlidir. Olanakları, nesnel gerçeklik tarafından daraltıldığında mutluluğunu mikroskobik düzeylere indirgemeyi başarabilir. Bu, insanın evrimdeki en önemli adaptasyonlarından biridir. En olağanüstü koşullarda, en korkunç savaşlarda, toplama kamplarında, en büyük acıları çekerken bile yaşamda kalabilme başarısını iki şeye borçludur:

1. Olanaklara yerleşebilmesindeki büyük yeteneği,
2. Belleğinin süreksizliği.

**

91

*İnsanı tanımıyoruz, insanın ne olduğu hakkında en ufak bir fikrimiz dahi yok. Bütün varsayımlarımız yaşam pratiğince bir bir çürütülüyor. Bir seri katil olan Charles Manson'a gelen yüzlerce hayran mektubu

nasıl açıklanabilir? Dünyada her ne olursa olsun futbola milyonlarca insan tarafından daima ilgi gösterilmesinin anlamı nedir?

İnsanı değerlendirirken güdülerini ve evrimsel geçmişini yok sayıyoruz.

Uygarlığın çizdiği çerçeve ile biyolojik evrimin bize yükledikleri kesinlikle birbiriyle örtüşmüyor.

Her şeyi biliyor, her şeyi algılıyor, her şeyi düşünüyor numarası yapıyoruz ama çok az şey biliyor, çok çok az şey algılıyor, çok çok çok az şey düşünebiliyoruz.

Dâhi taklidi yapan ahmaklarız.

**

92

*İnsan, iyiden çok kötüye, akıldan çok akıl dışına, zekâdan çok aptallığa yakın. Ama tam da o kararsız duruşa, o tamamlanmamışlığa dayanıyor, ondan umutlu oluşumuz...

**

93

*İnsanın frenlenmemiş, tarihten damıtılmış etik kurallarla çerçevelenmemiş içgüdüleri dehşet vericidir. Salt insan içgüdülerinin ve yalın kaba gücün hâkim olduğu bir dünya tam bir kâbus olurdu. İnsan varlığının derinlerinden yükselen o sesin neler söylediğini herkes bilir. O sesin yankısı kulaklardan hiç gitmez çünkü o sesin, kendisinin de ayrılmaz bir parçası oluşu dehşet vericidir.

**

94

*İnsanın, çevresindekilerle olan bağlarının çoğu bir bıçak darbesiyle kopacak kadar incedir. Bağlılıklarınızın çoğu her an devrilebilecek ince dengelerin ucunda durur. Verilmeyen bir selam, unutulan bir bayram, bir

sert bakış ile acımasızca infaz edilebilecek yüzlerce bağ, kişiliğinizin dışında, ilk hamlede soyulacak kabuğun üstüne yerleşmiştir.

**

95

*Sessizliği tek kişi kolaylıkla yüklenebilir; ancak iki kişinin arasındaki sessizlik taşınması çok zor bir yüktür. Sessizlikte zamanın akışındaki dalgalar kıpırdar, bilinçlere çarpar. Sessizlik anında zaman hissedilir hâle gelir, kendini bilince dayatır. Ses, bu yükün panzehridir. İnsanın zamana tahammül etmesi kolay değildir. Bu nedenle zamanın, kafasını çıkarıp görünür hâle geldiği anları infaz eder; zamanı yine eski yerine, fark edilemeyecek kadar derinlere gömer. Zaman bilinci bir yüktür; iki kişinin bilincinde ise, tek kişinin bilincinde olduğundan daha ağır bir yüktür.

**

96

***İnsanın oluşumu**

"İnsan, aşılması gereken bir varlıktır."

F. Nietzsche

İnsan varlığı, kendisinin sınırlarında, kendinin ötesine geçme çabası sırasında, insan sınırlarının mayınlı ve karanlık bölgelerinde tezahür eder. İnsan, ancak kendini aşmaya çalışarak ötesine geçebilir.

**

97

***İnsanat bahçesinde sıradan bir gün**

Kaplanlar zebra sürüsünün ortasına dalar. Sürü kaçar; hızlı koşan zebralar önde, yavaş zebralar arkada... Kaplanlar, yavaş koşan zebralardan birisini yakalar. Sürünün geri kalanı kurtulur ve uzaklaşır.

Kaplanlar, yakaladıkları zebrayı parçalar; zebra sürüsünün geri kalanı kaplan saldırısından kurtulduktan sonra yaşamlarına devam eder.

Artakalanların yaşamlarını sürdürmeleri çıldırtıcı derecede bir kayıtsızlık içerir. Yakalanan zebra, kaplanların midesinde sindirilirken kurtulan zebralar her zaman yaptıkları şeylerden zerrece vazgeçmez.

Bu zebralar insan olsaydı muhtemelen şöyle derlerdi:

- Onu hiç unutmayacağız.

- Kalbimizde yaşıyor.

- Işıklar içinde uyusun.

**

98

*İnsan, yaşamı boyunca kurduğu en büyük hayâli, ondan biraz uzaklaşarak paranteze alabildiğinde aslında onun sandığı gibi şekilsiz, sınırsız, büyük ve belirsiz olmadığını hayretle görebilir. En büyük hayâlinin tanımlanarak ete kemiğe bürünmesi insanı ilk önce irkiltir. İnsanın seçkin hayâllerini tanımlamak, insanın kendisini tanımlamaktır.

**

99

***Varlık yoklaması**

Hiç ama hiçbir neden yokken bir hiçlikten yaratılan kaprislerle karşısındakine yoklama yapıyor. Bir varlık yoklaması bu; karşısındakiyle arasındaki o görünmez iplerin dayanıklılığını ölçüyor. "Niye aramadın?" diyor. Aramış olsa "Niye daha sık aramadın?" diyecek. Daha sık aramış olsa "Niye o kadar kısa konuştun?" diyecekti.

Karşısındakine, onun anlam veremediği kaprisler yapıyor çünkü o görünmez ipleri sınamak istiyor:

- Aradaki ipler ne kadar dayanıklı, ne kadar çekebilirim, ne kadar sonra kopar?

Merak ettiği şey bu...

Bunun için de söylediği şeyin herhangi bir mantık örüntüsüne oturmaması sadece ve sadece onun varlığından fışkıran bir sarsıntı olması gerekiyor.

Olası, olandan daima zengin ve parlaktır. Olan daima olasıdan azdır. Bu nedenle bu kaprisler silsilesi sonsuz bir zincirdir. Her insanın yapmadığı mutlaka bir şeyler olacaktır; dile getirilen bunlardır.

Niye ile başlayan bir di'li geçmiş zaman cümlesi... Bir cümle di'li geçmiş zamanlı bir yüklemle bitiyorsa o cümlenin içeriğini yerinden oynatmak imkânsızdır. Bir cümle di'li zamandaysa o cümle katılaşmıştır; temsil ettiği şey değiştirilemez.

"Aramızdaki görünmez ipler ne kadar dayanıklı?" sorgusu daima di'li geçmiş zaman cümleleriyle yapılır.

O da zaten bir düzeltme, bir davranış değişikliği istemiyor. Zaten bu bir şikâyet de değil; bu bir varlık yoklaması... Anlam verilemeyen kaprislere yanıtlar vererek ve katlanarak ona yanıt veriyor.

Hiç dile gelmeyen, söze dökülmeyen ama sorulmak istenen soru aslında sadece şu:

- Orada mısın?

**

Yığının İnsansızlığı

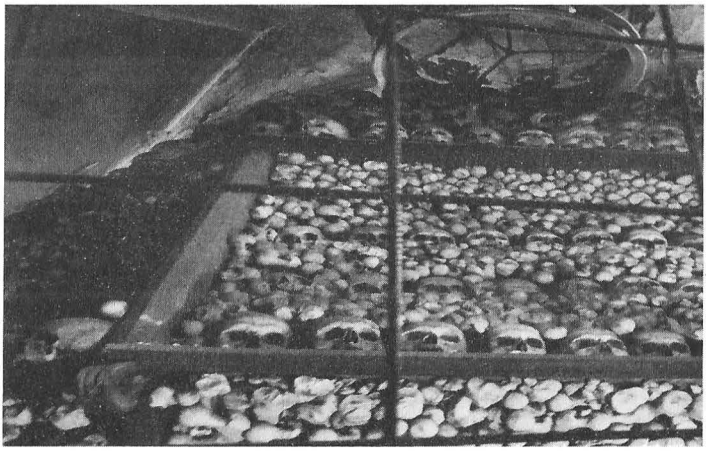
Çek Cumhuriyeti'nde Kutna Hora adlı bir kasabada, içi insan kemikleriyle süslenmiş bir kilise var. Orta Çağ'da bir mezarlığın bulunduğu yere yapıldığı için mezarlıktaki iskeletler, kilisenin dekorasyonunda kullanılmış.

On binlerce insanın kemikleri bir yığın... Bu kemiklerin bir zamanlar yaşayan, hisseden, konuşan insanlara ait olduğunu tamamen kavrayabilmek imkânsız... İnsanın indirgendiği son şey iskelet sistemi... **Binlerce insan ve aynı anlamda insansızlık...**

Yaşamın kalıntılarının bu kadar küçük ve kolay kaybolabilir olması dehşet verici...

Her kafatası bir insana aitti ve yığında bundan binlercesi var.

Bir insan, koca yığından minik bir parça; tıpkı Orta Çağ'da yaşadıkları gibi...

Sayısız insanın kafatası ve kemiklerinden oluşan bir yığın.

Nasıl yaşadılarsa öyle görünüyorlar. Tek tek hiç değerleri yoktu. Vebadan ve savaşlardan yüz binlercesi öldü; ölürken bile toplu öldüler. Tek başına değil, ancak bir topluluğun parçası iken değerlilerdi; şimdi de binlercesi dehşet verici bir piramit oluşturmuş.

Bu kafataslarının ait olduğu insanların her biri, annelerinden birer bebek olarak doğdu.

Bu yığın niçin dehşet veriyor? Kapladığın yeri sana sertçe gösterdiği için. Şu an yaşıyor olma avantajını bir kenara koyarsan, tarihte kapladığın yer, tavandaki yüzlerce ya da kemik yığınlarındaki binlerce kafatasından biri kadar sadece. Parmakların, ağrıyan belin, bir yere çarpsa ağrıyan bacağın, birkaç santimetreküplük birer kemik dolgusu; büyük bir yığın için minicik bir parça; kemikten oluşan bir yapbozun binlerce parçasından biri sadece.

**

Taşrada "Tanım" Hazırlıkları

Bir ülke, taşrasına gidildikçe keşfedilir. Metropollerindeki değişkenlik, yabancıya karşı görece açık olma hâli, yerini başkasını dışlayan, yüz yıllar boyunca oluşmuş o değişmez havaya bırakır.

Zaman taşrada pıhtılaşmıştır; yavaş akar, bir insan ölçeğinde ise neredeyse donmuştur. Taşrada değişim döngüsünün birimi gün, hafta, ay, mevsim ya da yıl değil yüzyıldır.

Taşra, bir ülkenin katıksız bilinci, değişime direnen özüdür.

Taşra, ruh kalıntısıdır.

Taşra mezarlıktır.

Taşra farklılığa karşı şüphe, gelişmeye karşı direnme, harekete karşı yerinde duruştur.

Taşra, topluma giydirilmiş eylemsizliktir ya da ağır çekim eylem, eylemin yüzyıla yayılmış pineklemesidir.

Taşra kısa ömürlü uygarlıktır.

Taşra, geçmişi bugünün karşısında tutmak, an'ı geçmişle kurşunlamaktır.

Taşra fese karşı sarığı, şapkaya karşı fesi savunmaktır.

Taşra akışa karşı duruş; "akış"a karşı "duruş"tur,

Taşra sonsuz duruştur; illa hareket edecekse de geçmişe ve geçmişte adım atmaktır.

Taşra, eğer bir şey yapmaksa, onu geçmişte yapmış olmaktır.

Taşra, uçsuz bucaksız geçmiştir; zamanın tek kipliliğidir, zaman

kiplerinin kendilerini iptal edip uzak geçmişe akmasıdır.

Taşra, geleceğin, geçmişle zehirlenmesidir.

Bir basıklığın içinde basınç fark edilmez. Taşra, taşralılığın hissedilmediği yerdir. Taşralılık, ancak taşranın dışına çıkıldığında algılanır. Taşranın o mikro evreni, içinde yaşarken evrenin kendisi imiş gibi gelir. Taşrayı, en çok dışarıdan gelen algılar.

Taşra, kendi parantezinden gözlerin kamaşmasıdır. Taşra, zamanın katılaşması, akışkanlığının azalması, hareketinin zorlaşmasıdır.

Bir ülkenin taşrası, o ülkenin ruhunun çıplak görüntüsüdür.

**

Ölü Profesörün Fotoğrafı Önünde

Bugün yaşıyorsunuz, bir süre sonra öleceksiniz. Bir gün siz mezarda iken milyonlarca insanın yeryüzünde gezip, eğlenip, yiyip, içip, sevişip, zevk aldığı bir dönem kaçınılmaz olarak gelecektir. Hatta tarih boyunca olan, gelecekte de en çok olacak olan budur. Geçmişi ve geleceği tümden dikkate aldığınızda sizin canlı olarak geçirdiğiniz zaman dilimi, ölü olduğunuz zaman dilimiyle karşılaştırıldığında ihmal edilebilecek kadar küçüktür. Güçlü ve yetkin olduğunuz dönem az, güçsüz ve edilgen olduğunuz dönem çoktur.

Bir gün siz öldükten bir süre sonra olur da birileri bir yerlere bir fotoğrafınızı asarsa, karşısında bakışlarını fotoğrafınızın üzerinde gezdirip ona dokunmayan, saniyeler içerisinde bakışını sizden alıp yandaki kadının bacaklarına veya erkeğin elbisesine yöneltecek erkekler ve kadınlar olacak. Canlı, güçlü, kravatlı, titrli ve koltukluyken çektirdiğiniz o fotoğraf orada asılıyken bedeniniz muhtemelen çoktan çürümüş olacaktır. İnsan, en yalın hâliyle hep yaşama dönük ve ölüme duyarsızdır. Özel bir gerekçesi yoksa bir ölünün fotoğrafı veya bir ölü, bir canlıyı çok da fazla ilgilendirmez.

*

"Huzur içinde yatan" ölüleri "zevk içinde seyreden" canlılar

Ölüler "huzur içinde" değil, "canlıyken yapmış olduklarının altında" yatar. Yetkin ve koltukluyken haksızlık yaptığın bir kişi sen ölüyken fotoğrafının karşısına geçip keyifle sana bakar. Fotoğrafına en uzun bakış belki de budur; saniyeler sürer.

Ancak bir koltuğun devrilmesi, bir rektörün ölümü, bir titrin sahibinin mezarı, bir hiyerarşinin kökten değişimi, konumların sertçe altüst oluşu, üstte olanların sonra aşağı düşmesi, düşeni sevmeyenlere gizli/açık bir zevk verir.

Ölü yirmi yıl önce yöneticiyken birisine bağırmıştır; bağırdığı kişi, şimdi o ölünün fotoğrafı önünde durur ve içindeki zevkle zafer pozu verir. O canlıdır; kendisine bağıran yönetici ölüdür. Kendisinin de bir gün öleceği bilgisini o zevk sahnesinin dışında bırakarak o fotoğrafın önünde keyifle durur; ölü yönetici ile canlı kişinin o hâlini, tarihin nihai öcü olarak kendine kaydeder.

**

Männliches Allzumännliches*

Zorunlu tek eşliliğin ona çizdiği kesin sınırı aşmayan ama o duvarın hemen dibinde dışarıya doğru dönük tavırları kıpraşıp duruyor. Ne zaman güzel bir kadın görse, o asla aşamayacağı duvardan dışarıya azcık elini uzatıyor ve zorunlu sadakatinin bir sağlaması olarak o kadınlarla şakalaşıyor. Doğrudan bir davet, açıktan bir çapkınlık değil bu; olması gerekenden azıcık fazla bir samimiyet, normalden taşan ama asla sınırdan fazla uzaklaşmayan birazcık fazla bir dokunuş, normalden bir saniye fazla bir bakış, o bakışların fonunda anlık bir parlamayla beliriveren ve hemencecik üzeri samimiyet örtüsüyle örtülen cinsel arzu...

Asla geri dönüşümsüz olmayan, hepsi belirli bir güvenlik aralığına yerleşmiş, tamamı "sıcakkanlı adam" sıfatının içinde kendine yer bulabilecek şekilde yontulmuş onlarca davranış ellerinden, yüzünden ve sesinden fışkırıyor. Elleri, sesi ve yüzü her şeyden önce güvenliği düşünülmüş bir çapkınlık kozası örüyor.

Böylesi evcil bir çapkınlık, böylesi bir masum cilveleşme, devamına ermeyen iç geçirmeler, eyleme dökülmemiş cinsel arzunun kırıntılarını yüklenen sözcükler, eyleme dökülmemiş libido deneyimleri; hiçbir sosyal konumu, yerleştiği hiyerarşiyi bozmadan gerçekleşiyor. Gövdesi yasak duvarı geçmediği sürece duvarın üzerinden elini uzatmasında, hülyalı bakışlarla duvarın dışında olduğunu hayâl etmesinde kendince bir sakınca yok. Hesabı verilemeyecek, başka türlü açıklanamayacak bir davranış göstermiyor. Güzel bir kadına karşı yapılan bu cilve eylemlerinin hepsi için içindeki gerçekte olana paralel bir masum açıklama var. Güzel sekreterin omzuna dokunuşunu, onun teninden haz alma isteği

olarak değil "Çok samimi adam," olarak açıklayabildiği sürece hiçbir sorun yok.

İnsanca, pek insanca...

Erkekçe, pek erkekçe...

**

*Alm: Erkekçe, pek erkekçe.

Bellek Üzerine Notlar

1

***Unutak**

İnsan türü sözcükleri yaratırken, en büyük ölçüt olarak nesnel gerçekliğe uygunluğu almış olsaydı 'bilinç' sözcüğü yerine "bilmeyinç" veya "unutunç", "bellek" sözcüğü yerine "unutak" sözcüğünü yaratması gerekirdi.

İnsanda bellekten daha büyük bir yer kaplar "unutak"; unutulanların bellekten alınıp atıldığı bir tür anı çöplüğüdür. "Unutak", belleğin sigortasıdır; bellek belli bir genişliğe ulaştığında taşıp "unutağa" dökülür.

İnsan türünün de bir belleği vardır. Bireylerin ise belleklerinden daha büyük ve daha işlevsel "unutak"ları vardır.

**

2

*Unutmak, bilincin zehrini arıtır. İnsan bilincinde her şey birikseydi, bir süre sonra bilinç kullanılamaz hâle gelirdi.

Yaşamı olanaklı kılan, belleğin bu kısa yarılanma ömrüdür. Yaşananan her şey, belleğe atılmış bir çizik, belleğin derisine açılan bir yaradır. Çoğu anı, suya yazılan bir yazıdan farksızdır.

Çünkü yazılacak alan kısıtlıdır; sınırlı sayıda anı ile tamamen dolar. İnsan belleği hatırlamaya değil unutmaya eğilimlidir. Hatırlamak çaba gerektirir, unutmak ise doğal olandır. Derin izler bırakmış bir

tek anı bir belleği alt üst etmeye yeter; silinmeyen bir acı, izi kalan bir yaşam parçası, unutulamayacak kadar derinlere inen bir yitim... Bellek bir anı öğütme makinesidir; ancak yok edemediklerini taşır.

**

3

*Eğer **insan belleği** için bir ölçü birimi bulunması gerekseydi bu birimin adı Proust olmalıydı: 10 miliProust, 30 megaProust gibi...

**

4

*Anılar, bellekte bir hiyerarşiye göre yerleşir. Bazıları en derinlerde, her şeyin altındadır ve belleğin diğer bütün kısımlarını sırtında taşır.

**

5

*İnsan belleğinin utancıdır unutmak; bellekte en çok tutmak istediklerinin bile belleğinin altından kayıp gittiğini hayretle fark edersin. Bellek süreksizdir. En güçlü anı bile bellekte kesintili olarak yer alır. Hatırlamak doğal bir oluş değil aktif bir eylemdir. Bellek, altı delik bir kazan, bir eleğin içindeki su gibidir; sürekli anı yitirir. Bilincin doğal eğilimi unutmaktır.

**

6

*Nesneler/kişiler/kavramlar bellekte, oldukları gibi temsil edilmezler. Bellek, barındırdığı bazı nesne/kişi/kavramların sınırlarını silerek onları birbirine geçirir, birleştirir. O nesnenin nereden başlayıp sınırının nerede bittiğini anlamayabilirsiniz. Bir bellekte Yahya Kemal ile Ahmet Hamdi'nin sınırları birbirine geçmiştir. Sadece fiziksel benzerlik nedeniyle K. Popper ile B. Russell, isimlerindeki

ses benzerliği nedeniyle L. Wittgenstein ile I. Wallerstein iç içe konumlanmış olabilir.

**

7

*Bellek, derinliği belirsiz bir kuyudur; bilinç, elini uzatıp anıları karanlığın belirsizliğinden, anonimlikten, şekilsizlikten çekip çıkarır. Çıkarırken anıyı şekillendirir, orasını burasını elleyerek değiştirir.

**

8

*Bir an, ileride yaşamınıza yerleşecekse her şeyden önce içerdiklerinin duyularımızda yarattığı etkilerin üzerinde yükselir. O an, esasen algımızda kalan onlarca/yüzlerce duygunun fırça darbesiyle zihnimizde oluşan bir resimdir. O anı, yıllar sonra hatırladığımızda bilincinde olmasak bile renkleri, kokuları, sesleri ve tatları ile hatırlarız.

Güçlü bir anı, böylesi duyuları peşinden en çok sürükleyendir. An, eğer bellekte çentik atmış, yer almış, varlığını sürdürebilmiş ve gelecekte anımsanmayı başarabilmişse bunu gövdesine birçok imgeyi yapıştırarak başarmıştır.

**

9

*Hiçbir anı bellekte safkan durmaz; daima ilgili ilgisiz başka algılarla birlikte var olur ve hatırlanır. Geçmişine gömülü anılar, ilgisiz de olsa aynı düzlemde durduğu diğer anıları da yanında taşır. Geçmişindeki bir olay, o mekândaki yağmur kokusuyla, bulutların rengiyle birlikte hatırlanır. Anımsadığımız, sadece bir anı değil, etrafındakilerle birlikte bir anı paketidir.

**

10

*Bazı anılar, bellekten bilince ışıltılarıyla gelir; onlar insan bilincine, etraflarındaki bütün yaşamı aydınlatmaya yetecek bir ışıkla yerleşir. Bazı anılar, bilincin sürekliliğinde insanın ayağına takılır ve kendisini dayatır. Kişi onu görmek ve bilincinin yüzeyine çıkarmak istemese de anı bir hava kabarcığı gibi yüzeye doğru tırmanır ve kendisini belli eder. İnsan bu tür anılara, istemese de maruz kalır.

**

11

***Bir anıya yerleşen bilinç**

"Geçmiş geçmemişse içindeki geleceği de kemirir."

Seyit Ali Aral

Bilinç, çoğu kez yaşananlara sonradan yetişir ve olanlar bittikten çok sonra olay yerine gelip delilleri inceleyen polisler gibi geçmişi inceler. Anın duyguları içinizdeki gölgelerdir. Bazı anlar, bilincinizde gölgeler bırakır. Bazen olan, o kadar eşsiz ve o kadar önemlidir ki bilinç, o anıya gider ve bir daha ayrılmayacakmışçasına orada konaklar. Bir anın, minicik bir anın gölgesi bilincinize düşüp genişleyebilir; onu tamamen kaplayabilir.

Anıların da kendine özgü bir zaman akışı vardır. Anıların zamanı uzayabilir, kısalabilir ve hatta durabilir. Bir anının hayatın belli bir yerinde donup kalması, bir yaşamın ortasında asılı kalarak sürekli o yaşama eşlik etmesi hiç de nadir bir durum değildir. Bazen bir yaşam, bir ya da birkaç anının etrafında döner, birkaç anı koca bir yaşamı şekillendirir.

Sıklıkla anılar bilince yerleşse de bazen bilinç gidip bir anıya yerleşir ve orada kalır. Bir anıyı içine almak, onun içine girmek demektir çünkü. Yaşamınızı belirleyen, çok sonra artık tekrarlanmasının imkânsız olduğunu anladığınız bir anı, bilinci bir mıknatıs gibi kendisine çeker.

Anlar yaşamdan bilince damlayan ter damlalarıdır. Bir ter damlası büyüyüp, bilincinizde bir sel baskını yaratabilir. Bu türden anıları yaşamımıza eklerken aynı zamanda o anının kendisine de ekleniriz. Bilinç böylesi anıları o kadar büyütür ki bir süre sonra büyüttüğü şeyin içine sığabilir.

**

12

*Bir anının en büyük düşmanı gerçek yaşamdır. Bir anının anı olabilmesi için geçmişte bitmiş, gerçek yaşamda bugüne bir uzantısının olmaması gerekir. Yıllar öncesine ait derin bir anının öznesi ile yan yana yaşıyorsan bu anı derinliğini önemli ölçüde yitirir. Anıyı şiddetlendiren, gerçek yaşamda tamamlanmış, varlığının kapanmış olmasıdır. Ne kadar kapanmış, ne kadar geçmişe ait ve ne kadar geri dönüşsüz ise o kadar şiddetlidir.

**

13

*Anı, ancak tezahür ettiği bilinç için ve o bilincin içinde canlı kalabilir. Anı, bir kez bilince yerleştiğinde, nesneleriyle bağını koparır. Bir süre sonra nesneler anının önünde bir engel oluşturur. Anı, nesnesinin değişimine kapalıdır. Anı, nesnesine değil, yerleştiği bilince bağlıdır.

**

14

*Anıları gömüldükleri yerlerden, gömdüğünüz gibi çıkaramazsınız; gömülenler şekil değiştirir.

**

Duyarsızlık Devriyesi

Şehirdeki bu aleladelik, sabah herkeste gördüğün standart telaş her sabah tekrarlanan bu çıldırtıcı olağanlıkla, senin felaket zamanlarında da karşılaşacaksın. Sevdiklerin hastalandığında, acıdan inlediğin bir hastalığa yakalandığında, çocuğun bir kazada parçalandığında, bütün ailen bir bombayla havaya uçtuğunda, şehirde göreceğin ritim ve duyarlılık bundan farklı olmayacak. Minik kızının parçalanmış cesedini mezarlığa götürecek cenaze arabasının karşılaşacağı trafik, şimdi gördüğün gibi olacak.

Şehrin bu ritmi,

senin şu an hiçbir felakete bulaşmamış mutlu hâlinle beslenen şehrin bu ritmi,

senin hiçbir felaketinden etkilenmeyecek.

Bu duyarsızlık kendi başına bir nefret üretecidir. Bir cenaze arabasında sevdiğini gömmeye götüren adam, yan arabada sakız çiğneyerek kuaförderki randevusuna yetişme derdindeki kadına nefret duyacaktır. Üstelik bir süre önce kendisinin de telefonuna kontör yüklemeye giderken bir cenaze arabasının yanında kırmızı ışıkta aynı kaygılarla beklediğini aklına getirmeden...

İnsanlar bir duyarsızlık nöbeti tutarlar. "Duyar"ı gelen ağlar, sızlar ama ana gövde hep duyarsız, alelade ve olağandır.

**

Hınç Yapımı

Bir ilişkide hiyerarşi varsa kesinlikle hınç da vardır. Hınç hiyerarşinin tortusudur; biriktiği yer, hiyerarşide daha aşağıda olan kişinin ruhudur. Dünyanın en mükemmel insanı bile olsa bir insanın her yaptığı ve söylediği onaylanamaz. Buyuran kişi ne kadar hoşgörülü ve iyi niyetli olursa olsun, arada daima söylenemeyen cümlelerin gölgeleri vardır. Söylenecekken söylenemeyen söz, gerisinde hınç bırakarak suskunluğa dönüşür. **Hınç, sesin ağzını kapatır ve onu susturur.** Hınç, intikam almak için fırsat kollayan suskunluktur.

Hınç, çığlığın tuğlası, çığlığın parça parça biriktirilmesidir.

Hınç, sesin zulaya atılmasıdır.

Hınç, sesin çığlık inşa etmek için pusuya yatmasıdır.

Hınç, fırlatılmak için gerilmiş bir yay, saplanmak için ucu bilenen oktur.

Hınç, göz kapağı olmayan bir göz, sürekli tetikte duran bir parmaktır.

Hınç, içinde büyük eylemler barındıran eylemsizlik, doğru zamanı bekleyen geçici hareketsizliktir.

Hınç henüz atılmamış bir yumruk, bir yumruğun çeneyi dağıtmadan hemen önce havada savruluşudur.

Hınç kötücül bir sabırdır; beklediği zaman diliminin olanca yükünü o büyük sonucun içine öteleyen bir eylem öncülüdür.

Hınç, olanağına odaklanmış bir tasarıdır.

Hınç, henüz ortaya çıkmayan bir enerjidir.

Hınç, biriktiği hiyerarşiyi darmadağın edecek bir mezar kazıcıdır.

Hınç, baraj gölünde biriken su, henüz elektriğe dönüşmemiş bir durgunluktur. Bir gün parçalanmak istemeyen her hiyerarşi, süreç içinde kaçınılmaz olarak oluşan hıncı zaman zaman tahliye edecek düzenekler geliştirmelidir.

**

Astın Bilincine Gizlenmiş Nihilizm

İnsan bilinci ne kadar gelişmemiş olursa olsun her konuda sürekli yorum üretir. Yalan yanlış, mantıklı ya da saçma, algıladığı her şey üzerine bilincinde beliren bir yorum vardır. Senin yanında hiyerarşik ilişki nedeniyle suskun olmaları, senle ilgili hiçbir şey düşünmedikleri anlamına gelmez.

O bilinç sana yöneldiğinde içeriği ilk önce yoksunluklarıyla dolar; yoksunlukları sınırsızca büyür, gerçeklikten kopar, uçar gider ve bilince oturur. Maaşın onun maaşının iki katı ise o bilince yansıması elli kat fazlaymış gibidir. Sen ona ne kadar iyi ve insani davranırsan davran, bu fark ne kadar küçük olursa olsun, sadece bir farkın olması o bilince olmadık kinlerin birikmesi için yeterlidir. Sana ne kadar kibar ve saygılı davranırsa davransın o saygının tam merkezinde kafasını henüz kaldırmamış bir öfkenin silueti durmaktadır. Üst-ast konumları ile hiyerarşinin olduğu bir yerde saygı veya kibarlık değil, "yönetmeliklere uygun tutum ve davranışlar" vardır. Böyle bir ilişkide astın üstüne gösterdiği "saygı", ilgili yönetmelik maddelerinin mekâna çizdiği görünmez sınırlarla şekillenmiştir. Her saygı davranışının çevresinde ağzı açılmadık bir küfür cümlesi konaklamakta, her teşekkür edildiğinde ana-avrat düz giden bir kin sefere çıkmaktadır.

**

Bilinç Notları

1

*İnsanın "şimdi bilinci" dünyayı kavrayamaz.

**

2

***Bilincin "mono-gam"lığı**

Bilinç tek kanallıdır. En duyarlı bilinç bile belli bir anda sadece tek bir acıyı hissedebilir; acı ile ancak bire bir eşleşebilir. Belirli bir anda bilinç "tek acılı"dır, "mono-gam"iktir.

**

3

***Bilinç koalisyonu**

İnsan bilinci, birbirine zıt birçok görüşten ve duruştan oluşan bir koalisyon, bir kaba toplamdır; her seferinde bir tanesinin öne çıkıp ifade edilmesi bir kararlılık gibi görünse de bu kararlılık, içinde onlarca başka kararın olduğu derin bir kararsızlıktır. Onlarca potansiyel "karar adayı", bilinç kendini ifade etmediği sırada derinlerde fokurdar, kaynar, köpürür; ifade edildiğinde ise bunlardan sadece biri yüzeye çıkar.

**

4

***Bilincin sündürülmesi**

Bilinç, zamanın akışına her zaman ayak uyduramaz. Zaman ivmelendiğinde onunla birlikte akan bilinç bir andan diğerine geçerken, bilincin bir kısmı zamana ayak uydurur ve onunla eş zamanlı hareket ederken bir kısmı ise bir önceki anda kalır. Ani değişimlerde ya da kendisine yük getirecek anlara akarken, bilinç bir parçasını bir önceki anda bırakır. Böylece bilinç hem önceki anda hem şimdiki anda yer alarak zamanda süner.

**

5 * $\vec{a} = \frac{\Delta \vec{v}}{\Delta t}$

İnsan gözünün görebilmesi için titreşmesi, hareket etmesi gerekir. Bir varlık kesintisiz var olduğunda algılanmamaya başlar. Bir varlığın algılanabilmesi için varlığının miktarı, şiddeti, süresi ya da başka bir özelliğinin değişmesi gerekir. Bir balık için su süreklidir; bu nedenle suyu algılayamaz.

Bilinç, hızı değil ivmeleri, "olanı" değil, "olandaki değişimi" algılar. Bilincin fark etmesi için nesnesinde "fark olması" gerekir.

**

6

* $t = \frac{t_0}{\sqrt{1-\frac{v^2}{c^2}}}$ **ile** $\vec{a} = \frac{\Delta \vec{v}}{\Delta t}$ **arasında**

Bir insanın başka insanla ya da nesnelerle kurduğu her ilişkinin kendine özgü bir zamanı vardır. Yirmi yıl yan yana olduğun biri en dış kabuğuna bile sızamamışken, birkaç saat konuştuğun biri benliğini tümden ele geçirebilir.

Yıllarca çevredeki hiçbir nesne ve hiçbir algı ile dolmamış, dolamamış, uyum göstermemiş almaçların, bir gün hiç beklemediğin bir anda, hiç beklemediğin bir yerde, hiç beklemediğin bir kişi tarafından doldurulabilir. O andan önceki bütün yaşamının boşa düşmesini fark etmektir bu. Boşluk, içinde yaşarken yeterince fark edilmeyebilir. Bir boşluktan diğer boşluğa geçen, boşluğu sezgisel olarak hissetse dahi yeterince kavrayamaz. Boşlukların, "doluluk"lardan hemen sonra hissedilmesinin nedeni budur. Yıllardır boş kalmış bir almacın dolması, o almacın boş olarak geçirdiği yılları bilince sokar. **Miktarı az bile olsa aradaki "doluluk"tur boşluk algısını kavratan.**

**

7

*Bilinç, bir "habersizlik mühendisliği"dir. Bir birim bilinç, milyarlarca "bilmeyiş"in bir sonucudur. Minicik bir "bilinç tepesi", "bilmeyiş düzlüğünün" çevrelemesi ile mümkündür.

"Bilmeyişler" de bilince dâhildir. Minicik bir bilinç parçacığında koca koca "bilmeyişler" saklıdır.

**

8

***Zamansız bilgiler**

Bilinç, bilgiyle aydınlanabileceği gibi kirlenebilir de. Zamansız maruz kalınan bilgi, bilinçte yanlış yerlerde konaklar, ilgili ilgisiz bilincin her ürününe bulaşır. Unutamadığın saçma sapan çocuk şarkıları vardır; yıllarca hiç kullanmadığın hâlde çocukken ezberlenen tekerlemeler, bilincin akışı içerisinde birden ortaya çıkar. Bazıları o kadar çakılıdır ki belli bir ritimle bilinçte döner durur. Bilinç, kendisini çocukken maruz kalınan bilgiden ve embriyo iken içine giren duygulardan asla arındıramaz.

**

9

*Dünya bilgisi, bilince ancak dünyanın sınırında yaşayabilecek kadar bir olanak sağlar. Dünyanın ortası ise ancak koyu bir bilgisizlik eşlik ederse yaşamaya olanaklıdır.

**

10

*Doğal hâlindeyken insan bilincinin bütün yönelimi, hem zamanda hem de mekânda yereldir. İnsanın farkındalığı, kendisini merkeze alan ve uzaklaştıkça şiddeti azalan bir algı hiyerarşisinden oluşur. Zihnin uzağa, şimdiki zamandan başka zamanlara yönelmesi, kendi dışındaki dış dünyaya uzanması için ek bir çaba gereklidir. Entelektüel bilginin bir zihinde mümkün kıldığı işte budur. Zihin şimdiki zamanda derinleştikçe, şimdiki zamanın içinde yaşayan geçmişi, şimdiki zamanın içinde gerçekleşmek için çırpınan gelecek olasılıklarını görür. Farkındalığı arttıkça bilinç, zamanı şimdiki zamandan başlayıp diğer zamanlara doğru genişletir; başlangıcı şimdiki zamanda olsa da geniş zamana doğru uzanır.

**

11

*İnsan bilincinde onlarca itki, bir solucan yumağı gibi birbirine dolanarak kıpırdar. Bir bilinç anı, onlarca bilinç durumunun bir bileşkesidir. Birbirinden farklı, birbirinden başka yönleri işaret eden birbirine zıt onlarca bilinç durumu, birbirine sürtünerek yan yana durur.

Bir bilincin en kararlı anı bile, onlarca kararsızlığın oluşturduğu eğreti bir gövdedir.

**

12

*Zırvalar, daima bilince pusu kurar.

**

13

*Birey, bilincin değişiklik gösterebileceği en küçük birimdir. İnsan tek başınayken yeterince kararlı değildir. Kararlılık, bilincin tek başına aldığı o kararı ancak bir başkasıyla –en az biriyle- paylaşıldığında belirir.

**

14

*Ölüm, bilinci arttırır. Bilincinde ölüm varken bir insanın öncelikleriyle, bilincinde ölüm barındırmayan bir insanın öncelikleri birbirinden çok farklıdır. **"Ölüm bilgisi" taşımayan bir bilinç, "eksik" bir bilinçtir.**

**

15

*Can sıkıntısı, bilinci bileyerek keskinleştirir; bilincin nesnelerle olan mesafesini azaltır. Nesneyle bilinç arasındaki dolayımlar inceldiğinde, nesne bilince dokunur ve algıyı doğrudan oluşturur.

**

16

*Bazı düşünceler yıllarca bilincinde, çarpışıp tepkimeye gireceği belli bir başka fikri bekler. Bazı düşünceler, bilincinde kalın kabuklu bir çekirdek gibi çözünmeden öylece durur; her ne kadar bilincinde yer kaplıyor olsa da ona karışmamışlardır. Bir gün yıllarca beklediği o şey gelip kabuğuna dokunduğunda, bilince müthiş bir enerji saçarak patlar. Birçok fikrin önemi, içeriğinden çok diğer fikirlerle kurduğu ilişkilerde saklıdır.

Kendi başına pek bir anlamı olmayan bir yöntem, tarihte kütüphanelerin insansız raflarına tıkılacakken uygun bir fikre uyarlanarak korkunç bir gücün anahtarı olabilir. Soyut matematikteki sıradan bir denklem, kozmoloji ile birleştiğinde harikalar yaratır. Mantıktaki

alelade bir ilke bir anda bilgisayar teknolojisinin temeline oturuverir. Yeni fikirler genellikle "kendi köylerinden uzakta peygamber" olurlar.

**

17

*İnsan sadece kendi bilincinin sürekliliğini algıladığı için kendine torpil yapar. Geçmişindeki insanlar, sanki hiç değişmemiş gibi davranır. On yıl önceki lise arkadaşını gördüğünde sanki o hiç değişmemiş, sadece kendisi değişmiş gibi düşünür. İnsan bilincinin mevcut hâli, bilimsel düşünce yöntemi ile düşünmeye uygun değildir.

**

18

***Zaman perspektifi**

Bilinç, hep şimdiki zamanı kayırır. İnsan bilincinde geçmiş zamandaki olaylar, bir torbaya doldurulmuş gibi yan yanadır; dün ile bugün arasındaki fark, 1716 yılı ile 846 yılı arasındaki farktan daha fazladır. Yaşadığımız zamandan geriye baktığımızda, geçmişe gittikçe zamanı doğru algılama olasılığımız giderek azalır. 2000'li yıllardan baktığımızda Milattan Önce 300 yılı ile Milattan Önce 100 yılları arasında pek de bir fark yoktur.

**

19

***Ölümle ağırlaşan bilincin varlık döngüsü**

"X ölmüş, çok üzüldüm."

Ne kadar zaman üzüldüğünü de söyle... İnsan bilinci, bir ölümle kesiştiğinde, ölüm kendisine dokunuyorsa üzülür.

Ölüm, bilinci ağırlaştırır. Ölüm, insan bilincine tutunarak bir uçurumdan aşağıya yuvarlanır; üzülürsün. Ölümün sana dokunma düze-

yine göre değişen bir zaman sonra bilinç, uçurumun dibinden ayağa kalkar; üzerindeki ölümün kütlesini bir kenara iter, üzerine bulaşmış tozları temizler ve tekrar tepeye tırmanır. Bilinç, bir süre sonra ölümü uçurumun dibinde bırakarak tepeye, yuvarlanmadan önceki konumuna gelir. Bilinçlere yapışarak uçurumdan yuvarlanan hemen hemen hiçbir ölüm, tepeye geri çıkamamıştır. Bilinç tepedeki, uçurumun kenarındaki yerine çok sadıktır; er ya da geç oraya geri gelir; ölümü gerisinde, uçurumun dibinde bırakarak... Bilinç, uçurumun dibinden tepeye illa ki "ölüm'süz" gelir.

**

20

*Bilinç her an yüzlerce fikir, kavram, anı, görüntü ve kişinin birden belirip çoğunun tekrar yok olduğu bir uzaydır. Bilinç bir denize benzetilecekse kafasını suyun üstüne çıkarıp tekrar dalan yüzlerce "bilinç nesnesi" vardır. Derinliklerindekiler görünmüyor. Ancak kafasını dışarı uzatanlar, yüzeyde olanlar ve kalabilenler fark edilse de kısa süre sonra onlar da derinlere gömülüyor.

**

21

*İnsanın bilincindeki büyük büyük fikirlerin hemen yanında tamamen kişisel mikroskobik arzular bulunur. Saçma sapan ilkel arzular, bilincin arenasında çoğunlukla büyük düşünceleri yutar. Kişisel ve bilincin erişimine kapalı olan, değiştirebileceklerine çoğunlukla galip gelir.

**

22

*İnsanların şanslı olanları, öldükten sonra varlıklarını bir süre daha nesnelerde ve fotoğraflarda sürdürür. Fotoğraflar, belleğin uzantılarıdır. Bellekte taşınamayanlar, bellekten taşanlar, masaüstüne fotoğraf,

cep telefonu ve bilgisayar fonu olarak atanır.

Şanslı ölüler, canlılar dünyasında kendilerine fotoğraflarda yer bulur. Fotoğraflar, ölülerin sığınma evleridir; yaşama karışmadan, yaşayan kişinin elinin altında, gözünün himayesinde, dilediğinde şöyle dönüp bir bakması için, bir bakımlık mesafede öylece dururlar. Ölülerin kalıntılarıdır fotoğraftaki hâl; çektirirken son derece ilgisiz bir surat ifadesi, bir anda ölüyü temsil eden bir sembole dönüşür. Ölünün dünyadaki son özetidir fotoğraf; esas özetine –mezara-, fotoğraf kadar ilgi gösterilmez.

**

23

***Bir envanter olarak bellek**

Sevimliymiş gibi görünen her iyiliği, özellikle kavga zamanlarında ortaya çıkan defterinde kayıtlı; bütün yaşamı bir alışverişten ibaret olduğu için bilincinin temelini, tuttuğu o "iyilik envanteri" oluşturuyor. Ne zaman yakınındakilerle bir gerilim yaşasa hemen o defterden pasajlar okur; onlara yaptığı "iyilikler" büyük bir titizlikle ortalığa dökülür. Yeri, zamanı ve miktarı özenle bugünler için kaydedilmiş "metrik" oklar, kılıç, mızrak uçları hâlinde karşısındaki "nankör"e fırlatılır. Her iyilik bir gün zamanı gelmek üzere ölçülür, değeri biçilir ve deftere kaydedilir. Bir iyilik yapmak, birisine bir şey vermek, insani bir durum değil ticari bir etkinliktir. İnsani bir ilişki sınıfında değil muhasebe defterinde bir satırdır. Böylesi bir ilişkide size "iyilik yapılmaz"; olsa olsa "iyiliğe maruz kalınır". İyilik yapılan kişi, insani bir borç ya da minnet duygusu değil, ticari bir borç veya gerilim hisseder. **İyiliğin insani değil ticari olduğu bir ilişkide bellek, ancak bir envanterden ibarettir.**

**

24

***Günahlardan yapılmış azizlik**

İnsanların hatalarına odaklanmış, gözleri yüzeylerde pürüz arıyor. Tanıdıklarına "Merhaba," derken amacı selam vermek değil, yanıtlarındaki eksiklikleri –sesindeki isteksizliği, merhaba derken yüzüne bakmaması ya da yanıt vermemesi gibi- avlamak... Çevresindekilerle ilişki kurmuyor aslında, sadece onlarla deney yapıyor ve onları puanlıyor. Sonunda:

"X, merhaba derken yüzüme bakmadı,",

"A, tuzluğu isterken rica etmedi,",

"C, hoşça kal demeden çıktı," gibi yüzlerce maddeden oluşan bir hata envanteri oluşturuyor.

Bütün bunlar, bu kadar hatalı insan arasında bu yarışmaya hiç girmemiş tek kişi olduğu için aynı zamanda hata yapmamış tek kişi olarak kendisini aziz zannetmesini sağlıyor. Başkalarının günahına çok ihtiyacı var; çünkü kendi "aziz"liği, bu günahlardan yapılmış. Adeta bir "hata almacı" olarak çalışıyor; karşısındaki insandan önce onun hatasını algılıyor; duvardan önce duvar üzerindeki lekeyi, çarmıhtaki İsa'dan önce İsa'nın saçındaki yağı, Mona Lisa'dan önce resimdeki az boyanmış köşeyi görüyor. Robin Hood'la ilgili ilk söyleyeceği şey, son köylüye yarım ekmeği eksik verdiği oluyor. Köroğlu ona göre aslında o kadar da cesur değil. Bütün amacı, "iyi"nin aslında o kadar da "iyi" olmadığını kanıtlamak; "iyi" aşındığında, "iyi" derecesinden "daha az iyi" derecesine düştüğünde, "iyi"den boşalan yere steril, yargılanmamış ve gözlemlenmediği için hiçbir hatası saptanmamış kendisini oturtuyor.

**

Mezarlık "Ölce"leri

Bu mezarlığı her gün onlarca insan ziyaret eder; beş - on dakika kadar yakınlarının mezarları başında zaman geçirip giderler. Dua ederler; bazıları mezarın başında bir süre oturur; kimi ağlar. Ancak mezarlıkta ne kadar vakit geçirirlerse geçirsinler yaşayanların, ölülere fazla zaman ayırdığı söylenemez.

Kiminin annesi kiminin babası kiminin kardeşi kiminin çocuğu ya da daha uzak akrabaları...

Şehrin çeşitli yerlerinde yaşayan insanlarla bu mezarlıktaki ölüler arasında görünmez ruhani bağlar var; bazı bağlar çok zayıf bazıları ise çok daha kuvvetli. Bazı insanlar sevdiklerinin mezarlarından fazla uzak kalamaz, sık sık ziyaretine gelir. Mezardaki ölü yıllandıkça, insanın yaşar hâli şimdiki zamandan uzaklaştıkça, bir insanın anısı ne kadar canlı olursa olsun yıllar geçtikçe, mezarıyla olan bağı giderek incelir.

Yaşanan çağın insanı için bir yakınının mezarı bayramdan bayrama ziyaret edilerek, birkaç dakika zaman geçirilen, rutin olarak yılda bir iki kez tekrarlanan bir ritüelin gerçekleştiği yerden ibarettir.

Şehirde gezen, yemek yiyen, sevişen, araba süren ciddi ya da gülünç tüm insani hâlleri yaşayan insan, yılda bir-iki kez mezarlığa gelip yakınının geçen yıl ve ondan bir önceki yıl da orada duran mezarını ziyaret eder. Zaten gelecek yıl da o mezar orada olacaktır. Ama yaşayan kişi ne yazık ki aynı olmayacak o bir yıl boyunca en az birkaç ton yemek yiyecek, sonrasında bunları doğal olarak çıkartacak; ortalama elli - yüz kez sevişecek, arabayla kim bilir kaç kilometre

yol kat edecek, çay içecek, çalışacak, TV izleyecek; oysa mezardaki ölü bu esnada konumunu hiç mi hiç değiştiremeyecektir.

Mezarlıklar adeta bir şehri dünyaya çakan, şehirdeki yaşam dünyadan kayıp gitmesin diye onu sabitleyen birer çivi gibidir.

"Mezar-zaman", hayattaki bir insanın çok ağır bulacağı bir ritimle akar.

İnsan türünün bilinci ile ölüm arasında çok ciddi bir yoğunluk farkı vardır. İnsan bilinci, ölüm denizine ne kadar dalmak isterse istesin, yoğunluğu çok az olduğundan hemen suyun yüzeyine çıkar.

Ölüm çok tuzlu bir deniz ise insan bilinci bir balona benzer; en fazla suyun üzerinde yüzmektedir.

*

İnsan türünün sürdürdüğü yaşamın ayrıntıları, ölümle fazla haşır neşir olmaya gelmez. Bir yılbaşı kutlaması, ölüm penceresinden bakıldığında akıl dışıdır. Ölüm penceresinden bakıldığında saçlara sürülen bakım jeli, meme küçültme ameliyatı, pantolonun defosu, göbeğe takılan piercing çok tuhaftır. Bu ve yaşamın bunun gibi binlerce ayrıntısı, ancak ölümü unutarak olanaklıdır.

*

Bir ölü tam zamanlı ("full time") ölüdür. Yaşayan insan ise yarı zamanlı ("part time") yaşar.

Ölü, geceleri de ölüdür. Bir mezarlık, gece doğaya terk edilmiştir.

Yaşayan kişi sıcakkanlıdır, ölü ise soğukkanlı ve kansızdır.

Yaşayan her insan, doğaya karşı bir meydan okumadır. Bir ölü ise; geçmişte bir canlı olduğu gerçeği hariç, her hâliyle artık doğaya dâhildir.

Canlı, doğada açılmış küçük bir parantezdir; ölüm onu o parantezin dışındaki devasa evrene fırlatır.

Gecenin karanlığında, tek başına duran bir mezar, bunalan insanla-

rın yalnızlık betimlemeleri için ideal bir örnektir.

*

Bir mezarın ziyaretçisi en çok mezar henüz tazeyken gelir. Mezar taşının yaptırılması, o mezardaki ölünün yakınları için görevlerini yerine getirmiş olmanın kesin kanıtıdır.

Ölü yakınlarının ölü için yaptıkları fedakârlığın taş gibi göstergesidir. Ölü için bir şey yapması gereken kişi, onun mezar taşını yaptırır.

Bir mezar taşı çoğu kez mezardaki ölünün değil, onu yaptıran yakınlarının bilgilerini taşır. Paraları bastırıp mermerin üzerine annelerini ne kadar çok sevdiklerini, babalarını asla unutmayacaklarını, çocuklarının daima kalplerinde yaşayacağını bütün mezar ziyaretçilerine ilan etmiş olurlar.

Bir ölünün mezar taşı, yakınlarının reklam panosudur; Oraya bakan ölüden çok diri yakınlarının icraatlarını görür. Mezar mermerden yapılmış mı? Üzerine çiçekler ekilmiş mi? Haftalık sulanıyor mu? Başına ağaç dikilmiş mi?

Bir ölünün şanssızlığı, ya da dinler için şansı, sürekli aynı mekânda aynı pozisyonda kalmak zorunda olmasıdır; üzerine koca mermerler yığsanız bile buna itiraz edemezler. Üzerinde "Anne seni seviyoruz," yazan bir mermerin tepesine dikilmesine ses çıkaramaz ölüler. Oysa o mezardaki ölü, bu mermeri yaptıran çocuklarının kafasına "Ben de sizi seviyorum yavrularım," yazılı bir mermer sütun dikemez; dikme fırsatı olsa dahi, dirilerin bu süreğen "kıpırganlığı" oldukça düşer parçalanırdı.

**

Mezarlar Üzerine Kapitalist Çeşitlemeler

En gariban insanın bile üzerinden reklam alabileceği ölü birkaç yakını veya kendi için kiraya verebileceği bir iki mezar taşı olan "ebeveyn ölüsü" vardır. Endüstrinin ve pazarlamanın sadece yaşamla sınırlı olduğunu kim söylemiş? Girişimci bir CEO için ölüm birçok kazanç fırsatı içeren oldukça kârlı bir sektör olabilir.

1 TL atınca dua okuyan **"duamatik"**, kâğıt para opsiyonu eklenince 50 TL'ye komple hatim indiren **"hatimmatik"** ya da her cuma rahmetli için Yasin okuyan **"yasinmatik"** gibi makinelerin yapılması, ileri görüşlü ve başarılı bir CEO'nun yıllık hedefini kolaylıkla tutturmasını sağlayacaktır.

Mezar taşları kolaylıkla birer baz istasyonu olarak kiralanabilir.

Cenaze törenlerinde belli bir ücret karşılığı kiralanan "ağıt yakıcı kadınlar" sağduyulu halkımızın ta kadim çağlardan bugüne kadar getirdiği geleneksel bir "marketing" faaliyetiydi; ağıt birliği sağlamak, her kafadan keyfe göre ağıt çıkmasını engellemek, zaman ve kişiden tasarruf etmek için bunlar telekonferans yöntemiyle merkezileştirilebilir: **"Teleağıt."**

Merhumun kısa bir özgeçmişi ağıt fonu üzerine yüklendiğinde kişiye özel ağıt oluşturulabilir; basit bir düzenekle anında mezarı başına gönderilebilir.

İleri görüşlü girişimci bir CEO için bir mezardan elde edilebilecek kazanç kalemlerini ne kadar saysak bitmez.

*

Örneğin ta cilalı taş devrinden kalma bir gelenek olan "mezar taşı"nın artık devri geçmedi mi ey ölü yakınları?

Tüplü televizyonlar bile artık tarih olmuşken, üzerine mezarcı tarafından kazınmış üç - beş sözcüğü sürekli okumaya mecbur muyuz? Neden mezar taşı yerine LCD ekran ya da TFT ekran "mezar ekranı" koymuyoruz?

Ekran korumaya alınmış bilgisayarlar gibi rahmetlinin künyesinin ekranda sürekli hareket ettiği, adının belirip belirip kaybolduğu, rengârenk ve hareketli mezar ekranları, mezar taşlarının yerini alsa fena mı olurdu? Alım gücüne göre HD ekran ya da fakirler için ekonomik LED'li mezar ekranları... Yine hareketli ya da sabit, görünüp kaybolan yazı seçenekleri ile tüm mezarlıklarda hizmete girebilirdi.

Bu ekranlara alınacak reklam gelirleri bile birkaç ay içinde mezar ekranlarını "amorti eder"di.

"Ölüsü bile para eder," deyimi bir deyim olmaktan çıkmış, iktisadi bir gerçekliğe bürünmüştür. Allah herkese böyle ekonomik ölüm nasip etmeli. **"Bizinis mezarlar"**da mezar ekranı 57 - 60 inçlik, **"ultra bizinis"** ya da **"iyice VİP"** mezarlarda ise duruma göre daha büyük mezar ekranları kullanılabilir. Aile mezarlarında sinema kalitesinde sistemlerin olduğu yüksek çözünürlüklü dev ekranlar da seçenekler arasındadır. Her gelir düzeyinden katılımın sağlanması için, her bütçeye uygun fiyat ve ödeme seçenekleri elbette geniş yelpazede sunulacaktır.

Hiç masraf etmek istemeyenler için başlangıç paketi olarak "tüplü" ve hatta "siyah beyaz" mezar ekranları bile olmalıdır. Başarılı bir CEO pazarını iyi tanımalıdır. Başlangıç paketi ile yakınına tüplü mezar ekranı alan bir müşteri daha sonra daha üst paketlere geçmek isteyebilir ve hatta mezar ziyaretleri ile çakışan lig maçlarını izlemek için mezar ekranında lig TV'yi bile izlemek isteyebilir. Girişimci bir CEO, müşterilerinin böyle tuhaf isteklerine karşı da hazırlıklı olmalı,

onlara seçenekler sunmalı, bu tür marjinal istekleri de geri çevirmemelidir.

Yıllık mezar ekranı paket antlaşmalarının yanı sıra, "yan mezar" kampanyalarıyla içeriği "Bu mezara 56 inç, yan mezara tüplü paket," diye tanımlanabilecek 1+1 türünden çoklu paket seçenekleri ya da "birinci mezar ekranına ikincisi %50 indirimli" kampanyaları da talebe göre müşterilere sunulmalı ve sürümden kazanma yoluna gidilmelidir. Ne de olsa "Her canlı ölümü tadacaktır"

*

Dijital mezar ekranları mezar taşlarının yerini almaya başladığında elektronik sektörü yepyeni ve umulmadık bir pazar bulmuş olacaktır.

Rahmetlinin iki yasal varisine verilecek uzaktan kumanda ile mezar ekranlarında gösterilecek içerik bizzat müşteriye de bırakılabilir.

Rahmetlinin hayatının dönüşümlü olarak yayınlanması de muhtemelen çok rağbet görecek bir uygulama olabilir. Erotik filmler de içeren **"joy mezar"** ve **"mezerotik"** paketleri, gösterilecek yerin mezarlık olması nedeniyle pek de alıcı bulamayabilir ama yine de pazarlamada ihtiyaç varsa arz da olmalıdır.

Bir diğer uç örnek, mezarın içini yirmi dört saat ekrana yansıtan **"rahmetliyle 24"** paketi olabilir.

Rahmetli gömülürken mezarın içine yerleştirilecek bir kamera ile yirmi dört saat "canlı yayın" -ya da buradaki özel durum nedeniyle "ölü yayın"- mezar ekranından yayınlanabilir. Rahmetlinin nasıl çürüdüğünü merak eden acılı ve meraklı yakınlar için çok uygun **"rahmetliyle 24"** paketi...

Girişimci bir ruh, bir mezarlığa baktığında mezarlar ve acılı insanlar değil, bu ve benzeri birçok fırsat görür. Bir girişimcinin mezarlığa baktığında ilkesi şudur:

Yüzeyini satamadığın mezar taşı, boşa duran bir taştan ibarettir. Sırtından para kazanamadığın bir ölü, resmen ölüdür.

**

İnsanlığı Alınmış İnsanlar

"Birini işe aldığımda istediğim sadece iki eldir; oysa daima yanında bir beyin ve bir mide de gelir."
Henry Ford

Garson, bakıcı, hizmetçi, hademe veya benzeri işlerde çalışanların birer "insan" olmaları rahatsızlık vericidir.

Bir yönetici, emrinde çalışması için aldığı elemanın insani duygular içinde olmasını istemez. Bu pozisyonlar "düşünceden arınmış" olmalı, sadece ve sadece verilen işi yapan birer otomat olmalıdır.

Güzel bir yemeği servis eden garsonun bir konudaki fikri, tercihler hakkındaki görüşleri, müşterinin istediklerini yerine getirmek dışında yapacakları, müşteriyi rahatsız eder. Köşe masadaki kaprisli müşteri hakkındaki fikirleri, ortada oturan kel müşterinin siparişlerini teker teker söylemesine duyduğu tepki, garsonun "istenmeyen" insani özellikleridir. Ev temizliğine gelen kadın, sadece evi en iyi şekilde temizlemeli, çenesini kapamalıdır. Bir er, ne düşünürse düşünsün susmalı; sadece ona emredilenleri yapmalıdır.

**

"Sonluluğun İçindeki Sonsuzluk"*

"İnsanın gerçek büyüklüğünün kanıtı kendi küçüklüğünü fark etmesinde yatar."
A.C. Doyle (Sherlock Holmes)

400 - 700 nanometre

İnsan gözünün gördüğü her görüntü bu frekans aralığında... Bu aralık elektromanyetik tayfın milyonda biri bile değil. **Hemen hemen kör sayılırız.** Bildiğimiz bütün resim sanatı, dâhi ressamların bütün başyapıtları, Picasso, Rembrandt, Bruegel... Hepsinin bütün eserleri bu frekans aralığında. İnsan türü bu minicik frekans aralığında ne muhteşem eserler yarattı.

*

20 - 20 bin Hertz

İnsan kulağının işittiği ses aralığı bu. Şimdiye kadar bu aralığın dışında kalan hiçbir şeyi duyamadı. **Neredeyse sağır sayılırız.** Ancak bildiğimiz bilmediğimiz bütün müzik eserleri, Mozart'tan Bach'a, Beethoven'den Pink Floyd'a kadar bütün büyük besteler hep bu frekans aralığındaydı. Bir an için insan kulağının, bu aralığın dışındaki sesleri de algılayabildiğini düşünelim.

Bu daracık aralıkta bile ne büyük eserler çıkmışken aralığı genişlettiğimizde kim bilir neler neler çıkabilirdi.

"Neredeyse körlük"ten ve "neredeyse sağırlık"tan çıkan eserleri

görüp, bu körlük ve sağırlıktan sıyrıldığımızda olabilecekleri tahmin etmek çok güçtür.

**

*B. Pascal

İştahın İnsansızlığı

Bir iştah sınırlı bir zamanda ortaya çıktığında doğaldır; belli bir süreyi kapsar ve doyurulduğunda geçer. Normal bir insanın yaşamında çeşitli açlıklar geçici olarak yaşanır ve bunlar kesintilidir. Karnı aç birisi için açlık, yemek yiyince sona eren geçici bir durumdur.

Aç insanlar bir lokantaya gidip karınlarını doyururlar. Oysa o lokantada çalışan bir garsonun gün boyu gördüğü şey, binlerce insanda yaşanan, tek tek kişilerde kesintili olsa da insandan insana atlayan sürekli bir açlık durumudur. Sürekli bir açlığı izlemek rahatsızlık vericidir. Bir garson binlerce insanın açlık hâlini görür; binlerce değişik insandaki ortak nokta, değişmez bir açlıktır.

Bir geneleve cinsel yönden aç binlerce erkek gider. Müşterilerin cinsel açlığı tek tek doysa da çalışan kadının gördüğü, kesintisiz bir şehvettir.

Bir tatil oteline bütün yıl boyunca eğlenmek için tatili beklemiş yüzlerce insan, eğlenmeye aç hâlde gelir. Oradaki bir çalışanın gördüğü ise sürekli eğlencedir.

Açlığın, şehvetin ya da eğlence arayışının sürekliliği insani değildir. Bir ihtiyacı değişik insanlarda da olsa sürekli olarak görmek dehşet vericidir.

Bir insani durum ya da duygu, tek bir insanda gayet makul dururken yinelendiğinde ve durum sadece o duygudan oluştuğunda insaniyetini yitirir. Genelevler, restoranlar, hastaneler...

**

Ahlâk Yorgunluğu

Sokakta bir hayır kuruluşuna yardım toplayan kişiler...

Beş metre ileride aç bir kedi...

Yirmi metre ileride çıplak ayaklı bir çocuk...

Ekmek parası isteyen yaşlı kadın...

Asgari bir ahlâki duyarlılıkla bir saat içinde gördüklerine karşı yapman gerekenleri yapmaya olanak yok.

Kedi doyurulmalı, çocuğa ayakkabı almalı, yaşlı kadına ekmek verilmeli...

Bu kadar kısa sürede gördüklerin karşısında sorumlulukların çok fazla.

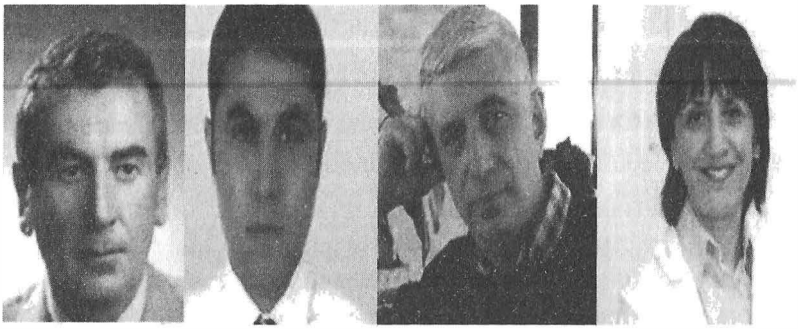
Üstüne üstlük bir de şunları duymuşsun ve görmüşsün: Dilenci çocuk başkalarınca zorla dilendiriliyor. Yaşlı kadın her gün orada ve herkesten ekmek parası istiyor. O kediden de yüzlercesi var; hangi birini doyuracaksın?

Bu düşüncelerle sorumluluğunu hafifletiyorsun. Artık normal yaşamını sürdürebilirsin.

Senin gibi merhamet dolu birisi önünde çıplak ayakla dolaşan çocuğa bakarken içindeki iyiliği örtüp bakışını donuklaştırıyor böylece. Ahlâkın sokağa çıplak çıktığı anda onlarca yalan ve aldatmayla vuruluyor. Modern bir şehirde ahlâk, ancak beş ayrı kilit altında ve parmaklıkların ardında saklanarak var olabiliyor.

**

Ölüme Yakınsama

Dr. N. Göksel Kalaycı *Dr. Ersin Arslan* *Dr. Kamil Furtun* *Dr. Aynur Dağdemir*

11.11.2005

Dr. Necip Göksel Kalaycı öldürüldüğünde Dr. Ersin Arslan yaşıyordu. Cinayeti öğrenmişti, büyük bir olasılıkla olay hakkında birileriyle konuştu. [1]

18.04.2012

Dr. Ersin Arslan öldürüldüğünde Dr. Kamil Furtun yaşıyordu. Cinayeti öğrenmişti, belki de "doktora şiddete son" diye facebook hesabından mesaj attı. [2]

29.05.2015

Dr. Kamil Furtun öldürüldüğünde Dr. Aynur Dağdemir yaşıyordu. Cinayeti gazeteden okudu, facebook sayfasından paylaştı, belki altına yorum bile yazdı. [3]

19.11.2015

Dr. Aynur Dağdemir öldürüldüğünde sen yaşıyordun. Cinayeti internetten okudun, facebook sayfasından paylaştın, altına yorum da yazdın. [4]

Dr. Necip Göksel Kalaycı'nın öldürüldüğünü Dr. Ersin Arslan, Dr. Kamil Furtun, Dr. Aynur Dağdemir ve sen biliyordunuz. Cinayeti öğrenmiştiniz.

Dr. Ersin Arslan'ın öldürüldüğünü Dr. Kamil Furtun, Dr. Aynur Dağdemir ve sen biliyordunuz. Cinayeti öğrenmiştiniz.

Dr. Kamil Furtun öldürüldüğünü Dr. Aynur Dağdemir ve sen biliyordunuz. Cinayeti öğrenmiştiniz.

Dr. Aynur Dağdemir'in öldürüldüğünü sen biliyordun. Cinayeti öğrenmiştin.

Sen... Dr. Aynur Dağdemir'in, Dr. Kamil Furtun'un, Dr. Ersin Arslan'ın, Dr. Necip Göksel Kalaycı'nın ve diğerlerinin öldürüldüğünü öğrendin.

Sen bunların hepsini biliyorsun. Hepsini biliyorsun. Hepsini...

**

Kaynaklar

1. http://www.yenisafak.com/arsiv/2005/kasim/13/g06.html

2.http://www.mynet.com/haber/yasam/saldiriya-ugrayan-doktor-kurtarilamadi-626095-1

3. http://www.milliyet.com.tr/hastanede-doktora-uc-kursun--gundem-2066491/

4.http://www.hurriyet.com.tr/hastanede-doktoru-bicaklayip-intihar-etti-40016037

Deneyimin Körleştirici Parlaklığı

ABD'de yaşayan herhangi bir insan ABD'yi her yönüyle anlamış ve kavramış mıdır? SSCB döneminde Gulag'larda iki yılını geçirmiş birinin yaşadıkları SSCB'nin durumunu ve tarihsel konumunu ne kadar yansıtır?

Jakobenlerin Fransız Devrimi'nde verdikleri bir cinayet emri Fransız Devrimi'nin tarihi işlevi içinde ne kadar yer alır?

Bir tarihi olay anında, bir insanın kişisel deneyimi, o olayın bütününü ne kadar yansıtır? Bir tarihi olay sırasında orada olmak, bütün algılarını açarak olayı deneyimlemek o olayı tamamen anlamamızı sağlayabilir mi?

Algısı ne kadar açık olursa olsun bir insanın kişisel deneyimi, tarihi bir olayın çok çok küçük bir kısmını oluşturur.

İkinci Dünya Savaşı'nda beş yıl savaşmış bir asker için yaşadığı ölüm, şiddet, cephe, bombardıman deneyimleri ancak sıradan savaş deneyimleridir; tek bir insan için olağanüstü olsa da İkinci Dünya Savaşı'nın tarihsel konumu ile ilgili hemen hemen hiçbir şey söylemez. Normandiya'da ise Stalingrad'ta bulunmamıştır, Kursk'ta ise Auschwitz'de değildir, Berlin Savaşı'nda ise Hiroşima'yı ya da Okinawa'yı görmemiştir. İkinci Dünya Savaşı denen şey ise Normandiya, Stalingrad, Kursk, Auschwitz, Berlin, Hiroşima, Okinawa ve sayılmayan yüzlerce yer, olay ve olgunun vektörel toplamıdır. Bir kişi o savaşta en fazla ne görebilir; açlık, ölüm, kıtlık, işkence, bombardıman, ceset, kıyım... Bir kişi, o savaşın başından sonuna dek bulunmuş olsa bile olayları tam anlamıyla kavramasına olanak yoktur.

Bu savaşta kişisel tanıklıklarını yazan Curzio Malaparte ve Vasily Grossman gibi yazarlar bile gerçekliğin çok az bir kısmını dile getirebilmiştir.

En küçük bir tarihi olayın bile, tek bir insanın deneyimini, algısını kat kat aşan bir derinliği ve genişliği vardır. Bir olay, ne kadar basit olursa olsun kişinin sınırlı algısıyla deneyimleyebileceğinden çok daha fazla hareket ve özellik taşır.

Eğer deneyimi merkeze alarak tanımlayacak olursak o olay, o olaya dâhil olan ve o olayın etkilediği bütün insanların deneyimlerinin toplamıdır (Ki bu bile çok çok eksiktir.). Çünkü malum olay gerçekleştiği sırada deneyimlenmeyen ve sonradan fark edilen birçok değişkenin etkisi bu deneyimlere yansımamıştır. Bir tarihi olayı yaşarken edinilen deneyim, o olayın çok çok küçük bir parçasını oluşturur. Bu olayı o deneyimi merkeze alarak değerlendirmek, nesnel gerçeklikle uyuşmayan yerlere götürecektir. **Deneyimin böyle bir körleştirici parlaklığı vardır.**

İkinci Dünya Savaşı'nı kitaplardan okumuş bir kişi, bilgi evrenini yeterince genişletmişse o savaşa bizzat katılmış bir kişiye göre çok daha gerçeğe yakın değerlendirmeler yapabilir. **Deneyimlerin kısıtlılığını, insanın sürekli yanılan algılarla beslediği kırılgan bir öznel dünyası olduğunu asla unutmamak gerekir.**

Deneyimlerin tekilliği ve yerelliği paranteze alınmadıkça körleştiricidir.

Bir tarihi olayın içinde yaşarken o olayın karakteristik bir kısmındaysanız ya da deneyiminiz o tarihi olayın genel karakterine zıt değilse, deneyiminiz ile o olayın tarihi konumu birbiriyle örtüşebilir. Ancak tarihi olayı temsil etmeyecek kişisel deneyimler ise yanlış sonuçlara götürecektir. Deneyimin bu anlamda sakatlayıcı ve körleştirici bir tarafı da vardır. Yaşadıkları, o olay için karakteristik olmadığı hâlde öznel deneyimini o olayın tamamıymış gibi kabul etmek, bu sakat düşünme biçiminin en sık rastlanan hâlidir.

Kişisel deneyimler daima duygularla "kirletilen" öznel yargılar üretir; kişisel deneyimlerden yargılar, önermeler üretilecekse duygulara "bulaşmış" bu deneyimleri eleştirel akılla "yıkamak" ve deneyimlerin çıktığı bilinci paranteze alabilmek gerekir.

**

Bilince Ekilmiş Şüphe

Şüphe ölmez, sadece bir gün uyanmak üzere pusuda bekler. Şüphe kendi cesedinden doğar. Bin kez bıçaklansa da bir kez daha kafasını kaldıracağı güç daima kuytusunda durur. Şüphe yok olmaz, sadece derinlere gömülür; derinlere, daha derinlere, daha da derinlere... Ama bir gün yüzeye fışkıracağı o zayıf noktayı, arasından sızarak her yeri kaplayacağı bilincin bir çatlağını arar durur. Şüphe ne kadar sağ kalırsa, bilinçte ne kadar dolaşırsa o kadar yakıcıdır. Şüphe, bilincin dokunduğu yerlerinde daima izler bırakır; ne kadar pürüzsüz olursa olsun oradan bir kez şüphe geçmişse asla eski hâline dönemez.

Bir ilişkiye başka bir tohum sızdığında gövdesini çoğu kez inceden inceye gösterir, giderek ilişkinin içinde şişmanlamaya başlar. Önce laf arasında sıradan bir kişiymiş gibi anlatır onu; ondan söz ederken sesinin ritmini düşürür, çevresinden dolanır, üzerinden atlar. Oysa o üzerinden atlarken sesinde, üzerinden atladığı şeyin donmuş silueti asılı durur. Üzerinden atlayarak tam da onu vurgular, altını çizer. Kontrol etmeye çalışsa da özenle seçilmiş sözcüklerinin duvarından sızan şüphe akarak ayaklarının önüne uzanır. Görmezden geldiği çekirdek etrafına yumak yumak binlerce şüphe yapışır. Yılların kale gibi dokunulmaz sızdırmaz güven teknesi, dipten yavaş yavaş tuzlu suyla dolar; ancak o ısrarla ayağındaki ıslaklığı yok sayar.

Her bir şüphe kırıntısı bilincini dağlamaya yetecek kadar tahrip edicidir. Aranızda söylenmeyen sözlerin her yere çekilebilir, her anlama gelebilir, her şeyi barındıran olasılık deryasının kötümser yorumları büyür de büyür. En iyimseri bile seni hıçkıra hıçkıra ağ-

latacak kadar yıkıcıdır. Onun açıklamasıyla düzlenmeyen her tümsek bilincinde ayağına takılır; bilincin şimdi bir tümsekler ormanıdır. Her bir taş, çakıl, toprak yığını büyüyüp koca kayalara dönüşür. Her zaman uzun açıklamalar yapan, eksik hiçbir detay bırakmayan o, şimdi tam da ondan söz ederken, tam da onunla ilgili konularda ölçeği değiştirip genel geçer konuşmaktadır. Bir siluet, onun silueti mükemmel, pürüzsüz, çelik gibi sağlam, uçsuz bucaksız dümdüz zannettiğin ilişkinizin üzerinde giderek koyulaşır ve büyür. O kişinin gölgesi, ilişkinizde yıllardır hiç görmediğin çatlakları, tümsekleri görmeni sağlayan bir büyüteç gibidir artık.

Onca zamandır kurduğun, emek verdiğin, pürüzsüz, lekesiz bir yapı, minicik bir şüphe kırıntısı ile soluk alıp verir. Onun yaşamıyla ilgili bilmediğin her ayrıntı şimdi bilincine binlerce şüphe pompalar.

**

Yaptıklarınla Muhatap Olmak

Modern insanın yaşamı, gündelik bilinçten bakıldığında akıl dışıdır.

Modern insan dışkısını tuvalete yapar ve sifonu çeker; dışkısı suyla birlikte gözden kaybolur, onun bilmediği bir yere gider. Çöp tenekesine attığı atık, kanalizasyona giden su nereye, nasıl gider diye üzerinde düşünülmez. Lokantada yemek yer; kirli kaplar önünden kaldırılır, "gözden kaybolur". Milyonlarca insanın yaşadığı kentin atığı görünmeyen süreçlerle yeraltına, kuytuya, ötelere gider; "bir anda" "yok olur"

"Sanki" milyonlarca insan işememiş, dışkılamamış, çöp üretmemiş gibi atıklar gündelik yaşamın mekânlarından uzaklaştırılır.

Eski çağlarda yaşayan insan ise dışkısını dışarıda toprağa yapar; yaptıktan sonra ne yaptığını görür, kokusunu hisseder. İşi bittikten sonra dışkısı orada durur. Eski çağlarda yaşayan bir kişi, dışkısı ile ister istemez "muhatap olur". Attığı çöp, ertesi gün de attığı yerdedir.

Modern insan, sifonu çeker gibi yaptıklarının sonuçlarını gözlerden uzaklaştırabilecek olanaklara sahiptir. **Modern insan, eylemlerinin sonuçları ile az karşılaşan, yaşamının sonuçlarıyla az muhatap olan insandır.**

**

Tutuşturmak İçin Tutuşma Dersleri

Eski bir tutuşturucuya saygıyla

Sizi öldürmek zorundayım. Bu kişisel bir cinayet değil toplumsal bir görev... Bu benim değil başkalarının cinayeti; sık sık başkalarının cinayetlerini işlemek zorunda kalıyorum. Siz de öldürmüştünüz; ben de öldüreceğim, eğer buna layık isem bir süre sonra beni de öldürecekler. Tutuşturmak isteyenlerin yazgısıdır bu; tutuşturmak isteyen tutuşmayı göze almak zorundadır.

Göze aldıklarınızın şahidiyim. Tutuşturmak için yasaklandınız, sürgüne gittiniz, hapse girdiniz. Şimdi de ölmek zorundasınız. Tutuşturmanın bir yan ürünü, tutuşmanın bir çeşidi olarak kabul edebilirsiniz. Başınıza gelenler yeterince namuslu yaşarsam esasen başıma geleceklerin habercisidir.

Size çektiğim metaforik bıçak etle bilenir ve gelecekte, yeterince dik durursam böğrüme saplanacak bıçağın ta kendisidir. Size saplanan bıçakla, gelecekte beni öldürecek katile, henüz doğmamış bir katile, o büyük tutuşturucuya bir gelenek armağan ediyoruz. Hatırlarsınız, o bıçağı siz de kullanmıştınız. Işığında aydınlandığınız, şiirleriyle bilendiğiniz eski tutuşturucular, artık yeterince ışığını saçmadığında, şiirleri artık kütleştiğinde, sözcüklerin keskinliği azaldığında öldürdünüz onları.

Bu geleneğin bir parçasısınız.

Bu geleneğin bir parçasıyım.

Öfke ve yenileniş; kişiler, tutuşanlar, tutuşturucular değişse de bunlar hep devam etmiştir. Kırk yıl önce bıçağın kabzasında olan eliniz şimdi bıçağın saplandığı böğrünüzde duruyor. Yasa hiç şaşmadı ki; öldürenler ölür, tutuşturanlar tutuşur, bıçaklayanlar bıçaklanır.

Geçmişte öldürdükleriniz ve temizleyerek bize açtığınız yol için ne kadar teşekkür etsek azdır. Siz de geçmişin tutuşturucularını öldürmüştünüz. Müthiş cinayetler işlediniz; sonunda öleceğiniz cinayet de en az katillik yaptığınız cinayet kadar müthiş olmalı. Katil olduğunuz kadar iyi maktul olmalısınız. Katilliğinizi örnek aldığım kadar maktullüğünüzü da örnek almak isterim. Yıllar sonra bağrıma saplanan bıçağı etimde hissettiğimde, sizin bana göstereceğiniz gibi ölmek isterim. Buna bir tür "tutuşma dersleri"nin son saati de denebilir.

"İnsan zamanında ölmelidir," der Zerdüşt'ün ağzından Nietzsche. Zamanında ölmek de yaşamınıza dâhildir. Bu ölüm de edebi yaşamınızın içindedir, ben sadece bir kolaylaştırıcıyım. Sizden saçılan parçalar, artıklarınız bizlere yol gösterecek. Etinize muhtacız. Canlıyken ait olduğunuz geleneğin, cesedinizle de bir parçası olacaksınız.

**

Cahilce ve Aşırı İndirgenmiş Bir Batı-Doğu Denemesi

Batı'da bize en yabancı olan şey, yapılan şeyin tam da amacına uygun, tam da hedeflendiği gibi yapılmış olmasıdır. Klozeti en ince ayrıntısına kadar düşünülmüştür; cinayeti öldürücüdür; buzdolabı iyi soğutur; fırını iyi ısıtır; şemsiyesi su geçirmez. Üretilmek istenen şey tam olarak üretilmiştir. Müdahale ettiği her şeyde amacında derinleşme, ısrar ve tam olarak "kast edilenin olması" vardır. **Batı'da kast edilenle yapılan tamamen örtüşür.**

Oysa Şark'ta nesne, sıfatıyla tam olarak örtüşmez; varlık kendisiyle özdeş değildir. İlan edilen ya da olması gerekenle olan arasında daima bir açı vardır.

Batı'da "Girilmez" yazan kapıdan girilmez; "Girilir" yazan kapıdan da girilir. Şark'ta "Girilir" diye yazan bir kapı yoktur; "Girilmez" yazan kapı yolgeçen hanıdır ve ayrıca üzerinde hiçbir şey yazmayan ve girilebilen birkaç kapı daha mutlaka vardır.

Şark'ta her şeyin kastedilenden farklı bir başka anlamı daha vardır.

Batı'da nesnelerin anlamı tektir ve kast edilendir; Şark'ta ise nesneler çok anlamlıdır ve nesnenin içindeki her olanak potansiyel olarak her an öne çıkmaya hazırdır.

Batı'da poşet, poşettir; Şark'ta ise poşet, bir poşet olduğu kadar bir şemsiye, bir bandana, kesildiğinde bir ip ya da bir eldivendir.

Batı'da tuvaletler temizdir; tuvaletin deliği, tuvaletin kâğıdı, fırçası, poponun pozisyonu ve dışkının düşme ivmesi düşünülmüştür.

Şark'ta ise sifon çalışmaz, taharet musluğu akıtır, deliğin kenarında dışkı vardır, tuvaletin dışına dışkılasan da olur.

Batı'da nesnelerin sınırları keskindir; Şark'ta ise nesneler sınırlarının ötelerine taşar. Batı'nın cehennemi yakıcıdır, oradan kurtulma ümidi pek azdır; çünkü cehennem, tam da azap vermeye uygun yapılmıştır. **Şark'ta cehennem yeterince cehennem değildir ama her şey cehennemleşmeye eğilimlidir.**

**

Sınıfını Arayan Sözcükler

1

*İnsan bedeninin refleksleri, bedeni koruyacak işlevdedir. İnsan bilincinin refleksleri ise genellikle yanlış yerleşmiştir. İnsan tepki vermesi gereken birçok şeye tepki vermediği gibi, tepki göstermemesi gereken birçok şeye de aşırı tepki gösterir.

**

2

*Bir yalanın ayrıntıları kalın ve kademelidir, arkasında sakladıklarıyla bütünlük sağlamak için organize olmak zorundadır. Doğruların arasına göze batmadan yerleşmek için sahte içeriği ile algılar arasına dolayımlar yerleştirir.

**

3

*Yanında "eşitlik" görmediğin "özgürlük" sadece barbarlık üretir.

**

4

*Her kopuş, parçalarının üzerine kan sıçratır.

**

5

*İnsanı sıradanlıktan kurtaracak tek şey, sıradanlıktan kurtulmak için gösterdiği çabadır. Kişi, gösterdiği bu çaba ölçüsünde sıradan-

lıktan uzaklaşır.

**

6

***Suskunluk giymiş aptallık**

Karşındaki kişi senin ne düşündüğünü asla tam anlamıyla bilemez; sen söylesen bile hep daha fazlası olduğunu varsayar. Karşısındakinin bu düzeltilemez yanılgısının içinde kaybolur insanın aptallığı, sığlığı ve yalan yanlış yargıları.

Çoğu insanın sususu, aptallığının üzerine sıcacık bir battaniye gibi serilir ve onu görünmez kılar. Endamına bakan onu bir şey zanneder. O aptal olduğunu belli edene kadar hemen hemen herkes onun derin fikirlerle dolu olduğunu zannedebilir; en kötüsü buna kendisinin de inanmasıdır. Oysa konuşmaya başlar başlamaz, bütün içeriği dışarıya akmaya başlar; ne olduğu ortaya çıkar, sınırları belirlenir.

**

7

***Unutulmuş bir cümleye ağıt**

Cümlenin kendisi artık yok; bıraktığı boşluk, o boşluğun etrafındaki bilinç parçacıklarına verdiği sızı var.

**

8

*Bir düşünceyi ifade etmek, ifade edilen düşünceyi değiştirir. Bir düşünceyi ifade etmek de o düşünceye dâhildir.

**

9

*Bir mekânda yaşamayı, bütün yönleriyle kavramak, o mekânın bütün geçmişini sırtlamakla olanaklıdır. Bir mekânın geçmişindeki her şey, o mekânın derinliğinde kendine bir yer edinir. O mekânı

kavramak isteyen kişi o derinliği algılamak zorundadır.

**

10

*Yaşamda bir sağduyu aksı yoktur. İnsanların, düşüncelerin, eylemlerin ne kadar uzaklaşsalar da bir yerinden bağlı olup geri döndükleri bir ana gövde bulunmaz. Bu nedenle ciddiye almayarak yanıtlamadığın, karşılamadığın saçma, gün gelir bütün yaşamını saran bir dayatma olarak karşına çıkar. Daha önce bertaraf etmek için küçük bir enerji bile harcamadığın saçmaya maruz kalmamak için artık çok daha fazla enerji harcamak zorunda kalırsın.

**

11

***Dostoyevski'nin tahta atı**

Önem verdiğimiz bir yazar ya da sanatçının yaşamına, o öldükten yıllar sonra baktığımızda gördüklerimizin bir kısmı bizi çok şaşırtır. Onların gündelik hayatta en az bizim kadar tuhaf, anlaşılmaz bazen de saçma davranışlarını görürüz. Bu sanatçılar yaşarken, yıllar sonra birer gözlem nesnesi olacaklarını, evlerinin müzeye dönüştürüleceğini, el yazılarının hatta alelâde karalamalarının bile sergileneceğini, yüzlerce insanın onun gündelik hayatını sürdürdüğü mekânlara merakla gelip fotoğraflar çektireceğini bilseler nasıl yaşarlardı acaba? Böyle bir bilgi davranışlarını değiştirir miydi? Dostoyevski onlarca ev kiralayacağına, müze olabilecek bir evde mi yaşardı? O kadar kumar oynar mıydı? Kafka, nefret ettiği işinden ayrılır mıydı? Bizim merakla yaşamlarını müzelediğimiz bu insanlar, bunlardan habersiz yaşadı. Bu habersizlik ve yaşam koşullarının zorluğu, şimdi bizlere ilginç gelse de onlar için olabilecek en "doğal" hayatı yaşamalarını sağladı. Stanislaw Lem, bir gün onun mezarını ve yaşadığı şehri, trene bindiği istasyonu ziyaret edeceğimi bilmeden yaşadı.

İşte bu habersizlik, bu tek taraflı yakın akrabalıkta büyüsel bir tat

var; sanatçının haberi olmasa da güçlü bir sanatsal köprü...

**

12

*Derin sanat eserleri ve dâhice yapıtlar, derinliği iğdiş edilip parçalanarak insanların sıradan beğenilerine sunulmak için topluma serpiştirilir. Dışkılarken Şostakoviç'in Jazz Waltz Suit 2'sini dinlemek, bir pisuara yöneltilmiş organdan damlayan son damla idrarın pisuarın içinde Çaykovski'nin kuğu gölü balesi ile çırpınması, sıçraması ve titreyerek delikte kaybolması hep de bu döngünün ürünüdür. Bir havaalanının iç duvarları, nasıl da çok miktarda "yüksek müzik"e maruz kalmıştır. Jazz Waltz Suit 2, ne kadar çok dışkıya "ortam sahipliği" yapmıştır, Kuğu Gölü Balesi ne çok idrarla ıslanmıştır.

**

13

*Geleceğin merkezi geçmişte ve geçmişidir.

**

14

*Sınanmamış bir kazanım, yeterince kazanılmamıştır. İnsan ya da insanlık, kazandığını tekrar tekrar kazanmak zorunda kalır. Keşfettiğini unutur, geri düşer ve sonra tekrar keşfetmesi gerekir. İnsan türü dört yüz yıl önce elde ettiğini yeterince elde edememiş olabilir. Onu tekrar, tekrar ve tekrar kazanmak, bu kazanımını pekiştirmek, belki her gün, her çağda sınamak gerekir.

**

15

*Ahmaklaşma, zincirleme gelişen bir süreçtir; buna bir kez izin verildiğinde kolayca devamı gelir. Neyle ahmaklaşacağınız çok da önemli değildir. Her insanın ahmaklaşacağı malzeme ya da süreç

diğerinden farklıdır. Ancak hangisi olursa olsun olgulara bir kez gözünü kapatmaya başlayıp körlüğe izin verince süreç, en kısa sürede tamamlanır. Neyle ahmaklaşırsanız ahmaklaşın, sürecin sonu hep aynı yere ulaşır.

**

16

***Çocuğa bırakılan miras**

Çocuğunun gözünde bir babanın anlamı nedir? Çocuk erişkin olduğunda, yaşamı çoktan yerleşik, tekrarlayıcı birçok davranışla şekillenmiştir bile. Baba, katı alışkanlıklardır; günün hep aynı saatinde hep aynı pozisyonda okunan bir gazetedir.

İnsanın gözünde anlaşılamayan, etrafına sınır çizilemeyen, belirli bir kalıba sığmayan şey, hep daha fazla görünür. Alışkanlıklarla tanımlanan ve dünyaya alışmışlığına alışkanlıklarla yanıt veren bir baba, kolay tahmin edilebilirliğiyle gizemini yitirmiştir. Babanın her yeri bilinmektedir ve her şeyden çok sisini yitirdiği için küçülmüştür. Alışkanlıklarıyla sertleşmiş, esnekliğini yitirmiş, parantezi belirlenmiş bir baba, çocuğunun gözünde çoğu kez hiçbir ilginçliğin olmadığı bir yaşamdır. **Çünkü parantez, içine aldıklarını küçültür.**

**

17

***Gerçeği... Yalnız gerçeği...**

Bir ideoloji ne kadar çok olguyu görmezden gelir ve ne kadar çok yamaya ihtiyaç duyarsa o kadar zayıftır.

**

18

*En sıradan insan bile öldüğünde, bilincinde kayda alınmayan milyonlarca bit bilgi yok olur. Ölüm, insan türüne hemen hemen daima

bir "israf kalemi" olarak dâhil olur.

**

19

***Zamanında ölmek**

İnsan, entelektüel olarak çok kısa ömürlüdür. Tarihi bir dönemde öznelliği ile birleştirerek yaptığı bir işe, sonrasında kırk yıl ulaşamayabilir. Muhteşem bir şiir yazmış bir şairle tanıştığınızda hissettiğiniz hayâl kırıklığı biraz da bundandır. Herkes zamanı geldiğinde ölmeyi bilmelidir. Bu anlamda her sanatçı, düşünür, yazar için dilenecek en iyi temenni, onun "zamanında" ölmesidir.

**

20

*Duyarlılık belirli bir eşiği geçtiğinde algı, acı verir. O eşikten sonra artık her ayrıntı, o konuda elde edilen her veri, olaya doğru atılan her adım algı kamaşmasına yol açar.

**

21

*"Varmış gibi yapmak", kritik bir eşikten sonra "varmış gibi etki" yapar.

**

22

*Ne kadar yüce ya da yetenekli olursa olsun, bir erdem, kibre dokunduğunda yüceliği tiksindirici bir hâl alır. Erdem, kendine her şeyden önce tevazu edinmelidir. "Çok da büyük olmadığının" bilinciyle başlayan büyüklük, gerçek bir büyüklüktür. "Ne kadar büyük olduğunu" herkesten önce kendi kendine ilan eden büyüklük, ancak bir soytarılıktan ibarettir.

**

23

***Zihne pusu kuran güdüler**

Milyonlarca insanın yaşamını etkileyecek kararların hâlâ, insan türünün dengesiz, dış etkilere açık, kolaylıkla değiştirilebilen, zaaflı psikolojisinden çıktığını tekrar tekrar düşünmek gerekir. Ortalama insan bilinci, hiçbir zaman bu kararları alacak kadar yetkin olmadı. Eğer insan türünden birilerinin illa ki bu kararları alması gerekiyorsa bu bilinçlerin çok çok iyi eğitilmiş olmaları yetmez. Bu kararlar verilecekse, ancak güdülerinin, zaaflarının, zayıflıklarının bilincinde olan **bir grup insan**ın birbirlerini dengeleyecek bilinçleri tarafından verilmesi gerekir; asla bir **tek insan**ın dalgalı, kararsız ve güdülere bulanmış bilinciyle değil.

Aynı zaaflarla bir insanın vali, müdür, rektör, yönetici ya da general olması dehşet verici bir şeydir.

**

24

*Milyarlarca hücrenin çekirdeğinde ya da bir organelinde bir saniyede milyonlarca tepkime oluşur. Bu tepkimelerden yalnızca biri, insanın orta ölçekli dünyasında ne ifade eder? İnsan bilincinin çoğunu işgal eden bir günlük yaşamının evrendeki konumu da az çok budur.

**

25

*Dünyadaki canlılar gibi karbondan değil başka bir elementten yapılmış ve dünyadaki canlılardan çok farklı yapıda bir varlık türü başka bir galaksiden dünyaya gelse ve felsefe tarihini incelese insan türünün oluşturduğu felsefenin ne kadarı bu varlığa bir anlam ifade ederdi? İnsanın ürettiği felsefenin ne kadarı "evrensel", ne kadarı "insana özgü"dür? Felsefi düşüncenin ne kadarı beynin yerelliğini taşımakta ne kadarı aşmaktadır?

**

26

*Entelektüel derinlikten doğanlar daha çok saygı uyandırsa da erdem, çoğu kez entelektüel bir derinlikten doğmaz. Çoğu kez erdemli kişi, bunu çok ilgisiz itkilerle yapar. Arkadaşları için canını tehlikeye atan kişi, bu işi bir mahalle delikanlısı refleksiyle yapmıştır. İşgalcilere karşı toprağını kahramanca savunan kişi, sadece yaşama alanını savunmuştur. Bir bebeğin yaşamını kahramanca kurtaran adam, yalnızca kendi çocuğuna benzettiği için kurtarmıştır. Bir kediyi boğulmaktan kurtaran adam, bunu sadece günah diye yapmıştır. **Erdemli bir eyleme her zaman, sergilenen erdemin bilinci eşlik etmez.** Çünkü insan çoğu kez, "ne yaptığını bilmez" Senin yaptıklarını, senden çok başkaları bilir.

**

27

***Sözün kulağı**

Söylenen söz ile dinleyen kulağın aynı çağda olması, çoğu kez sıra dışı bir durumdur.

Çoğu söz, uygun kulaklara gitmek için birkaç kuşak bekler.

**

28

*Dünyanın en önemli entelektüeli bile, yaşamının %90'ında son derece sıradan bir bakışa sahiptir. Dünyanın en iyi cerrahı, uluslararası ilişkiler konusunda odacısı kadar bilgilidir/cahildir. Felsefe profesörü, depremler konusunda, çayını getiren adam kadar bilgi sahibidir ancak. Tarih uzmanının resim sanatı konusundaki bilgisi gülünç denecek kadar azdır. Ne kadar entelektüel olursa olsun insan, cehaletten oluşmuştur. İnsanın yapacağı en üst düzey entelektüel etkinlik, ancak bu cehalet örtüsünde küçük küçük gedikler açmaktır.

**

29

*Acıdığınız insanlar, siz onları unuttuktan sonra da var olmaya devam eder. Varlığın ömrü, algısından çok daha uzundur. Bir çocuk cesedinin varlığı, ona acıyıp üzüldükten ve birkaç dakika içinde onu unuttuktan sonra da sürer.

**

30

*İnsan yaşamında belli bir ahlâkın ağırlık merkezini oluşturan steril insanlar vardır. O insanlar, gözünüzde insanlıklarından sıyrılmış, insandan çok birer "davranış temsilcilikleri"dir. Bilinciniz, size börekler yapan babaannenizin, tatlı tatlı sağduyulu öğütler veren dedenizin, insani yanlarını görmezden gelir; iptal eder. Onlar, cinselliğin dışına çıkarılır; kafanızdaki dede veya babaanne imgesi, cinsellikleriyle var olamaz. Oysa yirmi - otuz yıl önce onlar da "normal" insanlardı. Onlar, algınızdaki müstesna yere ancak cinselliklerini kapıdaki vestiyere bırakarak oturabilirler.

**

31

*Kutsallığın ve yüceleştirmenin olduğu her yerde mutlaka bir anlamsızlık vardır. Anlam yetmezliğinin doğal sonucudur yüceleştirme...

**

32

*Bilim, bilimin bir yan ürünüdür. Tarihte birçok yan ürün, ürünün kendisinden çok daha büyük etkilere yol açmıştır.

**

33

***Prokrustes[1] yatağı**

Mesajların kitlelerle olan ilişkisinde nesnel gerçekliğin belirli kısımları hep kırpılmış, nesnel gerçeklik mesajcının Prokrustes yatağında terbiye edildikten sonra kitlelere sunulmuştur.

Nesnel gerçekliğin boyuna tam olarak uyan bir yatak zor bulunduğundan, bu ilişkide nesnel gerçeklik mutlaka çarpıtılmış, uzatılmış ya da kırpılmıştır. Prokrustes'in yatağından geçmeyen bir nesnel gerçekliğe kitleler hazır mıdır?

Bu yatağın boyutlarının sık sık değiştiğini de dikkate alırsak kitleler hemen daima işlenmiş, biçilmiş, uzatılmış, çarpıtılmış yapay bilgilerle beslenmektedir.

**

34

*Eski sevgili ile yıllar sonra karşılaşmak bir tür mekân ziyaretidir. Karşında daha önce birçok şey yaşadığın bir insan durmaktadır ama duran kişide bir tek yine "o insan" eksiktir.

Dokunduğun el, sarıldığın beden, baktığın göz aynıdır; tanıdığın bir bedeni yabancı bir ruhun ele geçirmesine benzer bir dehşet vardır burada.

Sanki geçmişte yapılması gereken son bir şey unutulmuştur. Bu, hiçbir şeyle giderilemeyecek, asla geçmeyecek bir tamamlanmamışlık duygusu oluşturur. Onu gidermeye en yakın şey olan sevgili, artık sevgili değildir; tamamlanmamışlık giderek büyür, o andan sonra bir daha asla onarılamaz.

**

---

[1] *Prokrustes: Yunan Mitolojisine göre Atina'da Megara yolu üzerinde yaşayan bir hayduttur. Biri uzun diğeri kısa olmak üzere iki yatağı vardır. Yoldan geçenleri yakalar, uzun boyluları kısa yatağa, kısaları da uzun yatağa yatırır; sonra da yataklara uydurmak için kısaları çeke çeke uzatır, uzunların da bacaklarını keser.*

35

*İnsanın düşünsel yaşamında en sık düştüğü hata, daha önce bulunmuş, hakkında defalarca konuşulmuş, üzerine binlerce sayfa yazılmış bir fikri, sadece kendi tembelliğinden dolayı ilk defa duyuyor olması nedeniyle yeni muamelesi yapması ve bu fikirle ilk defa karşılaşıyor olduğu için fikre özgün fikir muamelesi yapmasıdır. Günahların bazılarına öncelik verilecekse bunlardan biri kesinlikle "tembellik" olmalıdır.

**

36

*Toplum bir deniz gibidir; yüzeyindeki sandalı içine almak ister. Toplum deniz ise birey "deniz suyundan oluşan, buzdan oyulmuş bir sandal"dır. Bir birey, "toplumuna kapılmak" istemiyorsa, içinde biriken suyu her gün tahliye etmelidir.

**

37

*İnsan türünün güncel toplumsal örgütlenmesi, sıradan insanın bilgiyle dolmamış, nesnel gerçeği asla sorunlaştırmayan kozasının yüzergezer algısını yönetmeye odaklanmıştır. Sıradan insanın hiçbir konuda derinleşemeyen algısını kandırmak, bilmiyorken biliyormuş gibi izlenim vermek, hırsızken dürüstmüş izlenimi vermek gibi... Dolayısıyla kamusal gücün bütün işlevi "olma"ya değil, "inandırmaya" odaklıdır.

**

38

***Doktor yüzündeki yanılgı haritası**

Hastalar, önemli bir şikâyetleri olduğunda gittikleri doktorların yüzlerine bakar, yüz ifadelerinden anlam çıkarmaya çalışırlar. Normal koşullarda kimsenin umursamayacağı yüz ifadeleri, hastanın

gözlerinin dikkatle izlediği bir sahne olur. Doktor yüzü, ilgili ilgisiz her mimikten, hastanın aşırı anlamlar çıkardığı çıkaracağı bir sır küpü hâline gelir. Doktor yüzünü ekşittiğinde hasta kanser olduğunu düşünür, oysa doktorun atletinin etiketi rahatsız ediyordur sadece. Doktor hafifçe gülümsediğinde, hasta bundan hasta olmadığı sonucunu çıkarır. Oysa doktor dün izlediği Recep İvedik filminin aptalca bir yerine gülmektedir. Doktor gözlerini kısar; hasta doktorun oraya çok dikkatli baktığını zanneder. Oysa doktor, dün çıkma teklifini kabul etmeyen kıza öfkelenmiştir. Doktor yüzü, bir hasta için gerçeklikten kopuşun zirvede yaşandığı, hastanın her türlü sanrıyı görebileceği bir sahnedir.

**

39

*Ölüm, kucakladığı insanın etrafını bir kutsallık ayçasıyla donatır ve onu dokunulmaz kılar. Yaşarken son derece sıradan tutumlarda, öldükten sonra derin kerametler saptanır. Ölen kişinin kavramsal mekânı tamamen kutsallıklarla doldurulmuştur.

**

40

***Saçmanın yapışkanlığı**

Bir saçmalığı tepeleseniz ya da bir zırvayı çürütseniz dahi ayağınızın altında o zırvanın cıvık kalıntılarını hissedersiniz. Bu nedenle çürütüp paramparça etseniz dahi o saçmalık sizi mutlaka aşındırır.

**

41

*Birbiriyle yakınlaşmış, yaşamları birbirine geçmiş iki kişinin arasındaki ilişki bozulduğunda ilk yitirilen ve de en çok yoksunluğu hissedilen şey "sıcaklık duygusu"dur.

O duygu bir kez yitirildiğinde geri dönüşsüzdür; bitişi ne kadar

uzun sürerse sürsün, kesinlikle geri gelemez.

**

42

*Bir ilişkinin sonunu, uzak olmak kadar yakın olmak da hazırlar.

**

43

*Kutsal, katılaşmış ve kristal hâline gelmiş "anlam"dır. Tarihteki kültür seçiliminde, sürece karşı dirençli ve kendi içinde en tutarlı olan öğeler birikerek kendilerine kültürün içerisinde alan yaratırlar. Bu nüvenin etrafında bireysel deneyimlerle yanıt verilemeyecek aşkın soruların ilgili/ilgisiz yanıtları kümelenir. Belli bir eşik değerden sonra sırf tarihsel süreç içinde yaşar kalıyor olması kendi başına bir üstünlük hâline gelir. İşte bu çekirdekten kendinize istediğiniz kutsallığı örebilir, geliştirebilirsiniz.

**

44

*İçinde çıplak ayakla dolaşabileceğin bir mekân yoksa o şehre ait değilsindir.

**

45

*Gerçeğe sadakati olmayan biri başka hiçbir şeye sadakat gösteremez. Bir yalan, düşünce sistemine girdikten sonra ilk olarak yalana karşı direnç düzeneğini yok eder. Böylece o sistem yalana bir daha direnç gösteremez.

Bir yalana inanan her yalana inanabilir artık.

Bir yalanı savunan her yalanı savunabilir artık.

Bir düşüncenin namusu, bir entelektüel ahlâk, kendisini ilk olarak yalanla karşılaştığında ortaya koyar; ilk yalanda ne tepki veriyorsa

yalan karşısındaki tutumu odur.

**

46

*Modern çağ teknolojiyi ve düşünceyi ne kadar geliştirmiş olursa olsun, insan hayatının büyük bir kısmı hâlâ milyonlarca yıllık evriminin mutlak etkisi altındadır. Bilincin, korteksin ürünü olan bir dünyada yaşamının büyük çoğunluğunda hâlâ hayvansı doğasının kontrolündedir. İnsan ne kadar modern çağda yaşarsa yaşasın partnerinin gözlerine on binlerce yıldır aynı şekilde bakmaktadır. Modern çağın hiçbir getirisi, hiçbir düşünce sistemi milyonlarca yılın bu kalıplarını değiştirmemiştir. Bu kalıplar insanda varlığının derinlerine, bilincinin erişime kapalı yerlerine işlenmiştir.

**

47

*Bir ilişkide doyum veren şey, karşındakinde "etki yaratabilme gücü"dür. Kişi, karşısındakini başkalarının arasından sıyırarak onu özel bir konuma yerleştirdiği ölçüde onun etkilerine de açık hâle gelir. Tetikleyicisi dıştan dahi olsa etki içseldir ve gönüllü olarak oluşur. Aralarındaki doku aşk veya benzeri duygulardan oluşmuyorsa bu etki dışsallaşır ve "dıştanlığı" belirginleştiği ölçüde bu etkiye direnç oluşur. Bu etki çoğu kez bir bakışla, bir jestle, bir mimikle oluşur. Küçücük bir etkinin, karşıdakinde yarattığı değişiklik kişiye haz verir. Kişi, kendi iradesiyle teslim olarak iradesini özgürleştirdiğini hisseder. Bir insan, kendini ancak bir başkasında fark edebilir. İnsan, oluşturduğu etkiyi karşısındakinde gördüğü ölçüde hacmini, varlığının etkinliğini kavrayabilir. Varlığını, varlığının genişlediğini hissederken fark etmektir bu. Bitmiş, arada hiçbir büyülü duygunun kalmadığı ilişkilerde şu cümleler çok sık kullanılır:

- Bana karışamazsın.
- Benim seçim yapmaya hakkım yok mu?

Karşısındakinde hiçbir etki oluşturmayan insan, varlığını hissedemez. İnsanın aşk gibi akıl dışı ve çoğunlukla fiziksel varlığına zararlı duygulara sürüklenmesinin en önemli nedeni, kendi varlığının farkına varma isteğidir.

**

48

**"*Anılara sonuna kadar sadığım; insanlara hiçbir zaman öyle olmayacağım.*"*

R. M. Rilke

Hep bir "keşke" vardır o "an"ı boğacak.

**

49

*Ego, insanın göz merceğine yerleşmiştir; büyüdükçe insanın gözünü kapatır.

**

50

*Acı, yayılıp daha çok insanı etkiledikçe algıdaki derinliği kaybolur. Herkeste olanın artık bir etkileyiciliği kalmamıştır.

**

51

*Kahramanlıklar, başkalarının suskunluğundan yapılmıştır.

**

52

*Bir "hayır" sadece bir hayırdır. Bir "evet" ise aynı zamanda binlerce başka şeye "hayır" demektir.

**

53

*Emrin altındakilerin sana her evet deyişi, her onayları, her kafa sallamaları, nesnel gerçeklik algına fırlatılmış bir bıçaktır. Astlarının ağzından çıkan her onay, seni körleştirir. Astlarının ağzından çıkan her "evet" bir bilinci felç edecek en büyük zehirdir. Onay, nesnel gerçeklik algısının zehridir.

**

54

***Olasılık soykırımı**

Kitle iletişiminin yaygınlaşmasının en büyük zararı, bir toplumdaki olası çeşitliliklerin, bireylerin binlerce olası davranışının birkaç çeşide indirgenmesidir. İnsan davranış çeşitliliğindeki bu "olasılık soykırımı", insan potansiyelinin yok edilmesidir.

**

55

***Canavar masalları**

"Daha önce o canavarla dövüşen hiç kimse sağ kalamadı."

Bu cümle kahramanın sonunda sağ kalacağı masallarda kurulur. Daha önce dövüşüp yenilenler bu hikâye için birer dolgu malzemesidir. Adları tek tek anılmadan söz edilenler, sanki yalnızca bu hikâyenin sonundaki zafer için var olmuşlar ve onların ölümü sadece bu zaferi kıymetlendirmeye yaramıştır. Ve "canavarla savaşıp yenildi" diye bir masal anlatılmaz; yenilenlerin isimleri ve masalları yoktur çünkü.

**

56

*Nesneler tarihlerine büründükçe canlanırlar. Üzerindeki tarih yükü arttıkça nesnelerin etkinliği de artar.

**

57

*Hiçbir veda tam değildir; bu nedenle her veda özünde bir tamamlanma talebi barındırır.

**

58

*Tanrı'nın insanlık için tasarladığı günahların girişi, bir emirle bir istisnayı birbirine bağlayan "ama"larla başlar.

**

59

*Merak, olağana değil istisnalara yönelir. Kutsal metinlerde geçen cennetteki sayısız başka ağaca değil de kendilerine yasaklanmış ağaca yaklaşan insan ataları, insanın gerçek doğasını -yüz binlerce yıldır ödedikleri bir bedel karşılığı bile olsa- açığa vururlar.

**

60

*Hegel'in uzun yoldan söylediği cümle:

"Satranç, satranç taşları için bir anlam ifade etmez."

**

61

*Dünyanın kulağı, neyi değil nasıl isteyeceğini bilenlerin sesine açıktır.

**

62

*Güç sahiplerinin egoları, söz geçirdiği astlarını işgal eder. Yöneticinin sevdiği renk, sözünün geçtiği her yere yayılır. Yöneticinin son derece öznel istekleri, egemenliği altındaki yerlerde evrensel gerçek olarak kabul edilir. Ego, insanın kendisinde bile son derece itici iken,

sınırlarının dışına taştığında iticiliğinin doruğuna ulaşır.

**

63

*Milyonlarca erkeğin testislerindeki spermlerin ve milyonlarca kadının yumurtalıklarındaki yumurtaların varlığı, varlıklarını sürdürebilmenin tek yolu olan karşı hücre ile birleşmenin tehditkâr talebini akla getiriyor; doğa için tahammül edilemeyecek bir tehdit bu... Ve bu tehdit en sıradan insanın bile kasıklarında barınabilecek kadar yaygın...

**

64

***Kafka'nın yazmadıklarına ağıt**

Bugünün gereksinimleri çoğu kez, geleceğe kalabilecek uzun ömürlü edimlerle çelişir. Bu gerilim çoğu kez bugünün ihtiyaçlarından yana tavır alınarak çözülür. Bugünün içinde barınan yüzlerce, binlerce şey arasından geleceğe uzanabilme yeteneği olan nadir şeyleri bulup onları işleyenler geleceğe kalabilirler. Kafka'nın yüzlerce sayfa daha öykü yazabilecekken, geçinmek için bir memur olarak harcadığı zamanlar bugün kimsenin umurunda değildir.

**

65

*İnsanın entelektüel gelişiminin en önemli belirtisi, bir süre önceki aptallığının sürekli olarak yine kendisi tarafından fark edilmesidir.

**

66

*Bir ilişki ne kadar köklü ve derin ise o ilişkinin bitmesi taraflar için o kadar yıkıcı olur. Bu hem bireysel hem de toplumsal ölçekte geçerlidir. Eski evliliklerin paylaştığı şeylerin çok olması gibi yüz-

yıllarca birlikte yaşayan ve birbiriyle köklü ilişkiler kuran halkların ayrışması kanlı ve trajiktir. Ortak geçmişin derinliği, kriz anlarındaki nefretin miktarı ile doğru orantılıdır.

**

67

*Doğum ayrışma kadar kopmayı da içerir. Ancak doğuran doğumun ayrışmayla sınırlı kalmasını arzular, kopmayı istemez.

**

68

***11. Tezin dipnotu**

Değiştirmeye yeltenmeyen felsefeler, bir süre sonra anlama yetisini de yitirir.

Değiştirme çabası anlayabilmenin ön koşuludur. Sadece anlamak yetiyor olsa bile, bu ancak değiştirme çabası ile elde edilir.

**

69

*Bir insanın iyi ya da kötü olmasını kişisel özellikleri kadar, size olan mesafesi de belirler. İnsanlar arasındaki ilişkilerin niteliğini belirleyen en önemli özellik aradaki mesafedir.

Bir insan sizin için çok iyi olabilir; eğer yeterince uzakta bulunur ise. Size belli bir mesafede iken çok iyi olan birisi, yaklaştığında çekilmez biri olur. Çok yakında iken kötü olan, uzaklaştıkça iyi olabilir. Nasıl bir insan olduğunuz, kime ne kadar mesafede durduğunuz ile doğrudan ilişkilidir.

**

70

*Bu dünya, kurtulacaksa yine kendi olanaklarıyla kurtulacak. Bu kanalizasyonu yine onun malzemeleriyle temizleyebileceksin; dışkı-

dan yapılmış süpürge ve faraşla...

Bizim bilmediğimiz bir yerlerinde kurtuluş olanakları gizliyor evren; dünyanın gizlisinde bir yerlerde keşfedilmeyi bekleyen nice seçenekler saklı... Bilgilerimizin aydınlatamadığı nice yol, nice değiştirme istencini hayata dayatan yeti yatıyor. Nicedir insanoğlu el yordamıyla arıyor kapının anahtarlarını... Bulmak bir yana aramak bile çok zor; sürekli yılmadan gözlerini o olanakların parlaklığına dikip beş yüz yıl, bin yıl, on bin yıl sonrası için iyi dileklerde bulunup bunun keşiflerine çıkmak gerekiyor.

Nefreti diri tutmak gerekiyor; bunu yapmak için fazladan bir şey yapmaya gerek yok, nefretinin nesneleri bu işi senin yerine profesyonelce yapıyorlar. Tek yapacağın şey, özel olarak bunu baskılamaya çalışmamaktır. Nihai sevgi bu nefretten doğacak; insanoğlunu özgürlüğü, estetiği, ahlâkı bu sevimsiz ve onurlu duygu kurtaracak. Bir gün yeteri kadar insan yeterince nefret ettiği zaman ve bu nefret ellere aktığı zaman bu gerçek silah karşısında "nefret nesnesi" tutunamayacak.

Eğer "nefret nesnesi" hâlen bizleri çatlatırcasına hayatlarımızın öznesi durumunda kişisel cümlelerimizi işgal ediyorsa, bunun nedeni "total eşik nefreti"ne henüz ulaşılamamasıdır.

Bir gün yeterince insan, yeterince bir istençle "nefreti özgürleştirdiği" an, nefretleri onlara özgürlüğü verecektir.

**

71

*Yüklediğiniz anlamı yitirdiğinde, karşınızdaki nesneye tahammül etmek çok zordur. Sizi heyecandan tir tir titreten erkek, annenizin gözünde saçma sapan bir insandır. Annenizin gözüyle ona baktığınızda on dakika yanında kalmaya tahammül edemezsiniz. Artık çekici bulmadığımız yataktaki kadın, o kadının eskiden heyecandan titreten göğsü artık çekici gelmediğinde, dayanılmaz derecede iticidir. Bir

mezar sevdiğiniz birine ait değilse, en fazla bir taş yığınıdır. Sevdiğinizin bulunduğu bir şehir ne kadar kutsalsa, o orda değilken o kadar boş ve sıradandır. Sizi etkileyen anlam artık olmadığında, önünüzdeki şey sadece bir posadan ibarettir. Ya da posa gibi görünen bir şey, ona anlamlar yüklediğinizde artık bambaşka bir şeydir.

**

72

*Geleneksel insan, bireyi aşan türsel bir kavrayışla, her insana potansiyel bir tecavüzcü, patlamaya hazır bir bomba muamelesi yapar. Oğlunu hemen evlendirme, kızını bir an önce kocaya verme eğilimindedir; çünkü onların "karşılanmamış güdü"lerinin, arayış hâlinin potansiyel tehlikelerini sezmekte ve kendince gidermeye çalışmaktadır.

**

73

*İnsanın belli bir durumdan diğerine geçişi anlarla değil süreçlerledir. İnsan anlara değil süreçlere alışabilir ancak. Doğum, evlilik, ölüm ritüelleri ve cenaze törenlerini icat etme nedenlerinden birisi de belki budur.

**

74

*Tanıdığın, değer verdiğin birisinin yüzyıllar önce bile olsa bulunmuş olduğu mekânda bulunmak bir akrabalık duygusu yaratır; bu "mekân bağı"dır. Aynı çağda yaşamadıklarınla bu ilişki olanaklıdır; "zaman bağı" kuramasanız da "mekân bağı" kurabilirsiniz.

**

75

***Pusuda bekleyen eski**

Yaşamınızda bir değişiklik yaptığınızda, eski konumunuz kucağına düşmeniz için pusuda bekler. "Yeni durum"un düşmanı, hemen önceki "eski durum"dur. Bir değişiklik, yaşayabilmek için ısrar ve direnç talep eder. Bu olmadığında "eski durum" ana kucağı gibi bütün sıcaklığıyla ve güvenliğiyle kollarını açmış beklemektedir.

"Yeni", yaşamınıza yerleşirken geçmiş, sırtınızda bir yüktür. "Eski", "yeni"yi kendine benzetmek ister. "Eski", "yeni"nin de "eskisi gibi" olmasını talep eder. Bir yaşamdaki "eski" oranı "yeni"ye göre fazlaca arttığında "eski" çok, "yeni" artık az olduğunda –ki bu bütün yaşamların kaçınılmaz yazgısıdır- "eski", bir yaşama bütün yönleriyle birlikte yerleştiğinde, "eski" yaşamda tek bir özellik olarak bütün özellikleri temsil ettiğinde, artık "yeni" olan da algılanmaz olur.

Böylesi bir yaşama, "yeni", ancak "eski"ye benzediği oranda onunla benzeşerek, "eski"yi andırarak, "eski"nin farklı bir çeşidi olarak sızabilir. Böyle bir yaşamda hiçbir "yeni" yeterince yeni değildir. "Eski", güçlü bir yapıştırıcı gibi bireyi bir yaşam mekânında sabit tutan omurgayı –asla sökülüp atılamayacak, sökülüp atıldığında yaşamın olanaksız olacağı, vazgeçilemeyecek, yaşamın diğer örüntülerinin onun etrafında kümelendiği, bir toplaşma merkezi olarak- oluşturur.

"Yeni" ne şekilde olursa olsun bir yaşama girdiğinde hızla eskimeye başlar. Bu nedenle herhangi bir yaşamda "eski" miktarı "yeni"ye göre hep çok daha fazladır. Yaşamın esas kütlesini, özgül ağırlığın en büyük bileşenini, yaşamın gövdesini hep "eski" oluşturur.

**

76

*İnsanın, her zaman sığınma olanağının olduğu bir dokunulmaz

mekân olmalıdır.

Ellerini kaldırdığında, beyaz bayrak salladığında, aman dilediğinde "oyunu durdurduğu" o an sadece insan olması nedeniyle sığınacağı bir mekân, talep edebileceği bir davranış paketi olmalıdır.

En ateşli kavgada, bir linç ortasında, bir tecavüz teşebbüsünde, bir silahın tetiği çekilirken "dur" dediğinde sığınacağı bir insan dokunulmazlığı... Karşısındaki kim olursa olsun, kendisinin bir insan olduğunun, devredilemez tartışılamaz hakkı olduğunu hatırlatan bir eşik... Sığınan insanın ne olursa olsun, insana indirgendiği için dokunulamaz haklarının herkes tarafından kabul edildiği bir yer.

**

77

***Saçmanın dildeki hiyerarşisi**

Sözcüklerin bir sıfatı tanımlaması kadar o sıfatın miktarını da tanımlaması bazen oldukça önemlidir. Zaman zaman belli bir duruma "saçma" demek yetmez, "çok saçma" demek o durumu tam olarak tanımlamaz, "tamamen saçmalık" demek, o saçmalığı diğerlerinden farklılaştırmaz.

İnce ayrıntılar, dilde kullanıldıkça ve ihtiyaç duyuldukça oluşur; Arapçadaki deve çeşitlemelerinden, Eskimoca kirli kar, temiz kar, taze yağan kar, ince kar vs. gibi ayrıntıları gözeten sözcük sisteminin oluşması gibi...

Bu mantığı "saçma" sözcüğüne uyarlamak artık kaçınılmaz bir kavramsal ihtiyaçtır. Saçma, "tamsaçma", "tümsaçma", "sapsaçma", "en saçma" gibi...

Gerçekliğin bir yönünü çarpıtan "saçma" ile baştan sona gerçekliği inkâr eden "saçma" ayırt edilebilmelidir. Temelindeki mantığın hatalı olduğu "saçma" ile doğru bir veriden yola çıkıp hatalı sonuca ulaşan "saçma" farklı sözcüklerle ifade edilmeli. Ve en tepede hiçbir kaygısı olmadan gerçeklikle bağını tamamen koparmış olan kavram

olmalı ki o artık "saçma" sözcüğünün çeperlerini zorlayarak sınırlarını aşmış, sözcüğü patlatarak dışarı taşmış, fıtıklaşmıştır; o artık "saçma bile değil"dir.

**

78

***İnsanların etkilerinden daha çok yan etkileri vardır.**

**

79

***Birinci Dünya Savaşı ve tam sayılar**

Birinci Dünya Savaşı'nda tahminen her saat başı iki yüz otuz insan öldü.

Dakika başına 3. 83 ölü düşüyor. Bu istatistik bilgisinde sembolik bir anlatım daha var.

Her dakika ölen dört insanın üçü bütün olarak, biri ise parçalanarak ölüyordu.

**

80

*Siyah bir gözlük takan, etrafı koyu görür. Gözlük camının üstündeki bir leke bakılan nesneyi bulanık gösterir. Gözlüğün camını silerek ya da gözlüğü çıkararak bundan kurtulabilirsin.

Ama göz bebeğinin üstündeki bir leke, nereye bakarsan bak gördüğün şeyin üzerinde durur.

**

81

***İki beyinli bir slogan**

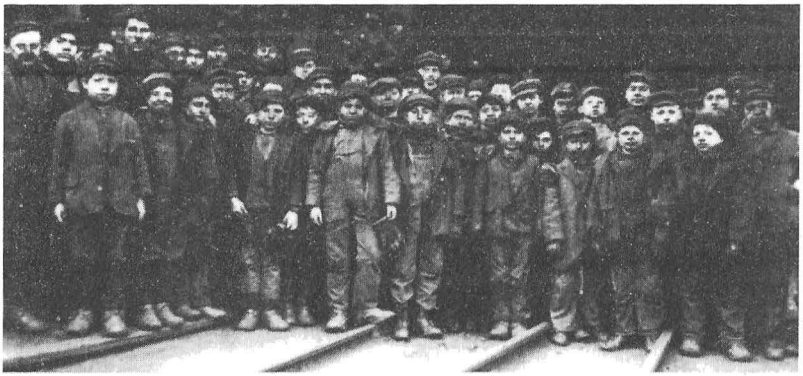
"Ey aptallık, bir tek sen ölümsüzsün." A. Gramsci

"Aklını kullanma cesareti göster." I. Kant

Ölümsüz aptallığa karşı aklı kullanma cesareti...

**

Karbon Uygarlığının Çocukluğu

Madenci çocuklar 1911, Pittston, Pennysilvanya (Lewis Hine).

Kırk - elli madenci çocuğun göründüğü bir fotoğraf... Fotoğraf yüz yıldan daha eski. Bütün çocuklar birbirinin aynısı giysiler giymiş. Bu fotoğraf renkli çekilseydi de büyük bir olasılıkla görüntü yine burada olduğu gibi siyah - beyaz olacaktı. Çünkü giysilerin, yüzlerin ve arkada görünen nesnelerin rengi siyah ile beyaz arasında bir tonda... Fotoğraftaki her şey ya siyah ya da çok siyah... Siyah fotoğrafın her yerine kendisini serpiştirmiş.

Fotoğraf renkli değil çünkü temsil ettiği, gösterdiği insanlarda renk yok: Boyları ve yaşları değişken ama renksizlikleri birbirinin aynı.

Her birinin yüz ifadesi birbirinden farklı olsa da sanki tek bir yüz ifadesinin parçaları gibi. Sanki bu elli yüz, bir tek yüzü oluşturmak için oradalar. Çocuk olduklarının tek kanıtı, yüzleri...

Elbiseleri, şapkaları, önünde durdukları maden, bazılarının ellerinde tuttuğu madenci eldivenleri; hiçbiri çocukluklarıyla ilgili tek bir ima bile içermiyor. Sadece uzun zamandır derilerinin doğal rengi hâline gelen kömür renginin gizleyemediği kısa ömürlü bir çocukluk, yüzlerindeki siyahlığın gerisinde ısrarla kendisini gösteriyor. Çocukluk, yüzlerinde belki son kez kıpırdıyor; belli ki bu çocuksuluğun bu yüzlerde görünüyor olması hesaplanamamış bir kaza. Fotoğraf çektirme işi bittikten sonra girecekleri madenin karanlığı o yüzleri daha da karartacak, üstlerine abanıp yüzlerinde kalan o son çocuksuluğu da boğacak. Böylece görünüşlerindeki son gariplik de sona erecek.

İçinde yaşadıkları yaşam koşullarından bedenlerine doğru akıp gövdelerini teslim alan erişkinliğin henüz işgal etmediği son yer olan yüzleri, bir ada gibi çocukluklarını saklıyor. Her birinin çocukluğu, oyunlarından, oyuncaklarından, gitmeleri gerekip de gidemedikleri okullarından, yaşamlarından, elbiselerinden, şapkalarından ve gövdelerinden kovulmuş, gelip yüzlerine sığınmış. Yüzleri, yetişkinliğin ortasındaki bir çocukluk adası... Çocuklukları, yüzlerinde on ülkeden kaçıp gelmiş bir mülteci gibi, her an orayı terk etmeye hazır bekliyor.

Bu yüzlere sığınmış çocukluk kısa sürede yok olacak, yok edilecek, katledilecek, kömüre vurulan ilk kazma önce yüzlerine sığınmış çocukluğu öldürecek.

Yüzlerde katledilen çocukluk artı değer bakımından oldukça verimlidir.

Yakılan her topak kömürde biraz da çocukluk vardır. Uygarlığın tütsüsü çocukluk kokar.

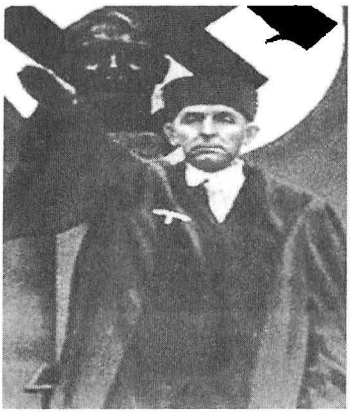
**

Fotoğrafın Kaynağı:

https://www.lomography.com magazine/255700-influential-photos-breaker-boys-by-lewis-hine-1910

İkisi İsimli Biri İsimsiz, İkisi Yakın Biri Uzak Üç Mezar

Roland Freisler [1], inanmış bir Nazi'ydi. 1942 yılında Halk Mahkemeleri'nin başına getirildi. Mahkemelerde birçok hukuki uygulamaya ve kurallara aykırı davranır, sanıklara bağırır ve onları aşağılardı. 1942 - 1945 yılları arasında beş binden fazla insana ölüm cezası verdi.

Roland Freisler [1]

U.W.G.S. Schwanenfeld (Schwerin) [2]

Ölüm cezası verdiği mahkûmlar arasında Ulrich Wilhelm Graf Schwerin von Schwanenfeld [2] kısaca Schwerin adlı bir direnişçi de vardı. Schwerin 21 Temmuz 1944'te yakalandı. 21 Ağustos 1944'te R. Freisler tarafından ölüme mahkûm edildi. On sekiz gün sonra 8

Eylül 1944'de idam edildi ve Waldfriedhof Mezarlığı'na gömüldü.

R. Freisler, Schwerin'den sonra epeyce bir mahkûmu daha idama mahkûm etti. Mahkeme başkanı olduğu davalarda, zaten davaların yaklaşık %90'ı ölüm ya da ömür boyu hapis kararları ile sona eriyordu.

Amerikan bombardıman uçakları 3 Şubat 1945'de Berlin'e saldırdığında R. Freisler, Halk Mahkemesi'nde bir cumartesi oturumu yapıyordu. Schwerin'i idama mahkûm ettiğinden beri yüz altmış beş gün geçmişti. R. Freisler, müttefiklerin bombardımanı ile mahkeme salonunda öldürüldü. Vücudu, dosyaları tutmuş bir şekilde, bir taş sütunun altında ezilmiş olarak bulundu.

Freisler öldüğünde elinde Fabian von Schlabrendorff'un [3] dosyası vardı. Schlabrendorff, Hitler'e suikast suçlamasıyla yakalanmıştı ve çok büyük bir olasılıkla da idama mahkûm edilecekti. Çünkü bu suikast girişimi ile ilgili Gestapo tarafından tutuklanan beş bin kişi infaz edilmişti.

Ancak Freisler bombardımanda ölünce Schlabrendorff'u ölüme mahkûm edemedi.

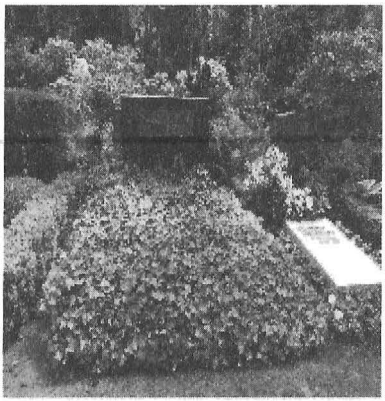
Fabian von Schlabrendorff[3]

*

R. Freisler öldüğü gün Schwerin tam yüz kırk yedi gündür ölüydü. Freisler'i Schwerin'in yattığı mezarlığa gömdüler. [4]

Schwerin'in mezarı.[4]

Freisler'in mezarı.[5,6]

Freisler ile Schwerin'in mezarları, yetmiş yıldan fazla bir süredir aynı mezarlıkta bulunuyor. [5,6]

Tek bir farkla...

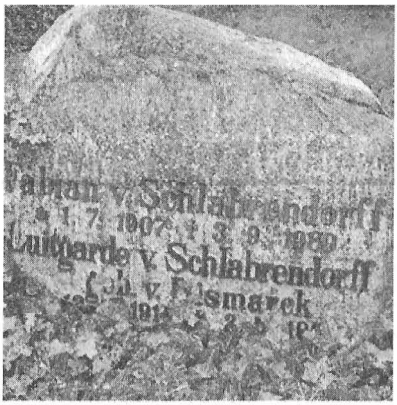
Freisler'in idam ettirdiği Schwerin'in mezar taşının üstünde, tam adı "Ulrich Wilhelm Graf v. Schwerin v. Schwanenfeld" yazmaktadır.

Freisler'in mezar taşının üstünde ise kayınpederi Bernhard Russegger ve eşi Minnie Russegger'in adı yazmaktadır. Roland Freisler'in adı, yattığı mezarda yazmamaktadır.

*

F. Schlabrendorff, çeşitli toplama kamplarında kaldıktan sonra Mayıs 1945'te özgürlüğüne kavuştu. Ölemeyen Schlabrendorff'a savaştan sonra nişan verildi, Batı Almanya'da sekiz yıl Anayasa

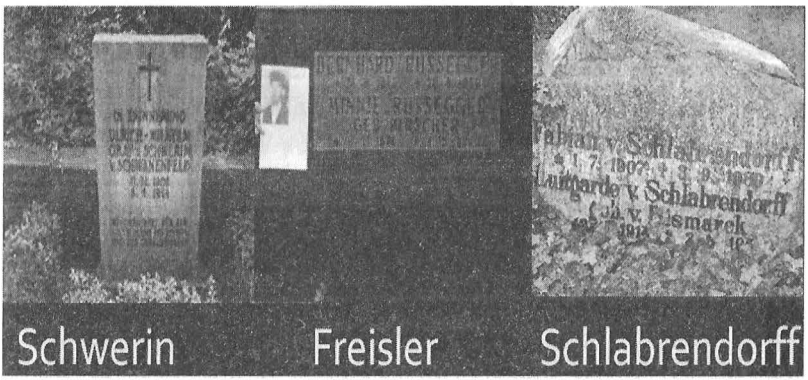
Mahkemesi hâkimliği yaptı, 1980 yılında yetmiş üç yaşında bir yaşlı olarak öldü. Almanya'nın kuzeyinde Sylt Adası'nda gömülüdür. [7]

Fabian Schlabrendorff'un mezarı.[7]

Schwerin'in mezarı Freisler'in mezarından 200 metre ötededir.

Schlabrendorff'un mezarı ise Google Map'e göre Freisler'in mezarından yürüyerek 474 km, bisikletle 501 km uzaktadır.

**

Kaynaklar:

1.https://www.findagrave.com/cgi-bin fg.cgi?page=gr&GRid=10712212

2. http://www.gdw-berlin.de/en/recess/biographies/index_of_persons/biographie/view-bio/ulrich-wilhelm-graf-von-schwerin-von-schwanenfeld/?no_cache=1

3. https://alchetron.com/Fabian-von-Schlabrendorff-1351752-W

4. https://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=pv&GRid=34973854&Ppi=35399612

5. https://ww2gravestone.com/people/freisler-roland/

6. https://androom.home.xs4all.nl/biography/p024091.htm

7.https://en.0wikipedia.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvRmFiaWFuX3Zvbl9TY2hsYWJyZW5kb3JmZg

İki 28 Yaş

Roger Garaudy 4 Mart 1941'de, Kuzey Afrika'da dikenli tellerle çevrili bir kumulun eteğinde yüzlerce tutsakla birlikte marş söylemektedir. Yüzlerce tutsak, İspanya İç Savaşı'na gönüllü katılmış uluslararası tugaydan bir kafileyi selamlamaktadır. Etrafta ne bir ağaç, ne bir su kaynağı vardır.

Tutsaklardan sorumlu komutan susmalarını emretmektedir. Tutsaklar bu emri dinlemezler ve marş söylemeye devam ederler:

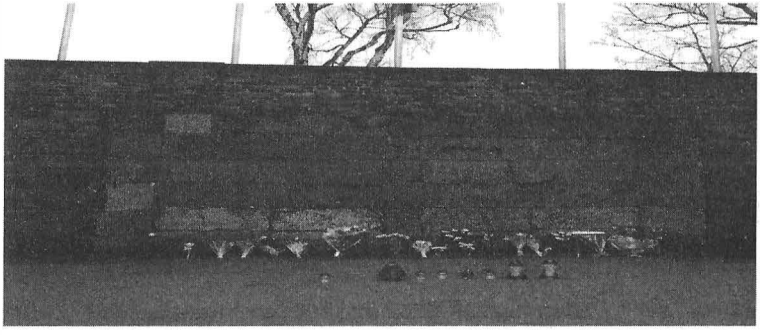
- Hayatı karşılamaya...

Çölün sıcağında birçok gırtlaktan çıkan bir tek ses dalgalanır. Komutan bunun üzerine elinde makineli tüfek olan muhafızlara ateş emri verir. Muhafızlar Kuzey Afrikalı Müslümanlardan oluşmaktadır. O muhafızlar silahsız tutsaklara ateş etmezler.

Roger Garaudy 28 yaşındadır.

Ölmez. Bu olaydan sonra tam yetmiş bir yıl daha yaşar.

Polonya'nın Krakow şehrinin yakınlarında yer alan Auschwitz toplama kampında 10. Blok ile 11. Blok arasında bir duvar vardır.

Auschwitz toplama kampı'nda binlerce insanın kurşuna dizildiği duvar

Auschwitz Toplama Kampı'nda 10. Blokla 11. Blok arasındaki ölüm duvarı.

Bu kampta kurşuna dizilecekler bu duvarın önünde kurşuna dizilirdi. Komutan emir verdiğinde muhafızlar ateş ederdi.

Roger Garaudy'nin ölümden kurtulduğu 4 Mart 1941 günü bu duvarın önünde kurşuna dizilmek için tutulan hiç kimse sağ kurtulmadı.

Bu duvarın önünde kurşuna dizilmek için duran 28 yaşındaki hiçbir tutsak, 28 yıldan daha fazla yaşayamadı.

**

Heidegger'in Coğrafyasına Karanlık Bir Gezi

(Bir gaz odasına kaç "dasein" sığar?)

*Kurt Huber'in anısına saygıyla**

Bir düşünürün fikirlerini anlamak için kendisini görmeye gerek var mıdır? Elbette yoktur. Olsaydı dahi bu çoğunlukla mümkün olmazdı. Platon, Aristo, Antik Yunan filozofları... Fikirlerini okuduğumuz düşünürlerin çok büyük bir kısmı şu an ölüdür. Felsefe tarihine adını yazdırmış düşünürlerin çoğu on yıllar, yüz yıllar önce, bir kısmı ise bin ya da iki bin yıl önce ölmüştür.

Kitaplarını okuduğumuz düşünürleri kişisel olarak tanımayız, tanımamız da gerekmez. Ancak kendimden bildiğim bir şey var ki gündelik yaşamına temas edebildiğim, yaşadığı mekânları gördüğüm, mezarlarını ziyaret ettiğim düşünür ve yazarların kitaplarını daha büyük bir hevesle okurum. Buna son derece öznel hatta magazinel bir yaklaşım bile diyebiliriz. Ancak böyle bir etkisi olduğu bir gerçektir.

Ziyaret ettiğim yazar mezarlarına ait fotoğrafları paylaştığımda sık sık şu soruyla karşılaşırım: "Niçin yazarların mezarlarına gidiyorsunuz?"

Yanıtımın özetini iki başlık altında toplayabilirim:

1. Seküler bir ölüm bilinci edinmek.
2. O yazarların kitaplarını daha verimli okumak...

Bir yazar, mekânından ne kadar bağımsızdır? Yazarların yaşadıkları ve eserlerini ürettikleri mekânlar, eserlerine ne kadar yansır? Yansırsa okur bunu anlayabilir mi? Bugüne kadar onlarca yazar/düşünürün mekânını gezmeme rağmen bunun yanıtını henüz ben de bilmiyorum. Ancak bu soruyu, yanıtlanması gereken bir soru olarak da görmüyorum.

Bu soru yanıtlanması gereken değil peşine düşülmesi gereken bir sorudur. Bu soru, "yan etkileri" nedeniyle önemli bir sorudur. Sorunun peşindeyken kazandırdıkları, benim için bulacağım yanıttan daha değerlidir.

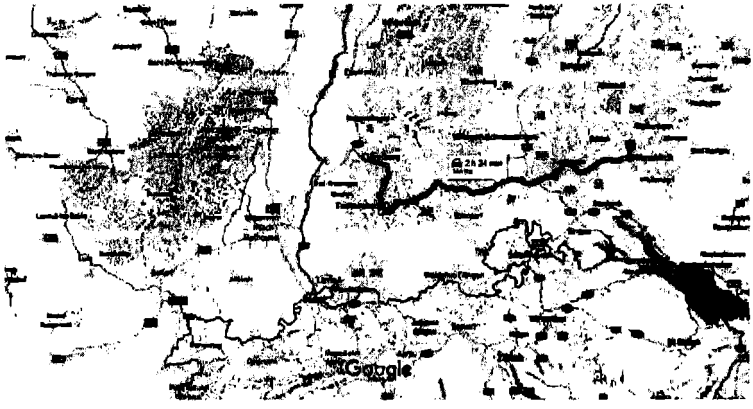
Bütün bu giriş Martin Heidegger içindi.

*

Heidegger'in mekânları üzerine bir dedikodu denemesi

Yirminci yüzyılın en önemli filozoflarından biri olan M. Heidegger, yaşamının büyük bir kısmını Almanya'nın güneyindeki Freiburg şehrinde geçirdi. Akademik yaşamı Freiburg Üniversitesi'nde geçti, en ünlü eseri olan "Varlık ve Zaman" da dâhil kitaplarını Todtnauberg köyündeki meşhur kulübesinde yazdı. Düşünceleriyle birçok düşünürü etkilemiş ve tartışma yaratmış olan M.Heidegger'in doğduğu, yaşadığı ve öldüğü mekânları ziyaret etmek için dört günlük bir yolculuğa çıktım. Bu yazı, bu yolculuk boyunca edindiğim izlenimlerden oluşan bir **"Heidegger magazini"** yazısıdır. M. Heidegger'in yaşadığı yer, ders verdiği üniversite, Varlık ve Zaman'ı yazdığı kulübesi ve mezarı...

Freiburg Üniversitesi şehrin ortasında yerleşik ancak Heidegger'in doğduğu **Meßkirch** kasabası ve meşhur kulübesinin olduğu **Todtnauberg** köyü birbiriyle alakasız iki ayrı yerde olduğundan her birine ayrı ayrı birer tam gün ayırmak gerekiyordu.

Fotoğraf 1: Heidegger'in mekânlarının haritadaki görünümü.

*

Heidegger'in mezarı: Meßkirch

Heidegger'in mezarı, doğup büyüdüğü Meßkirch kasabasının mezarlığında bulunuyor. Meßkirch, Freiburg'a çok da yakın bir yer değil. Otomobille Freiburg'dan bir buçuk - iki saat mesafede ancak toplu taşıma ile giderseniz üç ayrı araç kullanmanız gerekiyor. Tren ve otobüsler zamanında geliyor olsa da her aşamada bu araçların zamanlarını denk getirmek kolay değil. Bu nedenle Freiburg'dan Meßkirch'e gidip dönmek için bir günü gözden çıkarmak gerekir. Ben Tutlingen'de otobüsün kırk beş dakika sonra geleceğini görünce taksiyle gitmeye karar verdim. Tek sözcük İngilizce bilmeyen taksici otuz dakikalık yolculuğun 50 Euro tutacağını "söylese" de 65 Euro aldı.

Heidegger'in mezarı Meßkirch'in dışında. Taksi mezarlığın kapısına kadar getiriyor. Ne zaman belirli bir kişinin mezarını ziyaret için bir mezarlığın kapısından girsem kafamda aynı soru belirir: "Mezarı nasıl bulacağım?"

Fotoğraf 2: Meßkirch mezarlığının girişi.

Burası çok büyük bir mezarlık değil. Ama yine de kapısında Heidegger'in mezarının yerini tarif eden bir şema var. Ziyaretçisi çok olmalı. Ancak hava durumundan mıdır bilmiyorum o sırada mezarlık çok ıssız... Bıçak gibi kesici bir soğuk ve şiddetli bir rüzgâr var. Almanya'ya geldiğimden beri hissettiğim en soğuk hava... Hava tamamen bulutlarla kaplı, yağmur yağdı yağacak. Heidegger'in mezarı kapıdan 20 metre ileride, küçük kasabanın küçük mezarlığının tam ortasında... M. Heidegger, kafası net bir Nazi olan karısı Elfriede ile aynı mezarda yatıyor. Heideggerlerin mezarları üç gri mezar taşından oluşuyor; "esas" Heidegger, ortadaki mezarda, mezar taşında haç yok, onun yerine bir yıldız var.

Fotoğraf 3: M. Heidegger'in mezarı.

M. Heidegger Mayış 1976'da öldü, tam burada gömülü, 1 metre uzağımda... Onunla aynı dünyada hiç nefes almadık. O öldüğünde ben annemin karnında üç aylıktım; ben doğduğumda o altı aylık bir ölü idi. Bu dondurucu rüzgârın yüzüme çarptığı yerde, tam da burada onu toprağa verirlerken Hölderlin'in şiirleri okundu. İnsanın zamanı çok çabuk geçiyor.

Ziyaret etmek için bu kadar yol geldiğim mezarların başında normalde birkaç saat zaman geçiririm. V. Frankl, S. Lem, K. Popper, F. Kafka, GWF. Hegel... Hepsi için az çok böyle bir zamanım olmuştur. Dönüş yolum çok uzun olsa da zamanım var. Ancak rüzgâr sert, soğuk ve korkunç; adeta yüzümü bıçaklıyor. "Rüzgârlamak" diye bir sözcük olsaydı bıçaklamanın bir "alt anlamlısı" olarak tam da burada kullanılabilirdi. Yer küçük, gri taşlarla dolu, gökyüzündeki bulutlardan Heidegger'in mezar taşına kadar her şey gri. Gri paltom çok kalın olduğu hâlde çok üşüyorum, burada daha fazla kalmama imkân yok.

*

Mezarlık kasabanın dışında olduğu için buradan çıkınca etrafta kimseyi bulamıyorum. Sadece bir otoyol var. Ancak herhangi bir arabanın durma olasılığı olmadığından kasabaya yürümek zorundayım. On beş dakikalık bir yürüyüşten sonra otobüs durağına geliyorum. Dönüş yolunda binmem gereken otobüs kırk beş dakikada bir geliyor. Marketler kapalı, oturacak bir kafe, yemek yiyecek bir restoran yok. Mezar taşı griliğindeki gökyüzünden ara sıra yağmur damlaları düşüyor. Gökyüzü adeta bir tabutun kapağını andırıyor. Kasabadaki bu derin kasveti, durağın karşısındaki kilise iyice yoğunlaştırıyor; bu kilise adeta kasvetin maddeleşmiş hâli... Heidegger, bu kilisenin önünden binlerce kez geçti. Meßkirch, nesnel olarak pek benzemese de bana Haneke'nin Beyaz Band filmindeki o uğursuz köyü anımsatıyor.

Kendimi bu kasabaya batmış bir kıymık gibi hissediyorum; derhâl çıkmam-çıkarılmam gerekiyor. Bir yabancı cismin, oralı olmayan, oradan olmayan bir nesnenin bilinci olsaydı muhtemelen bu duyguları hissedecekti.

*

Yabancı bir yerde iken, son derece net yazılmış olsa bile, yine de verilere güvenmeme hissim çok belirginleşiyor. Bu hissi buraya Türkiye'den getirdim: Otobüslerin tarifelerde yazılı olan saatlere uymadığı, çoğunlukla bir tarifenin dahi olmadığı, yazılanlarla gerçek hayatın iki benzemez olarak bambaşka mecralarda aktığı yerden... Burası ise benim gibi planlı programlı birisi için bile çıldırtıcı derecede mekanik: otobüsler ve trenler tam saatinde kalkıyor. Bineceğim otobüsün gelmesine daha kırk beş dakika var. Freiburg'a dönmek için önce bu otobüse, sonra bir trene sonra da bir başka trene binmem gerekiyor. Bu nedenle bu otobüsü kaçırmamalıyım. Otobüsü kaçırmamak için durakta beklemeyi kafamdan geçirsem de soğuğa daha fazla dayanamayarak yolun karşısındaki otelin lobisine giriyo-

rum. Burası aynı zamanda bir restoran. Bir kahve söyleyip kablosuz interneti kullanmak istediğimi söylüyorum. Garson kız kafasını iki yana sallayıp "nein" diyor. Aklıma yine o Beyaz Band filmi geliyor; yanında Lars von Triers'in Dogville filmindeki kasaba ile bulaşık bir düşünce... Otelin lobisindeki barda kırmızı yüzlü yaşlı Almanlar yemek yiyorlar. Almanya'nın yerlileri bunlar sanırım. Burası Almanya'da bir "Orta Anadolu kasabası"

Kasabalar yereldir...

Kasabalar dışa kapalıdır; dışarıdan gelene iyi gözle bakılmaz.

Kasaba insanı, deposunda kalmış bütün şüphe stoklarını, dışarıdan gelen yabancılar için kullanır.

Kasabalılık, "şüphenin yanlış kullanımı"dır...

Kasaba durgunluktur...

Kafamdan, kanıtlayamayacağım bir sürü düşünce geçiyor. Burada "fazlalık hissi"ne kapılıyorum. Bir saat içinde buradan gideceğim, muhtemelen bir daha hiç gelmemek üzere... Bu insanlar yarın da burada olacak, yemeklerini tıpkı dün ve bugün olduğu gibi yine burada yiyecekler. Garson kızın "nein"ını "bana özel" gibi hissettim. Restoranda kahve içerken, menü elindeyken göz ucuyla beni süzen yaşlı kadın kim bilir içinden ne geçiriyordur:

"Meßkirch'de Meßkirchli kalmadı, bu Tutlingenliler gelip mahvetti şehri!"

Kasabalarda yabancılara daima "göz ucuyla" bakılır. Kasabalarda "ucuyla bakılan göz"lerin "ucuyla düşünülen beyinleri" böyle klonlanmış "fikirler" üretir. Geldiğim yerde büyükşehir olarak adlandırılan nice kasabada bu kalıba uygun onlarca söz duymuştum:

"Antalya'da Antalyalı kalmadı, bu Antep'ten gelenler mahvetti."

"Antep'te Antepli kalmadı, bu Malatyalılar gelip mahvetti."

"X yerinde X'liler kalmadı, Y'den gelenler mahvetti" kalıbını, "kasabanın fikir üretimi" ya da "fikrin kasabalaşması" olarak sayısız

kez duymuştum.

Restoranda bir tek gözün "ucunda" olmak bile beni fazlasıyla rahatsız ediyor. Hızlıca toparlanıp çıkmak için "nein" garson kızdan kibarca hesabı istiyorum. Kahve fiyatına yakın bir bahşiş veriyorum. "Nein" genç kız ilk defa gülümsüyor bana.

Niye bahşiş bıraktım?

Sanırım yabancılarla ilgili ona atfettiğim düşüncelerini değiştirme çabası olsa gerek... 3 - 4 Euro vererek kasabalı şovenizmin kalın örtüsünün üzerinde minicik delikler açma olasılığı... Onu "Yav içinde iyisi de var, kötüsü de var," düşüncesine çekmeye çalışmak... Denemeye değer...

*

Bir yabancının en çok nesi yabancıdır? Yurt dışına çıktığımda birbirinden farklı binlerce insanla karşılaşmışımdır. Tek sözcüğünü bile anlamadığım dillerde konuşan insanlarla "konuştuğum" olmuştur. Konuştuğu dilin adını bile bilmediğim insanlara rastladığım olmuştur. Viyana'nın büyük mezarlığında yoğun kar yağışı altında, İkinci Dünya Savaşı'nda ölen Avusturya askerlerinin mezarları arasında mahsur kaldığımda mezarlık arabasıyla beni alıp soğukta iki saat yürümekten kurtaran mezarcının söylediği hiçbir sözcüğü anlamasam da konuşmuştuk. Zürih'te Moritanyalı mezarlık bekçisiyle konuştuğumuz dil sözde İngilizce olsa da hiçbir İngiliz buna İngilizce demezdi. Yine de konuşmuş, hem de gayet samimi olmuştuk.

Bir yabancının yabancılığı dilinde değildir.

Bir yabancının en çok nesi yabancıdır?

Bence gözleri...

Yabancılığı en çok gözlerden hissederim. Bir insandaki yabancılık en önce ve en çok gözlere işlemiştir. Viyana'da yanında tek sözcük konuşmadığım hâlde, sıradaki herkesle akıcı bir Almanca konuştuk-

tan sonra bana sıra geldiğinde "Buyur abi ne alırsın?" diyen Türk pizzacı, beni gözlerimden tanımıştı.

Bu kasabada da beni en çok gözler korkutuyor; otobüs şoförünün, mezarlığa getiren taksicinin, otelde kahve veren garson kızın, yemek yiyen insanların bakışı sanki bana batıyor. **Her kasaba, her şeyden önce belki de bir "bakış birliği"dir. Taşranın sert, dışarıdan kimseyi içine almayan sıkı dokusu bu insanların bakışından okunuyor.**

*

Kara kafamla birlikte otelden çıkıp durağa tekrar geliyorum. Durağın tam karşısında eski bir kilise var. Meßkirch'in tarihinin ortaçağa dek uzandığını biliyorum. Heidegger binlerce kez bu kilisenin önünden geçmişti. Otobüs tam zamanında geliyor, beni soğuktan kurtarıyor.

*

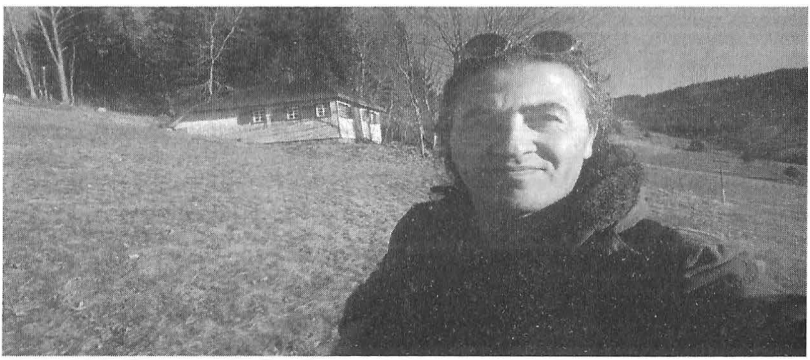
Heidegger'in kulübesi

Todtnauberg otobüsü dar ve virajlı bir orman yolundan ilerliyor. Karaormanlar bölgesi; her yer yeşil, ağaç ve su; gökyüzü ve yeryüzü suya doygun... Bir saatlik bir yolculuktan sonra bir vadinin girişine kurulmuş bir kasabaya geliyor. Otobüs durağından kulübeye yaklaşık 1 kilometrelik bir yol var. Heidegger'in kulübesinin yerini gösteren haritayı önceden indirmiş olduğum için otobüsten indiğimde hangi yöne gideceğimi biliyordum. Yaklaşık bir kilometrelik yolun ilk 500 metresinde sağlı sollu evler var. Bu kasaba bir vadinin her iki yamacına kurulmuş. İnternetteki fotoğraflarının hemen hemen hepsi karlı olduğu için ben de ağır bir kar yağışı için donanımlı gelmiştim: oysa hava güneşli ve Freiburg'la karşılaştırıldığında çok sıcak. Todtnauberg dağlık bir tatil kasabası görünümünde... Hava çok temiz. Evler gittikçe seyreliyor.

Fotoğraf 4: Heidegger'in kulübesine giden yol.

Sağlı sollu evlerin olduğu bir yolda hafif bir yokuşu aştıktan sonra kartpostal manzaraları ile karşılaşıyorum. Vadinin yukarı taraflarında tek tük kulübeler görünüyor. Bunlardan birisi Heidegger'inki olmalı. Önce yanlış bir kulübeye çıkıyorum; çıkmak sandığımdan çok daha zor. Oysaki Heidegger'inki solda yukarıda, etrafında başka hiçbir yerleşim yeri yok. Kulübeyi uzaktan görebiliyorum. Yüz metrelik bir tırmanıştan sonra nefes nefese kulübesine ulaşıyorum.

Fotoğraf 5: Heidegger'in kulübesinin uzaktan görünümü.

Kapısına geldiğimde kulübede kimsenin olmadığını görüyorum. Kimsenin olmaması beni sevindiriyor, çünkü evde birileri olursa iki - üç fotoğraf çektikten sonra gitmek zorunda kalacağım, oysa şimdi burada istediğim kadar kalabilirim. Müthiş bir manzarası var. Kulübenin önündeki ağacın altında oturuyorum.

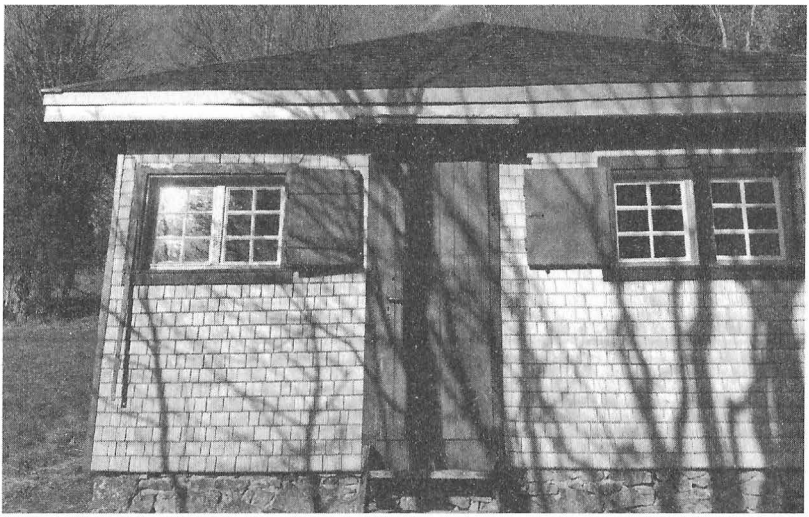
Kulübenin hemen arkasında Heidegger'in su içerken, kovaya su doldururken fotoğraflarının olduğu meşhur çeşmesi var. Çeşme hâlâ akıyor, gidip su içiyorum. Çeşmenin başında tahtadan yapılmış bir yıldız var tıpkı mezar taşında olduğu gibi... Paul Celan bu kulübeyi ziyaret ettiğinde ziyaretçi defterine şu cümleyi yazmıştı:

"Kalbime doğacak bir sözcüğün umuduyla pınarın üzerindeki yıldıza bakıyorum."

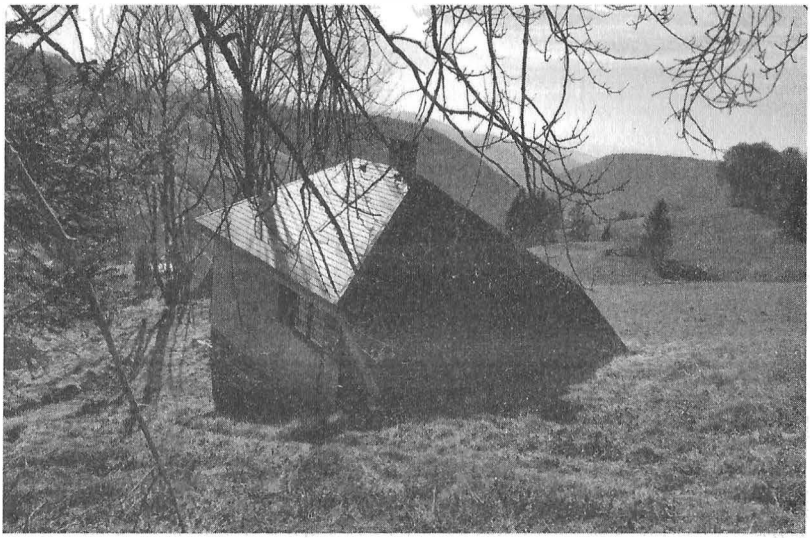
O yıldız bu yıldız işte...

Fotoğraf 6: Solda Heidegger'in çeşmeden su taşırken çekilen fotoğrafı, sağda ise çeşmenin bugünkü hâli.

Fotoğraf 7: Heidegger'in kulübesinin önden görünümü.

Fotoğraf 8: Heidegger'in kulübesinin arkadan görünümü.

Son derece küçük bir kulübe bu, içerisi pencereden pek seçilmiyor, sadece pencere kenarından eski tip işlemeli bir koltuğun ucu görünüyor. Kulübe vadiyi tepeden görüyor. Kulübenin çevresinde iki - üç tur atıyorum. Heidegger, Varlık ve Zaman'ı yazarken bu ormanda uzun yürüyüşler yapardı. Eski fotoğraflara baktığımda bu çevrenin o zamandan beri fazla değişmediğini görüyorum. Kim bilir şu an burada olan nesneler ona neler çağrıştırmıştı? Aklıma Beethoven'ın 5. senfonisinin girişi geliyor. 5. senfoninin çok bilinen giriş kısmını, Beethoven Viyana'da bir parkta yürürken bir ağaçkakanın gaga seslerinden esinlenerek bestelemişti.

Bazı ifadeleri ile bu çevre arasında kolayca ilişki kurabiliyorum. Örneğin kitaplarında geçen "patika" kavramını (Normalde olmadığı hâlde insanların yürüye yürüye oluşturduğu yol.) bir şehir insanı olan Sartre değil ancak bir kır insanı olan Heidegger bulabilirdi.

Kulübenin önündeki ağacın altında oturup kulübeyi seyrediyorum. En çok merak ettiğim yer kulübesi, en çok merak edilmiş olan da...

Bu kulübeyi kimler kimler ziyaret etti? Jean Paul Sartre, Paul Celan, René Char, Jacques Derrida...

Toplama kampında tam on sekiz ayını geçirmiş şair Celan, bu kulübeyi ziyaretinden üç yıl sonra intihar etmiş. Acaba Heidegger'le ne konuştular? Celan'ın bu ziyaretinden sonra geride bıraktığı tek şey Todtnauberg adlı şiiriydi.[1] Heidegger, bu kulübenin etrafındaki ormanlarda saatlerce yürüyüş yapardı. Kitaplarında geçen, felsefesinde kullandığı bazı kavramların üzerinde bu kırsal mekânın izlerini kolayca görebiliyorum. Heidegger'in saatlerce yürüdüğü orman yollarında yürüyorum... Yürüyorum... Tanımlaması ve aktarması zor, çok yoğun bir kişisel deneyim bu... Üzerine yüzlerce sayfa yazılabilir.

*

Heidegger'in evi

Heidegger uzun yıllar Rötebuck sokağı 47 numaradaki evinde yaşadı. Dört numaralı tramvaya binip Hornusstraße'de iniyor ve elimdeki haritaya göre yürüyorum. Yaklaşık 1 kilometrelik bir yürüyüş sonrasında sokağa ulaşıyorum. Heidegger'in evi küçük bir bahçe içinde iki katlı beyaz bir ev.

Fotoğraf 9: Heidegger'in Freiburg'da yaşadığı ev.

İçeri girip evini görme isteğim var, ancak burası bir müze değil. Üst kat pencerelerinden biri açık ve önünde bir kadın görüyorum, evde birileri yaşıyor. Bahçesinin etrafında herhangi bir çit yok ama bahçenin tahtadan bir kapısı var. Fotoğraf çektikten ve çektirdikten sonra etrafa fazla rahatsızlık vermemek için oradan ayrılıyorum. Sırada Freiburg Üniversitesi var.

*

Nisan 1912'de Freiburg'a gelen Walter Benjamin, Heidegger'in aksine Freiburg'u hiç sevmemişti. Heidegger'le başka bir yazının konusu olacak kadar ilginç, inişli çıkışlı bir ilişkisi olan Hannah Arendt, savaştan sonra 7 şubat 1950'de Freiburg'a gelmiş, otelinden eski sevgilisi Heidegger'e bir not göndermişti:

"Buradayım...

Notta sadece bu yazıyordu ve imza yoktu. on yedi yıldan fazla bir zamandır hiç görüşmemişlerdi. Heidegger otele gelip görüştükten sonra ona "Martin Heidegger ve Hannah Arendt: Beş şiir" başlıklı bir dizi şiir gönderdi. H. Arendt, sonraki günlerde Heidegger tarafından evine de davet edilir. Heidegger'in karısı Elfriede, ikilinin yirmi beş yıl önceki ilişkisini öğrenmiştir ve bunu öğrendikten sonra ilk defa karşılaşacaklardır. Üçlü buluşma sonunda Elfriede ile Hannah kucaklaşırlar; bu uzlaşma Heidegger'i çok duygulandırır. Oysa H. Arendt, sonradan Heidegger'e, Elfriede'ye sadece onun hatırı için katlandığını yazar. Arendt, Heidegger'in karısını "ölesiye aptal" bulmaktadır. H. Arendt'e göre bu evlilik basitçe "ayaktakımı ile seçkinler arasındaki birlik" idi. Ortasında M. Heidegger'in olduğu bu üçlü arasındaki çekişme hiç bitmez. Kocasının tek sevgilisi Hannah değildir. M. Heidegger, söylenene göre kadınların kolayca âşık olduğu birisidir. Bunların bir kısmını Elfriede de bilir ya da bir şekilde öğrenmiştir. Elfriede'nin 2005 yılında kamuoyuna açıklanan sırrını da M. Heidegger bilir. Heideggerlerin 1920 doğumlu ikinci çocukları Hermann'ın biyolojik babası Martin Heidegger değil, Elfriede'nin gençlik arkadaşı ve Hermann'ın vaftiz babası Friedel Cesar'dır. Elfriede bu sırrı, Hermann'a on dört yaşına geldiğinde söyler ve kendisi hayatta olduğu sürece kimseye söylememesi için yemin ettirir. Hermann yetmiş bir yıl boyunca bu sözünü tutar ve bu sırrını (Elfriede'nin sırrını) ancak 2005 yılında açıklar.

Heidegger ile ilgili bu ve benzeri onlarca magazinsel anekdot, gün-

lük yaşamıyla ilgili detaylar okunurken bütün bunların gerisinde tek bir konu hiç değişmeden öylece durur: Heidegger'in Naziliği...

*

Heidegger bir Nazi miydi?

Evet Nazi'ydi.

Bu konuda yeterince yazı yazıldı, hemen her şey de ortadadır. "Heidegger, Nazileri destekledi mi?" diye bir soru günümüzde anlamsız bir sorudur. Müttefikler İkinci Dünya Savaşı'nı kazanıp Freiburg Fransız kuvvetleri tarafından ele geçirildiğinde Nazi işbirlikçilerinin listeleri oluşturulmuştu. Heidegger "tipik bir Nazi" olarak listedeydi. Bugün bu konuda anlamlı bir soru nasıl olmalıdır? Bana göre henüz tüketilmemiş, üzerinde hâlâ konuşulabilecek soru şudur: Bu çapta bir düşünce insanı böylesine bayağı bir suç aygıtını nasıl destekleyebilmiştir? Heidegger'e benzer bir soruyu, bir zamanlar yakın arkadaşı olan bir başka filozof Karl Jaspers sormuştu.

Heidegger'in yanıtı ise gayet tuhaf ve oldukça anlaşılmaz, bana göre ise tam bir kıvırtmacadan ibarettir:

"Baksana ne güzel elleri var..."

"Kaba bir oduna kaba bir balta lazım..." Bunlar Hitler için söylediklerdir. Ne kadar ontolojik değil mi ama!

Bu konuda öğrendiğim detaylar, kişisel olarak Heidegger'den iğrenmeme neden olmuştur.

Hitler'in, "kaderin ve tarihin kanunları tarafından yönlendirildiğini" söyleyen Heidegger'dir, Onu Almanya'nın kurtuluşu olarak görmüştür.

Heidegger'e göre "Varlık nihayet vasıl olmuştur, yeni bir gerçeklik vardır ve onun emrinde olmalıdır."

"Varlığımızın kuralları öğretiler ve fikirler değildir. Bugünkü ve gelecekteki Alman gerçekliği ve onun kanunu sadece ve tek başına

Hitler'in kendisidir."

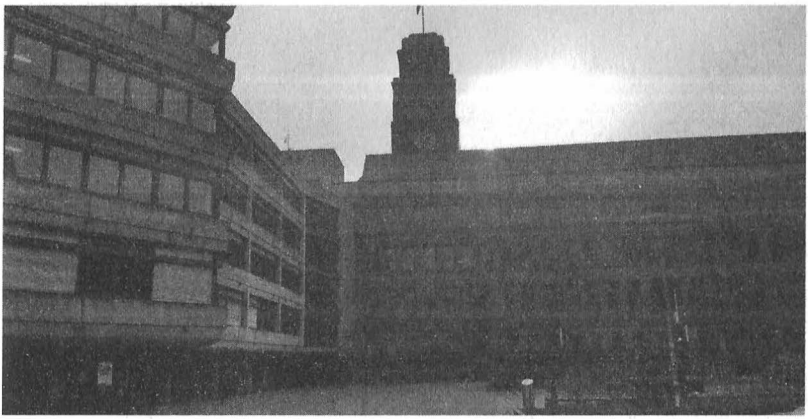
Bunlar "Varlık ve Zaman"ın yazarının söylediklerinden sadece birkaçıdır. Yaşamı boyunca Nazilerle olan ilişkisinde hiçbir pişmanlık belirtisi göstermemiştir. Ölümünden sonra yayımlanması için verdiği söyleşide bile bu konuyla ilgili hiçbir özeleştiri yoktur.[2] Bu konudaki her yeni bulgu Nazilerle olan ilişkisinin sanıldığından daha köklü olduğunu desteklemektedir. 2016 yılında yayımlanan defterlerinde de bu konuyla ilgili bir yığın kanıt vardır.[3,4]

Heidegger'in Nazilerle olan işbirliği bir yanlış anlama, bir kandırılma değil apaçık bir tercihtir. Devasa bir suç, bir toplu katliam, gaz odaları, dâhi bir filozofun dâhice görüşleriyle sarmalandığında kötülüğünden ne kaybeder? Nazilik ile Heidegger'in ortalaması nedir?

*

Freiburg Üniversitesi

Gittiğimde yılbaşı tatili nedeniyle kapalı olduğundan etrafta pek az öğrenci vardı. Heidegger'in bir yıl rektörlük yaptığı ve Nazi olmayan öğretim üyelerine kan kusturduğu üniversite burası.

Fotoğraf 10: Freiburg Üniversitesi.

E. Husserl'in Heidegger'e bıraktığı kürsü burada. Bütün akademik yaşamını tıpkı Husserl gibi burada geçirmiş. Freiburg Üniversitesi'ne Heidegger için gelmiş olsam da burayı görür görmez aklıma ilk olarak Heidegger'in hocası Husserl'e yaptığı alçaklık ve K. Jaspers'in tuhaf öyküsü geliyor. Heidegger'in "Varlık ve Zaman"ı ithaf ettiği ve Heidegger'i Freiburg'a çağırıp ona kürsüsünü veren Husserl, Yahudi kökeninden dolayı açığa alınır ve üniversite kütüphanesini kullanması dahi yasaklanır. Husserl, açığa alınmasını "hayatının en büyük hakareti" olarak niteler. Neden öyle hissetmesin? Bütün çocukları Birinci Dünya Savaşı'na gönüllü olarak katılmış, kızı cephedeki bir hastanede çalışmış bir Alman'dı Husserl.

Heidegger, Husserl'e yapılanların hiçbirine ses çıkarmaz; bir kısmının da bizzat uygulayıcısıdır. "Varlık ve Zaman"ın sonraki baskılarında, kitabın başındaki Husserl ithafını çıkartır. Husserl Nisan 1938'de öldüğünde cenaze törenine de katılmaz.

Şimdi hepsi ölü. Husserl'in mezarı Freiburg'un biraz dışında bir kilisenin bahçesinde manzaralı bir yerde.

Fotoğraf 11: E. Husserl'in mezarı.

Heidegger Husserl'den sonra otuz sekiz yıl daha yaşadı. Husserl, İkinci Dünya Savaşı'nı görmeden, Yahudi katliamlarından ve toplama kamplarından muhtemelen habersizce, çok büyük bir olasılıkla da kırgınlık içinde öldü. Ölmeseydi şehirdeki birçok başka Yahudi gibi toplama kampına gönderilirdi. "Yapılmış alçaklıklar"dan, "olası alçaklıklar"ı tahmin edecek olursak, yaşanmış alçaklıklardan olasılıklar evrenine doğru çizgiyi uzatacak olursak Heidegger, hocası Husserl'in toplama kampına gönderilmesine de çok büyük bir olasılıkla hiç ses çıkarmazdı.

- Acımasız mıyım?

- Heidegger çok acımasızdı.

- Heidegger'e haksızlık mı yapıyorum?

- Heidegger çok haksızlık yaptı.

İktidara biat ederken, Naziliği desteklerken, kitap yakma ayinleri yaparken, Nazi karşıtı öğretim üyelerini üniversiteden atarken hiçbir merhamet belirtisi göstermedi. Heidegger onca yıkım, katliam ve acımasızlıktan hiç mi hiç etkilenmedi. Savaş öncesinde ve bütün İkinci Dünya Savaşı boyunca bunalıma girdiği tek zaman, Freiburg'u teslim alan Fransız ordusunun evine el koyduğu zamandı. Heidegger, bir tek o zaman bunalıma girmişti.

Fransız belgelerinde Martin Heidegger isminin karşısında şu yazmaktadır:

"Tipik bir Nazi...

Oysa Heidegger, "tipik bir Nazi" değildi, "tipik olmayan bir Nazi" idi. Müttefik kuvvetlerinin Nisan 1945'te Freiburg'a girmesi Heidegger'i rahatsız etmiştir. Bu aylar, bir zamanlar Heidegger'in en yakın arkadaşlarından biri olan K. Jaspers'in yaşamında ise bir dönüm noktasıdır. Nazileri hiç desteklememiş olan K. Jaspers, savaş boyunca Almanya'dan hiç ayrılmaz. Karısı Gertrude'nin Yahudi olması nedeniyle tedirgin aylar-yıllar geçirir. Ders vermesi ve yayın

yapması yasaklanır. Nihayet tedirginliği gerçeğe dönüşür ve sınır dışı edilecekler listesinde karısının ismi çıkar. Karısı 14 Nisan'da sınır dışı edilecektir. Amerikan Kuvvetleri 1 Nisan 1945'te şehre ulaşırlar ve bu ölüm yolculuğu gerçekleşmez. Heidegger için "bunalım kaynağı" olan şey, Jaspers ve karısı için bir kurtuluş olmuştur. Savaş sonrası Heidegger, Nazilerle olan bağlantısı nedeniyle sorgulandığında Jaspers, onun Nazilerle işbirliği yaptığını ortaya döker ve aleyhinde ifade verir. Jaspers'e göre "Heidegger, Nasyonel Sosyalist hareketin fikirsel liderliği için çaba sarf etmişti."

Savaş sonrasında üniversitede Nazi işbirlikçilerinin eski konumlarına geri dönmelerinin Jaspers'i çok öfkelendirdiği söylenir. Jaspers 1948'de Almanya'dan ayrılır ve İsviçre'nin Basel kentine yerleşir, Basel Üniversitesi'nde çalışmaya başlar. Ölümüne dek orada kalmasında herhâlde bu öfkenin katkısı vardır. Jaspers'in mezarı bile Almanya'da değil Basel'dedir. Yaşamdaki duygular bazen ancak ölümle son bulur. Küskün, kırgın, öfkeli bile olsa insan memleketine gömülmeyi vasiyet edebilir. Jaspers'in öfkesi yaşamının dışına taşmış olsa gerek. Jaspers'in mezarındayken aklıma Lord Byron'a mal edilen "Solucanlarınızı bile beslemek istemiyorum," sözü geldi; Jaspers'in hissettiği de böyle bir şey miydi acaba?

Bazılarına göre Heidegger'in Nazileri desteklemesinin kökeninde karısı Elfriede'nin rolü vardır. Savaş sonrası Nazi etkisini yok etme komitesi raporlarından birinde Elfriede Heidegger'in 1944'te siper kazan Zahringen'li kadınlara zalimce davrandığı, hamile kadınları bile siper kazmaya gönderdiği yazmaktadır.

*

"Varlık ve Zaman"dan Nazilik çıkar mı?

Hâlâ karar veremediğim, hakkında bazı kişilerin görüşlerinin olduğu ancak kesin olarak karar verilmemiş soru şu: "Varlık ve Zaman" kitabından Nazilik çıkar mı? Çıkar diyenler var [4], Habermas gibi

tersini söyleyenler de... Nazilik, Heidegger'in felsefesinin mantıksal bir uzantısı mıydı? Yoksa Nazileri desteklemesi, Heidegger'in kendi kişisel iğrençliği miydi?

Bu konuda otuz yıldır araştırma yapan Emmanuel Faye'ye göre Heidegger'in Nazilerle olan ilişkisindeki sorun, "bir ara yanılgıya düşmüş birisinin yanlış angajmanı" değildir. E. Faye, Heidegger'in Nazizm'in temellerini felsefeye ve kendi derslerine "isteyerek yerleştirdiğini" söyler.

Heidegger, "muhteşem bir eserin yaratıcısı olup da aynı masada bir kahve bile içmeye tahammül edemeyeceğiniz kadar kötü dâhiler kümesi"nin bir elemanı mıydı? Nazilik Heidegger'in kişisel bir kötülüğü müydü yoksa felsefesinin doğal bir sonucu muydu? Heidegger hakkındaki temel merakım hâlâ budur.

*

Hayatının bu kesitini okurken Heidegger'den öğrendiğim şu oldu: alçaklığın zekâ, kapasite ya da bilgi dağarcığı ile hiçbir ilgisi yoktur. Dünyanın en zeki, en yaratıcı insanı bile alçaklıkta çığır açabilir. Bu tercih, potansiyeli göz önüne alındığında sıradan bir insanınkine göre daha katmerli bir alçaklıktır. Nesnel ya da değil, kişi olarak Heidegger'e karşı hissettiğim duygu bu...

Heidegger gezisi sırasında bu alçaklığının kokusu nedeniyle sık sık beynimdeki "varsayımsal burnumu" kapatmak zorunda kaldım. Aklıma üç yıl önce ziyaret ettiğim Auschwitz toplama kampı geliyor. Burnumu gene kapatıyorum.

*

Bu yazıda Heidegger'in felsefesi veya düşüncelerinin değerlendirmesi yoktur. Bu yazı, deyim yerindeyse bir "Heidegger magazini", "Heidegger dedikodusu"dur. Bu gezi Heidegger ile ilgili soruları azaltan değil çoğaltan bir gezi oldu. M. Heidegger ve kitapları, hâlâ birçok bilinmezle karşımda duruyor.

**

---

*Y. Sherratt'a göre Kurt Huber Almanya'da Nazilere karşı aktif olarak direnen tek filozoftu. 13 Temmuz 1943'te Naziler tarafından giyotinle idam edildi.

Dipnotlar:

1.https://www.poetryfoundation.org/poems-and-poets/poems/detail/58209

2.http://web.ics.purdue.edu/~other1/Heidegger%20Der%20Spiegel.pdf

3.https://www.amazon.com/Reading-Heideggers-Black-Notebooks-1931-1941/dp/0262034018/ref=pd_sim_14_1?_encoding=UTF8&psc=1&refRID=5R81MHBHVY4XPXF2WRRN

4.Doğan Göçmen, Martin Heidegger, Nazizm ve Felsefe, Düşünbil 2016, 55. Sayı sf 15

Kaynaklar:

1.Hitler'in filozofları Yvonne Sherratt, Say Yayınları 2014

2.Nazi Döneminde Bilim, Alan D. Beyerchen Say Yayınları 2015

3.Heidegger ve Naziler, Jeff Collins, Everest Yayınları 2001

4.Martin Heidegger. Anılar ve günlükler, Frederic De Towarnicki, YKY 2008

5.Heidegger'in kulübesi, Adam Sharr, Dergah Yayınları 2016

Heidegger, "Heideggeriyor" İken...

M. Heidegger (okla gösterilen) konuşmaya gidiyor.

Martin Heidegger 21 Nisan 1933'te Freiburg Üniversitesi Rektörü oldu.

Heidegger, 27 Mayıs 1933'te rektörlük konuşmasını yapmak için kürsüye çıkıp dakikalarca "führeriyor", şakır şakır "hitleriyor"du.

Heidegger, "nazir" "nazir" "naziyor"du.

Heidegger, "heideggeriyor"du.

**

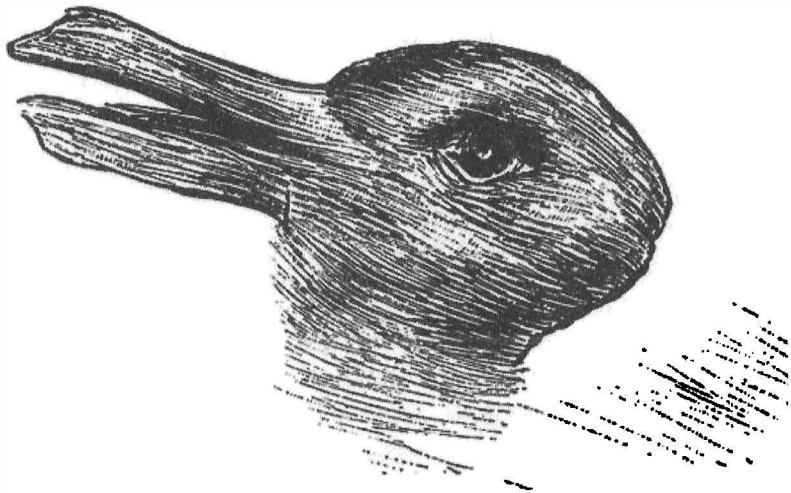
***Fotoğrafın kaynağı**: http://enowning.blogspot.com.tr/2011/08/start-previously-on-shadow-of-heidegger_20.html*

M. Heidegger'in Kısa "3. Tekil Şahıs" Biyografisi

"Sein" ile uğraşmaktan "dasein"ları ihmal etti.

**

M. Heidegger'in Resimli "Zoografisi"

**

Resmin kaynağı: *https://en.0wikipedia.org/index.php?q=aHR0cHM6Ly9lbi53aWtpcGVkaWEub3JnL3dpa2kvUmFiYml0JUUyJTgwJTkzZHVja19pbGx1c2lvbg*

Auschwitz Duygusu

Hemen hemen herkesin yaşamında yapmak istediği akılcı ya da akıl dışı hedefleri vardır: Kimisi dünyayı dolaşmak ister kimisi Norveç fiyortlarını görmek ister kimisi bilmem ne marka bir araba sahibi olmak ister; benimkisi ise Krakow'a gitmekti. Neden Krakow? Çünkü birbirinden farklı zamanlarda en çok görmek istediğim iki yerin ikisi de büyük bir tesadüftür ki Krakow'daydı. Bu iki yerden yaşamımın değişik zamanlarında haberdar olmuştum: Biri yazar **Stanislaw Lem'in mezarı**, diğeri ise **Auschwitz Toplama Kampı**.

Krakow nasıl bir şehir diye soracak olursanız bu konuda hiçbir fikrim yok, çünkü gezmedim. Beni Lem'in mezarının bulunduğu mezarlığa götüren taksi şehir merkezinden geçerken ne kadarını gördüysem o kadarını biliyorum. Bana daha önce gördüğüm herhangi bir şehirden farklı bir şehirmiş gibi gelmedi, bunu merak etmedim, hâlâ da etmiyorum. Krakow'un en ünlü yemeği, Krakow'un gece hayatı, Krakow'un gezilip görülecek yerleri de beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor ya da en fazla diğer şehirlerinki kadar ilgilendiriyor. Krakow'un benim için anlamı iki yerden ibaretti, hâlâ da öyle: **S. Lem'in mezarı** ve **Auschwitz Toplama Kampı**.

Auschwitz Toplama Kampı'nın kapısı.

Auschwitz'in adını ve ününü ilk kez ne zaman duyduğumu hiç mi hiç hatırlamıyorum hatta ilk duyduğumda Polonya'da olduğunu bile bilmiyordum. Auschwitz'in bir toplama kampı olması birçok insan için üzerinde düşünülecek bir konu değildir. Ancak benim bu konu üzerine düşünmem bir ansiklopedide gördüğüm bir fotoğraftan sonra oldu. Auschwitz'e kapatılmış, kaburgaları sayılabilecek kadar zayıflamış, yüzleri çökmüş tutsaklar, üç katlı, hayvanların bile yatmayacağı samandan yataklardan (Yatak sözcüğünü başka bir sözcük bulamadığımdan kullanıyorum.) dışarı bakıyordu.

*

Auschwitz'de öldürülenler

Sonrasında **Charlotte Delbo'nun Auschwitz'in Külleri** kitabını okumuştum. Orada Auschwitz ismi artık soyut bir tarihi ismin ötesine geçmiş, onlarca trajik öyküyle kafamda canlanmış, ete kemiğe bürünmüş, yüz binlerce insanın acısının toplu mezarlığında kolayca hazmedilemeyecek bir gerçekliğe dönüşmüştü. Auschwitz ismi, en ilgisiz yerlerde bile karşıma çıkıyordu. Yazar Norman Finkelstein'ın bütün ailesi, Kafka'nın kız kardeşi Ottla Auschwitz'de öldürülmüştü. Viyana Üniversitesi'nde görevli birçok Yahudi akademisyen Auschwitz'de yok edilmişti (O akademisyenlerin anısına üniversitenin avlusunda şu an kare şeklinde bir yazıt asılıdır.). Viyanalı akademisyen Dr. Victor Frankl Auschwitz'den kurtulan az sayıda insandan biriydi. Annesi, kardeşi ve karısı Auschwitz'de öldürülürken kendisinin kurtulduktan sonra elli iki yıl daha yaşayacağını herhâlde tahmin edemezdi (1997'de, doksan iki yaşında öldü.).

Tarihte gerisin geri bakarak Auschwitz'i kim hazmedebilmiştir? Orada olanları gerçekten öğrendikten sonra birkaç dakika bile bunların üzerinde düşünmek çok zordur. **Yapılanların korkunçluğu, insanın bu derece alçaklaşabileceğine inanamamak olayları idrak etmeyi daha da zorlaştırır: Ama gerçektir işte.** Binlerce kez yazıldığı için artık bir klişe hâline gelen "Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır," cümlesi, ancak Delbo'nun kitabını okuduktan sonra tanıdık gelebilmişti. Adorno bu cümleyi söylerken gerçekten bunları mı hissetmişti acaba?

"Auschwitz'in Külleri" kitabında kışın dondurucu soğuğunda bir kısmı çıplak ayakla geceden itibaren saatlerce karların üstünde hareketsiz bekletilen tutsaklarla ilgili bir bölüm hatırlıyorum. Kitabı şubat ayında okuduğum için dışarıda lapa lapa kar yağıyordu. O bölümü okuduktan sonra balkona çıkıp çıplak ayakla birkaç dakika kar üzerinde yalın ayak durmuş ve okuduklarımı daha iyi anlayıp

beynime yedirmeye çalışmıştım. Auschwitz ile duygusal bir bağ kurmak istiyordum. Orada olanları yeterince anlamak, bir **"Auschwitz duygusu"** oluşturmak için...

"Auschwitz duygusu"nun benim için ilk algısı donmuş ayaklardır. O günden sonra bir gün Auschwitz'i görmek benim hedeflerimden biri hâline geldi.

Auschwitz'le ilgili son yetmiş yılda on binlerce sayfa yazı yazıldı, birçok film yapıldı. Kurbanlar, görgü tanıkları, "duygu" tanıkları, değişik gerekçelerle kendilerini Auschwitz'le ilişkilendirenler birçok kitap yazdı. Bu kadar konuşulmuş, bu kadar işlenmiş bir konuda yetmiş yıl sonra farklı ne yazabilirim ki?

*

Bunlar nasıl olabilir?

Auschwitz'le ilgili binlerce sayfa okumama, saatlerce belgesel izlememe, Auschwitz Toplama Kampı'nı bizzat görmeme, üzerinde saatlerce düşünmeme rağmen hâlâ anlayamıyorum. Auschwitz'de olanların olabileceğini, daha da kötüsü "olmuş olmasını" anlayamıyorum. Hâlâ aynı soru keskinliğini yitirmeden tüm şiddetiyle beynimde dönüp duruyor: **Bütün bunlar nasıl olur?**

Auschwitz'in bende bıraktığı izlenimi tek bir sözcükle ifade etmek gerekseydi bu sözcük **"olamaz"** olurdu. **Bütün bunlar yetmiş yıl önce burada ya da dünyanın başka herhangi bir yerinde olmuş olamaz.** Sanki bütün bunlar bizleri "eğlendirmek" için usta bir yazarın kaleminden çıkmış acıklı ama gerçeği zorlayan bir kurgu gibi; gerçek olduğunu bilmeme rağmen bilincim bunu hâlâ reddediyor.

İnsan bilinci, kapasitesini aşan olayları anlamaktan aciz ve bu kapasite çok kısıtlı. Olayın bütününü anlayamayınca onu parçalara bölmek ve bu parçaları somut nesnelere ve olaylara bağlamak anlamayı biraz daha kolaylaştırabilir.

*

Auschwitz duygusu'nu en çok hissettiren, camların arkasında sergilenen ayakkabı dağı...

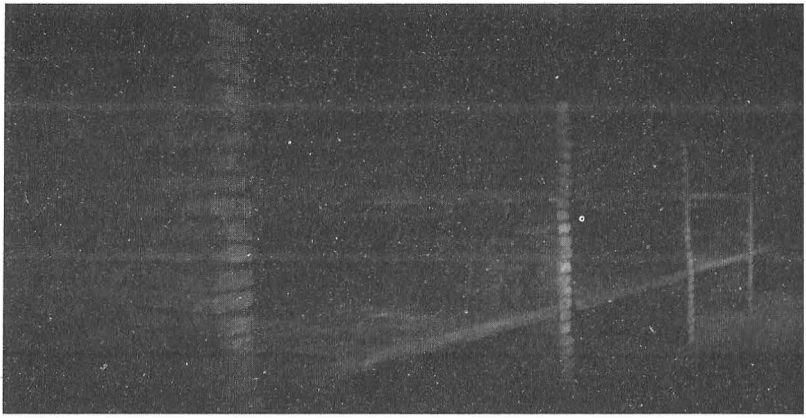
Auschwitz'de on binlerce kişinin ayakkabılarının oluşturduğu yığın.

On binlerce eski ayakkabı, Auschwitz'in kurbanları gibi üst üste yan yana yığılmış. Büyükçe bir salonun 1 - 2 metre derinliğinde tamamen ayakkabıyla doldurulduğunu düşünün. Benzer şekilde tencere, tabak, fırça ve tarak yığını da sergileniyor. Her biri bir insana ait on binlerce eşya... Auschwitz'de insan yok, ayakkabı, gözlük, tıraş fırçası, yemek kabı var.

Auschwitz, insanın nesnelere indirgendiği yerdir.

Auschwitz Toplama Kampı'nın birden fazla bileşeni var; ilk kurulan bloklara Auschwitz denirken 3 km uzağındaki diğer bir kısım Birkenau olarak biliniyor.

Auschwitz'de bazı yerler **"daha fazla Auschwitz..."** Birkenau kısmında derme çatma tahta barakalarda hayvanların bile kalamayacağı (Eskiden Polonya ordusunun harası olarak kullanılırmış.) üç katlı yatma yerleri gibi... Elli **at** kapasiteli bu kulübelerde dört yüz **insan** bir arada kalmış.

Birkenau Kampı'nda tutsakların uyuduğu "yataklar."

Bodrum katında üç - dört kişinin aynı anda kapatıldığı, gece sabaha kadar ayakta kalınan 1 metrekarelik ceza hücreleri gibi...

Birkenau'da kurbanları taşıyan trenlerin raylarının bittiği yer gibi...

Birkenau Kampı'nda tren yolunun bittiği yer.

Birkenau'da binlerce insanın küllerinin atıldığı havuz, sanki alelade bir su birikintisi gibi duruyor. Oysa bu bölgede bulunan bütün bataklıklar, insan külleriyle kurutulmuş.

Birkenau Kampı'nda sayısız insanın küllerinin döküldüğü su birikintisi.

*

Auschwitz menüsü

Sabah: Yarım litre kahve

Akşam: 1 litre sebze çorbası

300 gram siyah ekmek, 30 gram margarin, 20 gram sosis.

Ortalama bir Auschwitz tutsağının bir günlük yiyecek hakkı bunlardan ibaretti. Sadece bir hafta bu diyeti uygulamanızı öneriyorum.

Birkenau'da Mart ayında atkı, bere ve eldivenlerimle son derece

kalın paltomun içinde tir tir titriyorum. Tir tir titreten soğuk: bu soğukta çok fazla **Auschwitz duygusu** var. Bu mart ayının daha aralık ve ocak ayları da vardı ve tutsaklar bu soğukta saatlerce bekletiliyordu. Kurbanların giydiği ince giysiler de sergilenmekte. O çizgili giysileri bu soğukla birleştirdiğim zaman, hissettiğim bu üşümede kahpece bir eşitsizlik fark ediyorum. Sırtımdaki kalın paltonun koruyuculuğu, bu titreyişte bile bir zulmün bütün aşamalarını yaşayan kurbanların duyguları ile benim turistik merhamet duygumu bıçak gibi ikiye ayırıyor.

Auschwitz, palto giydiğim için utandığım yerdir.

*

Vahşet endüstrisi / Endüstrinin vahşeti

Auschwitz bitti mi? Auschwitz Auschwitz'de mi kaldı? Auschwitz'ten bugüne kalan sadece bu hüzünlü ama cansız açık hava müzesi mi?

*

Auschwitz'in "saygın" firmaları

Bugün tansiyon ilacını, asansörünü, yürüyen merdivenlerini, çamaşır makinesini, vincini kullandığımız "saygın" firmalar, İkinci Dünya Savaşı sırasında Auschwitz yakınlarında fabrikalar kurmuş ve Auschwitz tutsaklarını kiralayarak fabrikalarında çalıştırmıştı. Auschwitz tutsakları bu fabrikalarda bazen günde on sekiz saate varacak şekilde çalıştırılmış, günde yarım marklık yevmiyeleri Nazilere ödenmişti. Sanayi devleri Ig Farben, ThyssenKrupp, Siemens, Bayer, IBM... Auschwitz tutsaklarının kollarına kazınan numaraların otomasyon ihalesini kazanan firma bugünün "saygın" teknoloji devi IBM idi. "Sanatın ve sanatçının dostu" yüksek kapitalizmin bir de "Nazi dostu" hâli var. Kapitalizmin "samimi", halklarla biraz "laubali" olduğu "çıplak" hâliydi bu...

Auschwitz gaz odaları, fırınlar kadar bu fabrikalardır da...

*

"Auschwitz duygusu"ndan "Auschwitz bilinci"ne

Auschwitz duygusu salt insani bir duygu mudur? Bu "saygın" firmaların Auschwitz'de yaptıklarını öğrendikten sonra fark ediyorum ki **Auschwitz duygusu, aynı zamanda bir "bilinç"tir.**

Bu ölüm endüstrisi asla üç - beş manyağın psikopatlığının bir ürünü değil, gayet rasyonel bir politik tutumdu. **Auschwitz duygusu, bu vahşetteki ekonomi politikası kavranmadan eksik kalacaktır.** Mutfağınızdaki fırının, apartmanınızdaki asansörün, dolabınızdaki ilacın altındaki insan kanı, insan saçı, insan külü, çocuk çığlığı, insanın dipsiz acısı...

"Vahşet Endüstrisi"nin, biraz daha yakından bakıldığında aslında **"endüstri vahşeti"** nin bir sonucu olduğunu insan ne zaman anlayabilir? Endüstriyi, Auschwitz'deki gibi çırılçıplak görünce mi?

*

Naziliklerini bilmeyen Naziler

Ig Farben, ThyssenKrupp ve diğerleri... Bunlar Auschwitz'de fabrika kuranlardı. Bir de kuramayanlar var. **"Auschwitz bulamadıklarından" fabrika kuramayanlara ne demeli?** Nazilerin çoğunun kollarında gamalı haç yoktu. Çoğu Nazi'nin Nazi olduğundan bile haberi yoktu!

Bunlarsız bir Auschwitz duygusu, "Auschwitz bilinci"ne dönüşmeyen bir Auschwitz duygusu, salyası bol bir kişisel merhamet gösterisi, bir duygusal mastürbasyondan ibaret kalacaktır.

*

Tamsayılara yakınsayan ölüler

Hiç kimse Auschwitz toplama kampına isteyerek girmemişti, bir kişi hariç: **Witold Pilecki**. Polonya ordusunda subay olan Pilecki, 1940 yılında Auschwitz'de isyan örgütlemek amacıyla kasıtlı olarak

suç işleyerek kendisini Auschwitz'e göndertti. Kampta gizli bir direniş örgütü kurdu; kampta yaşananları, bir radyo istasyonu kurarak dışarıya bildirdi. Yaklaşık üç yıl kampta kalan Pilecki, 26 Eylül 1943'te kampın telefon tellerini keserek, Nazilerden çaldığı belgelerle birlikte kamptan kaçmayı başardı. Pilecki, Auschwitz Toplama Kampı'ndan kaçabilen nadir insanlardan birisiydi.

*

"Yaklaşık" 700 insan

Auschwitz kampını gezdikten sonra gördüklerimle allak bullak olmuşken kampın dışında yolun kenarında bir yazıt dikkatimi çekiyor. Auschwitz kurtarılmadan hemen önceki gün öldürülen "yaklaşık" 700 Auschwitz kurbanının toplu mezarı burası. Kamp Sovyet Ordusu tarafından 27 Ocak 1945'te kurtarılmıştı. Kızılordu kampa 26 Ocak'ta yetişebilseydi ya da bu kişiler bir gün daha sağ kalmayı başarabilselerdi "doğal yaşam süreleri"ni yaşabilecek, normal insanlar gibi kalp hastalığından, trafik kazasından, kanserden ölebilecek **yaklaşık 700** insan... **700 insan** değil, **"yaklaşık" 700 insan**...

26 Ocak 1945'te öldürülen "yaklaşık 700 insan"ın mezar yeri.

Anıtta "about 700 prisoners" ifadesi geçiyor; kesin sayı bilinmiyor. **Yok edilmesi "o kadar da önemli olmayan" insanların toplu ölümleri hep bir tam sayıya yakınsar.**

*

Önemsiz ölüler

İsimleri insanlardan sıyırdığınızda insan, sayma sayılar kümesinde ancak bir tam sayılık yer kaplar. Haber bültenlerinde Ortadoğu'daki toplu ölümler de, "önemsiz" ülkelerin "önemsiz" insanlarının ölümleri de böyle verilir: "Bağdat'ta patlama, en az 300 sivil öldü." Bu insanlar tek başına ölemezler bile, ancak iki - üç basamaklı bir sayıda topluca öldürüldüklerinde, en yakınındaki tam sayıya yuvarlanarak ölürler: Ölen insan sayısı 287 ise "en az 250"dir, 304 kişi ise "en az 300"dür". 250 ile 287 arasında 37, 304 ile 300 arasında 4 insan yaşamı vardır. "Önemsiz" insanlar, tek başına ölemedikleri gibi, 3 kişi, 7 kişi, 18 kişi olarak da ölemezler; 10, 20, 100, 350, 800 kişiyle ölürler. Sayma sayıları kümesi 1, 2, 3, 4, 5... diye giderken toplu ölümler kümesi 10, 20, 30, 50, 100, 150, 300... diye gider. Örneğin Afganistan için bu kümenin ilk sayısı 50'ye kadar çıkabilir. "En az" 49 kişiyle birlikte ölmezseniz, kimse sizi haberleştirmez.

Auschwitz, tam sayılara yakınsayarak ölmektir.

Auschwitz'in son gününde öldürülen kurbanlar da "yaklaşık 700 kişi olarak" öldürülmüşler.

Sadece bir gün daha... Kim bilir kaç gün, kaç ay sağ kalmayı başarabilen ama bir gün daha yaşayamayan 700 insan... Sadece bir gün daha hayatta kalmaları, kendi yaşamlarına ulaşmaları için yeterli olacaktı. Onların nasıl öldürüldüğünü hayâl etmeye çalışıyorum. Auschwitz duygusu, Auschwitz'in dışında da sürüyor.

*

Auschwitz'de insan nedir?

İnsan Auschwitz'de bir gözlüktür; binlerce gözlükten biri...

On binlerce tıraş fırçasının arasında bir tıraş fırçası...

İnsan Auschwitz'de yağmur birikintisinde bir damla sudur.

İnsan Auschwitz'de bataklıkları kurutan küldür; insan Auschwitz'de bastığın topraktır.

Bir rüzgârın gövdeyi titretişidir; on binlerce gövdenin aynı rüzgârda titremesidir.

Empati, insanı utançtan kurtaramıyor, tersine koyu bir utancın gövdesine gömüyor.

Auschwitz'in kapısında ünlü sloganı *"Arbeit macht frei"** yazıyor.

Bu blokların arasında görünüşte hiçbir özelliği olmayan bir duvar var. Diğer duvarlardan tek ayırt edici yanı önünde kurumuş ve taze çiçeklerin, yakılmış mumların olması. Bu duvar binlerce Auschwitz tutsağının kurşuna dizildiği yer. Binlerce insanın en son gördüğü görüntü bu tam karşımdaki beton-gökyüzü manzarası oldu. Bununla nasıl bir empati kurulabilir?

Duvarın önünde durarak onların son gördüğü manzarayı görmeye, hissetmeye çalışıyorum. Auschwitz, ne kadar çabalanırsa çabalansın, bütün empati denemelerinin sığ kaldığı bir yerdir. **Gayet nazik görevlilerin olduğu bir yerde, birbirlerine gülümseyerek selam veren ziyaretçilerin arasındaki bir kişi (Ben), karşılarında namluları kendilerine dönük Nazi askerleri var iken, saniyeler sonra öleceğini bilen bir insanı nasıl kavrayabilir?** Ya binlercesini? Bir an için bunu becerebildiğimizi düşünelim. Bu kavrayışın yüklediği bilinç yüküyle yaşamayı becerebilir miyiz?

Auschwitz, binlerce insanın öldürüldüğü bir yerde onları hissetme yetisinin yetersizliğidir. Auschwitz, kolay kolay taşınmayacak bir yüktür.

Auschwitz, insanın insana yapabileceklerinin uç bir örneğidir. **Auschwitz duygusu** bir acı saptayıcısıdır; dünyanın her neresinde ve ne kadar uzakta olursa olsun bir insan çığlığını duyabilir. **Auschwitz duygusu**, bilince bir kez yerleşince bir daha asla çıkmayacak bir bilinç yaralanmasıdır. Öyle bir yara ki insan, dünyaya bakışını bu toplu acının kırıntıları üzerine kurabilir. İnsan türü, kendine bir tür "tür ahlâkı" kurabileceği birçok tuğlayı **Auschwitz duygusu**'ndan edinebilir. Auschwitz, insanlığın en dibe vurduğu andı; kim bilir belki yine buradan yükselebilir.

**

**Arbeit macht frei:* *Çalışmak özgürleştirir. Alman milliyetçi yazar Lorenz Diefenbach'ın 1872'de yazdığı kitabının adıdır.*

Husserl'in Mezarında Yatmayan Husserl

Edmund Husserl'in mezarı.

Birden fazla ismin olduğu bir mezar taşı veya birden çok kişinin gömüldüğü bir mezar gördüğümde aklıma hemen iki soru gelir:

1. "Esas ölü" kimdir ve diğer ölüler onun nesidir?
2. Hangisi önce öldü?

2015 yılında bu mezarı ziyaret eden bir ziyaretçi için kimin önce öldüğü, hangi akrabanın diğerinin ölümünü yaşadığı hemen fark edilmeyecek, fark edilse de önemsenmeyecek bir ayrıntıdır.

"Esas Husserl" olan Edmund Husserl 1938'de öldü. E. Husserl'in mezarında kendisinin dışında karısı Malvine (1860-1950), oğlu Gerhart (1893-1973), gelini Anna Maria (1919-1999) Husserl de yatıyor.

İlk önce E. Husserl ölmüş; on iki yıl sonra da karısı Malvine...

E. Husserl'in karısının ölümünden yirmi üç yıl sonra oğlu Gerhart, altmış bir yıl sonra da gelini Anna Maria ölmüş ve hepsi de aynı mezara gömülmüş.

Bu dört ölünün hepsinden önce ölen bir başka Husserl daha vardı: küçük oğlu Wolfang Husserl. Wolfang Husserl 1916'da yirmi bir yaşındayken Verdun Savaşı'nda öldü.

Husserl ondan sonra, onun ölümünün bilinciyle tam yirmi iki sene daha yaşamış. Husserl'in oğlunun ölümünün Husserl'i nasıl etkilediği, Husserl üzerindeki yıkımı, bu mezara bakarak nasıl anlaşılabilir? Şimdi hepsi değişik zamanlarda ölmüş olsa da aynı mezarda yatıyor.

Bir tek farkla...

E. Husserl'in mezarında Wolfang'ın naaşı yok, sadece yanı başında anısına dikilmiş bir taş var.

*

Husserl'in çevresi, çevresinin çevresi

Husserl'in mezarının olduğu küçük mezarlığın hemen yanında çocuklar basketbol oynuyor. Ölümle alakasız, ölümden başka bir yerdeler.

Husserl'in mezarının çevresinde bir sürü mezar. Lina Ninninger 2014'te tam yüz yaşında ölmüş.

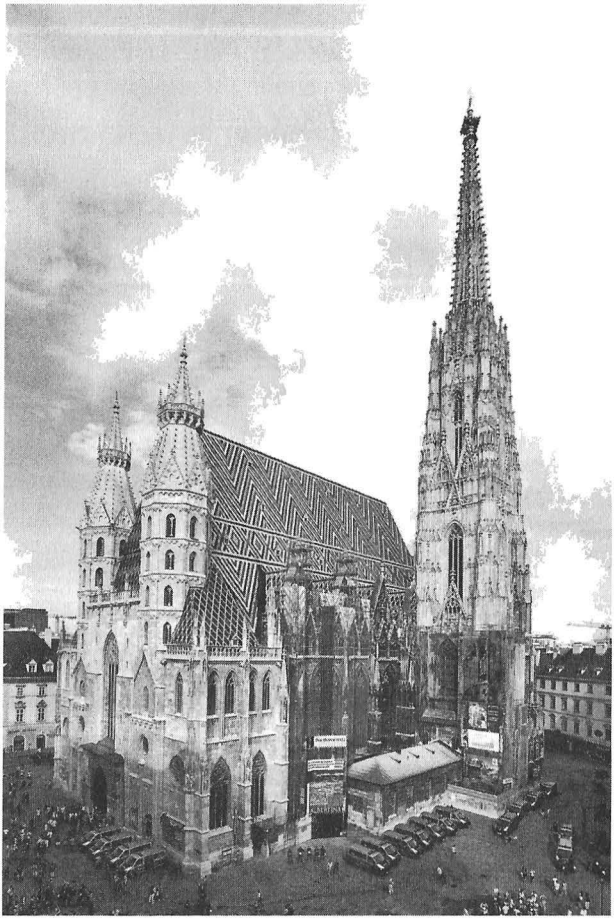
Bu mezarların her biri devasa bir dünya, her birini "tıklasanız" kocaman bir yaşam...

Wilhelm Herr, 7 Eylül 1932'de doğup, 18 Temmuz 2010'da ölmüş. Doğumunun da ölümünün de bir hikâyesi var: Nasıl doğduğu... Annesinin kaç saat sancı yaşadığı... Hangi nedenle öldüğü... Nerede öldüğü... Cenaze törenine kaç kişinin katıldığı... Kimlere ne kötülükler yaptığı... Kronik bir hastalıktan öldü ise hastalığına tanı konup konmadığı... Kaç kez film çekildiği... Kan grubu... Kime âşık olduğu... Kimin ona âşık olduğu... Çocuğunun olup olmadığı... Çocuğunun ondan olup olmadığı... Kaç kişinin ne sıklıkla mezarına geldiği...

Wilhelm Herr'in yaşamının ayrıntıları ile ilgili rahatlıkla on bin sayfa yazılabilir.

**

Stephansdom Üzerine Notlar

Viyana'daki Stephansdom adlı katedral.

1

*İsa'nın bugün milyarlarca inananı var ama İsa öldürülürken en kritik zamanda Pontius Platus'un hükmü geçerliydi.

**

2

*Orta Çağ kiliselerindeki en büyük masraf kalemi: mum. Kiliseler için ekonomik olarak milat İsa değil Edison olmalıydı: Edison'dan önce (E.Ö.) Edison'dan sonra (E.S.)...

**

3

*Bu kilisede yedi gün, yirmi dört saat, üç yüz altmış beş gün, yüzlerce yıl çalışan bir kamera olsaydı bize neleri gösterirdi? Mozart, Beethoven, Freud, Schrödinger, Hitler, Einstein... Hepsi buraya geldiler; bu bir manzara ortaklığı... Onların gördüğü yere bakıyoruz şu an; şu işlemeli sütuna, şu yüksek tavana, şu renkli freske, heykele vs. İlişki kurmak istersen manzara ortaklığı da duygusal bir bağ kurdurabilir.

**

4

*Stephansdom'da kilisede dua eden zencilere dair: Avrupalılar iki yüz yıl önce sadece atalarının topraklarını işgal etmemişler, torunlarının bilinçlerini de işin içine katmışlar. Şimdi kendilerinden geçerek İsa önünde dua eden torunlar, işgalin taşıyıcıları ve bilinçlerinde, iki yüz yıl önce atalarına zorla dayatılan ithal din, "sanki" yerliymişçesine, sanki "hep" ordaymışçasına doğal, ezeli ve ebedi duruyor.

**

5

*Mekân aynı zamanda içinde bulunduğu zamanın akışını da belir-

ler. Zannedilenin aksine bazı yerlerde çok çabuk ilerler bazı yerlerde ise akış belirgin şekilde yavaşlamıştır. Nesnenin değişmezlik durumu zamanın akışını belirleyen en önemli unsurdur. Beş yüz yıldır aynı yerde duran bir kilise değişmezlik duygusu ya da zamanın pıhtılaşmış olduğu duygusunu hissettirir.

**

6

*İnsanlar, Tanrı'ya ve inançlarının içeriğine yeterince inansalardı on dakika tapınaklarına uğradıktan ya da beş dakika dua ettikten sonra eve gidip sevişebilir, televizyon izleyebilir ya da işe gidebilirler miydi? Dinlerinin söylediklerini doğru kabul eden, onlara gerçekten inanan insan, inandığı dinin tapınağından nasıl çıkabilir? Tapınaklar ve mezarlıklar şehirdeki "zaman geciktiricileri"dir. Şimdiki zamanın dokusundaki kara delikler, tapınaklar ve mezarlıklardır; geçmişin numuneleri olarak şimdiki zamanın mekânlarında yerleşirler.

Dünyevi her şey; restoranlar, evler, iş yerlerinin çoğu bir ömürlük sürede yapılmış olmalarıyla da geçiciliklerini ve gündelik kullanımlı olduklarını yansıtırlar. Oysa tapınaklar ve inanç mekânlarının çoğu bir insan ömrünün öncesinde yapılmış olmalarıyla da insandan fazla olduklarını hissettirirler. Bu bakımdan bu mekânlara en çok benzeyen mezarlıklardır. Bir şehrin her mekânı aynı zaman diliminde değildir; kiliseler, camiler ve diğer inanç mekânları birey üzerinde sadece dini yapılar olmaları nedeniyle değil eski olmaları nedeniyle de etki gösterirler.

**

Kafka'nın 1 Metre Yakınında

Kafka'nın mezarı.

Kafka'nın mezarının 1 metre önünde oturuyorum. Kafka'nın mezarında üç kişi yatıyor. Mezar taşında en üstte "Dr. Franz Kafka" yazıyor, hemen altında babası Hermann Kafka ve altında annesi Julie Kafka'nın adları var.

İlk ölen "bizim" Kafka olmuş, Kafka soyadını dünyaya duyuran Kafka... Burada yatan üç kişinin üçünün de soyadı Kafka olsa da "Kafka" denince akla Franz Kafka geliyor. Franz Kafka bu sözcüğü kendi varlığında yoğunlaştırmış ve "Kafka" sözcüğü uzun yıllardır artık Franz Kafka...

Franz Kafka'nın mezar taşında "Dr. Franz Kafka" yazıyor. Buna kim karar verdi bilmiyorum ama öykülerinin bile yakılmasını vasiyet eden bir yazar olarak Kafka muhtemelen bunu reddederdi.

Mezar taşlarına bu türden unvanların yazılmasını oldum olası garipsemişimdir: "Avukat", "Emniyet Amiri", "Emekli Emniyet Amiri", "Profesör Doktor", "Dâhiliye Mütehassısı"

Acaba "Dr." kısmının yazılmasını Kafka'nın babası mı istemişti? Nefret ettiği babası, Kafka'nın ölümünden sonra yedi yıl daha yaşamış. Kafka'nın annesi Julie ise kocasının ölümünden üç yıl sonra ölmüş. Benim önümde tamamlanmış bir tarih var. Bu ölülerin hepsi gömülmüş, adları mezar taşına kazınmış; uzun zamandır aynı görünümde olan, artık değişime kapatılmış bir mezar...

En son ölen Julie Kafka, kendisinin henüz içinde olmadığı mezara muhtemelen defalarca gelmiştir. Julie Kafka oğlunun ölümünden sonra on yıl boyunca aslında kendi mezarını ziyaret etmiş. Biraz "Kafkavari" bir şey bu.

Kafka'nın mezarının tam karşısında Kafka'nın vasiyetine uymayarak onun eserlerini yayınlayan arkadaşı Max Brod'un anısına bir yazı var.

Kafka'nın mezarında üç ölü var ama varsayımsal ölüleri de sayarsak toplam altı kişiler.

Kafka'nın kız kardeşleri:

Gabriela Herrmanova

Valeria Polloroda

Otilre Dadidova

1942 - 1943 yıllarında toplama kamplarında öldürülen bu üç kadının anısına bir mermer var. Bunların naaşları bu mezarda değil... Bunların naaşları hiçbir yerde değil; gökyüzünde, Polonya'da, Stanislaw Lem'in mezarının toprağında... Bunların naaşları, naaş olarak yok.

Kafka'nınki ise eskiden buradaydı, şimdi yok. Etraftaki bitkiler, böcekler, hele hele ağaçlar onun moleküllerini taşıyor. Babası öldüğünde Kafka çoktan kemik olarak kalmış; kemikli yüzü, yüzünden sıyrılmış sadece kemiklerine indirgenmişti.

1882 yılında Julie yirmi altı yaşında, Hermann yirmi sekiz yaşında iken bir gün -muhtemelen bir gece- seviştiler, Hermann, Julie'nin içine boşaldı. Julie bir yıl sonra Kafka'yı doğurdu. Onlar için ne kadar sıradan bir gün ya da gece idi.

Bize çok sıradan gelen o gecelerde ne olağan dışı şeyler olur oysa, hiç bilemeyiz. Ya da sonrasında çok olağan dışı, olağanüstü şeyler olduğunu anladığımız olaylar, o sırada bize çok sıradan gelir.

*

Her büyüklük, komşuluğundaki eşdeğerlerini küçültür.

Kafka'nın mezarının hemen yanında Profesör Gustav Reiniger'in mezarı var. Yaşadığı dönemde muhtemelen Kafka'dan daha çok saygı gördü, daha iyi bir hayatı oldu. Oysa şimdi onu bilen, ziyaret eden, mezarına bakan yok.

*

Kafka öldüğünde tam benim şu anki yaşımdaydı. Onun ölümünden tam doksan iki yıl sonra onun mezarının başında, yerde, ondan kalanların 1 metre yanında oturuyorum:

**

İnsanın Hangi Türüsün?

Suphi Altındöken *Rachel Corrie*

Bütün insanlar gerçekten de aynı türde midir? **İnsan** dendiğinde anladığımız şey, bir insanı ne kadar yansıtır?

***Hangi tür insansın?**

Sen insanın hangi türüsün? Genç bir kızın bileklerini kesip sonra da yakan **Suphi Altındöken** ile Filistinli bir ailenin evinin yıkımına engel olmak isterken buldozerin altında kalarak yaşamını yitiren Amerikalı **Rachel Corrie** aynı tür olabilir mi?

Beş yaşındaki bir kız çocuğunu diri diri yakarak öldüren "insan"

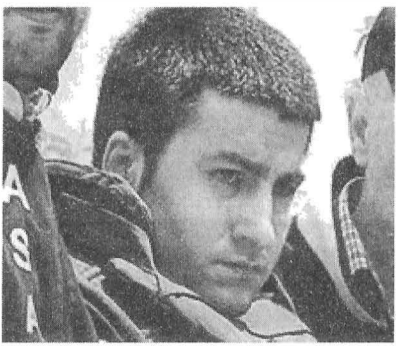
Süleyman Akdeniz[1] ile 2014 yılında Soma'da meydana gelen maden kazasından kurtulduğu hâlde arkadaşlarını kurtarabilmek için tekrar madene dönen ve orada yaşamını yitiren maden işçisi **Tayyip Şenlik**'i [2,3] aynı tür mü kabul etmeliyiz?

İkinci Dünya Savaşı'nda açlık çekerken atların dışkılarındaki arpaları toplayıp arkadaşlarıyla paylaşan insanla o sıralarda yine aynı cephede o askerlere vermediği tereyağlı ekmeklerle köpeğini besleyen subay nasıl aynı tür olabilir?

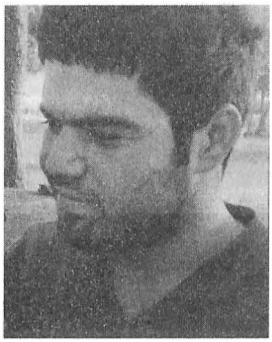
Aylık geliri 50 bin TL olduğu hâlde 6 bin TL'lik maaşına zam isteyen bürokrat ile aylık 40 Dolar maaşla çalışıp 1 milyon Dolar'lık Fields madalyasını, **"İhtiyacım olan her şeyim var,"** diyerek reddeden matematik dehası **Grigori Perelman** nasıl aynı türün iki bireyi olabilir?

Sadece bir öğün atladığında bile ne kadar aç kaldığını gördüğü herkese anlatan bir insanla, açlık grevinin altmışıncı gününde ölen **Bobby Sands** aynı türe mi aittir gerçekten?

Anne Frank ile **Joseph Mengele, Stephan Zweig** ile **Hermann Göring** nasıl aynı tür olabilir?

Süleyman Akdeniz [1]

Tayyip Şenlik [2,3]

*

Her şey insana dâhil

İstesek de istemesek de bu böyledir. Anılan bütün isimler insandır ve bunların hepsi insana dâhildir. İyi ya da kötü, erdemli ya da alçak adları anılanların tamamı insandır. Burada ismi geçen-geçmeyen her türlü yüce davranış ve her türlü alçaklık insana aittir.

*

Ahlâkı tercih etmek

Bu bakımdan insan türü, en yüce erdemlerle en aşağılık alçaklıkların arasındaki geniş düzlüklerde konumlandırmıştır varoluşunu. Her birimiz yüceliklerle alçaklıkların bazen çok uzağında bazen de çok yakınında bir yerlerde dururuz. Çoğumuz ne Goebbels kadar alçağızdır ne de Perelman kadar yüce... Çoğumuz Goebbels'e göre çok masum, Perelman'a göre çok alçağızdır. Bu varsayımsal "ahlâki ölçek"te bulunduğumuz konumu açıkça kendimiz seçeriz. Kime, neye, ölçeğin hangi tarafına yakın durduğumuzdan bizzat kendimiz sorumluyuzdur.

O hâlde bu sorumluluğu göz önüne alarak kendi kendimize tekrar sormalıyız: "Ben insanın hangi türünü seçiyorum?"

**

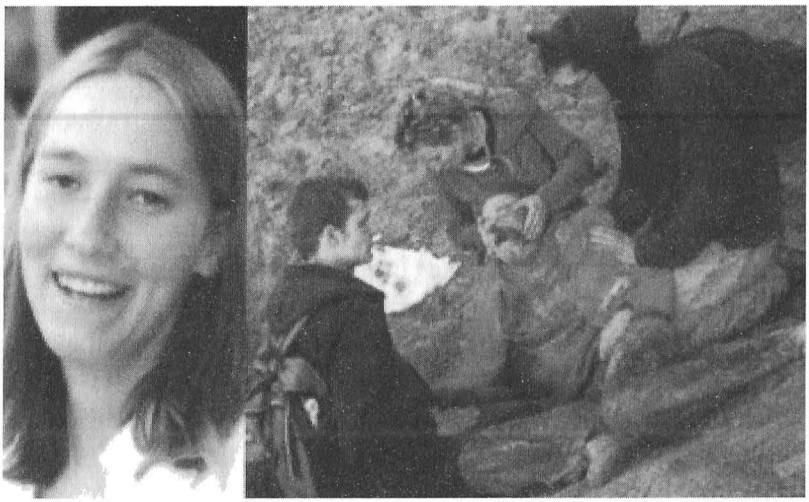
Kaynaklar

1.http://www.milliyet.com.tr/intikam-icin-vahsice-oldurdu/gundem/detay/1874798/default.htm

2. http://video.ntvmsnbc.com/arkadaslari-icin-canini-verdi.html

3.http://somaniniscileri.blogspot.com.tr/2014/05/tayyip-senlik.html

Aşırı "İnsanlaşma": İnsan Türünün "Rachel Corrie Hâli"

Rachel Corrie (16 Mart 2003)

"Bir şeyi söylemenin en etkili yolu o işi yapmaktır."
J. Marti

Bir insanda olabilecek en yüce erdem nedir? Cömertlik? Sabır? Fedakârlık? Empati? Tevazu? Kararlılık? Cesaret? Bu erdemlerin birçoğu birbiriyle yakın akrabadır ve hepsi de saygı duyulacak erdemlerdir. Fedakârlık ve cesaret iç içe geçmiştir; bedel ödeme bunların doğal sonucudur. Bir fikri savunan ve bu fikir uğruna fedakârlık

edip bedel ödeyen bir insan, başkalarında saygı uyandırır. **Söyledikleri yanlış olsa bile o yanlış uğruna ödediği bedel saygındır.** Tersi bir durumda en doğru şeyi savunsa dahi, bunun için fedakârlıkta bulunmayan, hiçbir bedel ödemeyen insanda itici bir şeyler vardır.

*

Bedelsiz söz, maliyetli yaşam

Doğruları söylemek elbette önemlidir ama en önemlisi bu değildir. Ödenmemiş ya da başkalarına ödetilmiş bedeller bu doğruları değersizleştirir, anlamsızlaştırır, içini boşaltır.

"Açgözlü olma."

"Yalan söyleme."

"Başkalarına yardım et."

Hammurabi kanunlarında ya da insanlık tarihindeki en eski kabilelerin kültürlerinde bile bu ve benzeri ahlâki öğretileri görürüz. Yani bunları dile getirmenin özgün bir yanı yoktur. Bunları söylemek, bir insanı saygı duyulması gereken bir ahlâk teorisyeni yapmaz. **Bunları söylemenin aslında fazla da bir maliyeti yoktur. Ancak bunları yaşamanın bazen çok ciddi boyutlara ulaşan bir maliyeti vardır:** Yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, kendini başkalarının yerine koyabilmek, yardımlaşmak vs. Bunlar bir insanın yaşamında ciddi kısıtlamalar gerektiren davranışlardır. İşte esas saygı duyulması gereken de budur.

*

Bilgisayar başında erdem!

Bilgisayar başında "başkalarının acılarını paylaşmalıyız" diye facebook gönderileri "share" edenler, "like" edenler saygı uyandırmaz ama hiçbir maddi karşılığı olmadan İngiltere'den çıkıp cumhuriyetçilere yardım etmek için İspanya İç Savaşı'na giden ve otuz yaşında ölen yazar Christopher Caudwell saygı uyandırır.

Şu an okuduğunuz yazıyı benimseyerek okuyor olsanız dahi beğeninizde büyük boşluklar vardır. **Bu yazıyı yazmak, bir oda, bir bilgisayar, insani bir oda sıcaklığı, yeterli bir tokluk, kısacası asgari bir konfor gerektirir.** Bu yazı masa başında bilgisayarla yazılmıştır ve yaşamla sınandığına dair elinizde hiçbir kanıt yoktur. **Erdemler, ancak yaşamla buluştuğunda hak ettiği saygıyı görür.** Kalem-klavye başındayken söz edilen erdemlerin hangisinin sahte hangisinin gerçek olduğu, ancak yaşamla sınandığında ortaya çıkar.

*

Başkasının acısı nasıl hissedilir?

"Başkalarının acısını hissetmeliyiz," cümlesi tvittırda, feysbukta, üniversite kantininde, bar koltuğunda ya da bu yazıda suya tirit bir klişedir. Ancak Amerika'dan Filistin'e gelip Filistinli bir ailenin evi yıkılmasın diye mücadele ederken İsrail dozerinin altında kalan Rachel Corrie'nin yaşamında bu cümle, erdemin saf hâli olarak yüreğe oturur.

Başkasının acısı işte böyle hissedilir; Rachel Corrie'nin dünyaya, tarihe ve bizlere **yaşamıyla** söylediği budur.

Söylediklerinden muhtemelen kendisi bile habersizdi!

Rachel Corrie ve onun gibiler, bizim gibi sıradan ve çoğunlukla da günübirlik yaşayan insanlara **eşikler üretir**; yaşamlarını, kanlarını vererek... Onlar, vazgeçtikleriyle insan türünün ileri uzantılarıdır; **"insanlaşma ansiklopedisi"nde "erdem" sözcüğünün anlamını zenginleştirirler.**

*

İnsan türünün "Rachel Corrie hâli"

Rachel Corrie gibiler, biz sıradan insanları gülünçleştirir, karikatür hâline getirir. Yaşamıyla "fedakârlık" ve "vicdan" sözcüklerini nasıl da derinleştirmiş, sözcükleri asıldığı yerden indirip hayatla nasıl da birleştirmiştir.

J. Marti "Bir şeyi söylemenin en etkili yolu o işi yapmaktır," demişti. Rachel Corrie ne demiş olursa olsun bundan daha iyi söyleyemezdi.

*

İnsanlaşmanın "doz aşımı"

İnsan türünün bir "Rachel Corrie hâli" vardır; insanın bu türü, bir ahlâki konumu, insanlaşma sürecinde bir eşiği temsil etmektedir. Rachel Corrie, insanın bir çeşit "aşırı hâli", insanın "aşırı insanlaşması"dır. Kendi insanlığını yüklenmemiş olanların da insanlığını sırtlamış, içinde başkaları için de insanlık taşımaktadır. Sonunda yaşamını yitirdiği için onu "yanlış" zamanda, "yanlış doz"da fazlaca "insanlaşmış" bulanlar çıkacaktır. Ama tam da böyle "aşırı"ya gitmiş muhterem ölüler yüzünden sürmüyor mu insan türünün varlığı? Sokrates'ten Bruno'ya, Spartaküs'ten Müntzer'e... Hepsi de "aşırı" insanlardı, "fazlaca" insanlaşmışlardı. Her muhterem ölü, insanlığın belleğinde hak ettiği yeri er geç alır. Rachel Corrie öleli on dört yıl oldu. Onun yirmi dört yaşında genç bir kadın olarak vazgeçtikleriyle, bu yazının sözden yapılmış olmasından kaynaklanan hafifliği ve yaşamla sınanmamış uçuculuğu arasında korkunç bir zıtlık var. O on dört yıldır ölü, bu yazının yazarı ise hâlâ yaşıyor; kafatası kırılmamış, bir buldozerin altında kalmamış ve bu yazıyı yazabiliyor. Bu yazıyı yazarken duyduğu utanç, R. Corrie'nin sadece "insanlaşma" etkisini değil aynı zamanda "insanlaştırma gücü"nü gösteriyor.

"Büyük ölü"lerin büyüklüğü böyledir işte; insanlaşırken insanlaştırırlar da.

Büyük bir olasılıkla hepimizin içinde bir yerlerde bir "Rachel Corrie hâli" var; bazılarımızda hemen elimizin altında, bazılarımızda ise çok derinlerde gömülü ve fazla kullanılmamış olarak... İnsanlaşmak için bu yönümüzü bulunduğu yerden çekip çıkarmak, büyütmek, buna tutunmak, bu hâlimizin altını çizmek gerekiyor.

**

Türüme "Egolitik Antikibresan" ve Emir Kipinde Bir Mektup

"Kendini beğenmişlik, takdir edilmemiş bir budalalık türüdür.
Kendini beğenmiş olmak için,
yaptıklarımızın tümünün kozmik önemsizliğini unutmalıyız,
ki bu da olağanüstü bir budalalık türüdür."

Pascal Mercier / Lizbon'a Gece Treni

1) Bilmiyorsun, en azından bilmediğini bil

a) Bildiklerinin %99'u kesinlikle yanlış.

b) Bildiklerinin en fazla %1'i doğru.

c) Yukarıdaki %1'lik oran çok çok iyimser bir tahmin.

ç) En fazla %1'i doğru diye hemen hepsi yanlış olan bilgilerini başkasına dayatma...

d) Hangi %1'in doğru olduğunu da bilmiyorsun.

2) Seçilmiş kişi değilsin.

a) Bu gezegende tıpkı senin ülken gibi 200'den fazla ülke var.

b)Bu dünyada tıpkı senin gibi 7 milyara yakın insan var.

c) Bu dünyada 3000'den fazla dil, 300 milyona yakın tanrı var.

d) Bu ülkede tıpkı senin şehrin gibi 80'den fazla şehir var.

e) Sen seçilmiş değilsin.

Bu şekilde olman sadece sosyal, kültürel, coğrafi, biyolojik bir rastlantı. 100 km. Kuzey'de, 300 km. Güney'de, 1000 km. Batı'da, 50 km. Doğu'da doğsaydın, başka bir dinde, mezhepte, etnik kimlikte olacaktın.

Seni oluşturan sperm, birkaç mikrosaniye gecikse, cinsiyetin ve genetik yapın farklı olurdu.

Dilin, dinin, mezhebin, etnik kimliğin, cinsiyetin, inancın, ideolojin seçilmiş değil. Başkalarından daha üstün değilsin. Sen seçilmiş kişi değilsin.

Kendini mutlaklaştırıp, başkasına dayatma!

Sen kendi inancına ne kadar çok inanıyorsan, başkası da kendi inancına o kadar inanıyor. Başkalarına ahmak muamelesi yapma!

Övüneceksen, edinmek için hiç çaba harcamadığın doğuştan özellikler için övünme. İllâ bir şeyle övüneceksen, kendi çabanla edindiğin şeyler için övün; mümkünse hiç övünme.

**

Entelektüel Otopsi Raporum (Ne kadar bilgisizim?)

Ben Taylan Kara, okuyucuya itiraf ediyorum. Ben bir cahilim, hem de zırcahil.

Kuantum elektrodinamiği hakkında cahilim. Levha tektoniği hakkında bir dakika bile konuşamam. Organik kimya konusunda bir kimya mühendisi beni serçe parmağıyla kandırabilir. Japon dili ve hatta edebiyatı hakkında zırcahilim. Katı hâl fiziği, yüksek enerji fiziği, atomaltı parçacıklar, türev, integral, Gödel'in eksiklik teoremi hakkında acınacak derecede bilgisizim. Gödel'in "Principia Mathematica Gibi Dizgelerin Biçimsel Olarak Karar Verilemeyen Önermeleri Üzerine" adlı doktora çalışmasından hiçbir şey anlamıyorum. Meteorolojiden anlamıyorum, bilgisayar program yazılımı hakkında tek bir sözcük bile söyleyemem. Schrödinger denkleminin anlamı konusunda hiçbir fikrim yok, o denklemdeki sembolleri bile doğru okumaktan acizim. Lorenz dönüşümünün ne anlama geldiğini bilmediğim gibi bu konuda tam olarak neyi bilmediğimi bile bilmiyorum. Dahası yıllardır yukarıda sözü edilen bu Lorenz'i (Hendrik Lorenz), Konrad Lorenz ile karıştıracak kadar aptalım.

Taksonomi hakkında o kadar az şey biliyorum ki yok sayılabilir. Taksonomik adıyla on tane böcek ya da yirmi tane balık adı bile sayamam.

Sicim kuramı hakkında Edward Witten'ın yazdığı doksan sayfalık makalenin tek bir satırını bile anlamadım. Son yüz yıldır fizikteki önemli olayların hiçbirini yeterince kavrayamıyorum. Higgs

Bozonu'nun varlığını denklemlerle nasıl öngörebiliyorlar aklım almıyor. Zaten Higgs'ten çok daha eskilerini de anlayamıyorum. O kadar anlayamıyorum ki ortaya konalı yüz yıldan fazla zaman geçmesine rağmen Planck sabitini bile anlayamıyorum. Sadece kuantum fiziği mi; klasik fiziği de yeterince anlayamıyorum. Maxwell denklemlerine de kafam basmıyor. Fizikte kronolojik olarak anladığımı zannettiğim en son denklem Kepler'in denklemleri; eğer biraz deşilse büyük bir olasılıkla onları da yanlış anladığım ortaya çıkacaktır. Kafamı ne kadar zorlarsam zorlayayım fizikte ulaştığım en güncel zaman yüz yıldan daha eski olabiliyor ancak. Buradan anlaşılacağı gibi fizik konusunda bir aptal, kafası basmayan cahil bir adamım. Sadece fizik mi?

Sinemadan hiç anlamıyorum. Eisenstein'ın Potemkin Zırhlısı'nı izlerken içimi sıkıntı basıyor. Kieslowski'nin neden büyük bir yönetmen olduğunu anlayamıyorum. Tarkovski'nin uzun sekanslarının çoğunun ne anlama geldiğini bilmiyorum. Bergman'ın Persona filmini anlayamadım. Vertov'un, Haneke'nin, Triers'in birçok filmini hiç izlemedim, izlediklerimi de zaten anlamadım.

Dinlediğim klasik müzik eserleri hakkında geliştirebildiğim az sayıda duygu hâlâ "hoşlanma-hoşlanmama" duyguları arasında gidip geliyor. Schoenberg'in atonal müziğini anlamıyorum, onu anlamadığım gibi Bach'ın tonal müziğini de tam olarak anlayabildiğimi söyleyemem. Bir müzik parçasının Barok ya da romantik döneme ait olup olmadığını sadece dinleyerek çıkaramıyorum. Bale hakkında hiçbir fikrim yok. Kokoschka'nın dışavurumculuğunu, Kandinsky'nin soyut sanatını, Picasso'nun kübizmini kendi kendime anlamaktan acizim. Guernica'nın sanatsal değerini resimle ilgisiz birine kanıtlayamıyorum. Degas, Renoir, Monet, Cezanne ya da Kandinsky'nin birçok resminin aslını görmedim.

Kiril, Yunan, Ermeni, Japon, Çin alfabelerini bilmiyorum. Sümerce, Akadça, Süryanice anlamıyorum. Rusça, Japonca, Çince ve

bunlar dışında konuşulan yüzlerce dili hiç anlamıyorum; bu dilleri okuyamıyor ve yazamıyorum. Bilmediğim yüzlerce dilin bir kısmının adını bile bilmiyorum. İki yüzü aşkın ülkenin %90'ından fazlasını hiç görmedim. Dünyada yaşayan insanların %90'ından fazlası hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum. Aborjin, Malezya, Paraguay, Gambiya, Kamçatka, Lapon, Sih, Tazmanya ve benzeri onlarca halkın ve bölgenin tarihi hakkında üç cümle bile kuramam. Bask dilinde yazılan hiçbir kitabı okumadığım gibi bu dille yazan iki tane yazar adı bile sayamam. Kongolu hiçbir şairi tanımıyorum.

Her gün kullandığım bilgisayar, yazıcı, fotokopi makinesi, bulaşık ve çamaşır makinesi gibi cihazların tek birini bile yapamam, bırakın yapmayı çoğunun nasıl çalıştığını bile açıklayamam, bırakın bunları açıklamayı küçücük bir flash belleğe o kadar bilginin nasıl sığdığını bile anlamıyorum.

Gökteki yıldızların çoğunun adını bilmiyorum. Beyaz Cüce, Süpernova, Kuasar, Pulsar... Bunlar hakkında yarım saat bile konuşamam. Chandrasekhar limitini hesaplayamıyorum. Astronomideki matematiksel hesaplamalara, bir bebeğin trigonometrik denklemlere baktığı gibi saf saf bakıyorum.

Heidegger'i ana dilinden okuyamıyorum. Heidegger'in çevirilerinin hepsini de okumadım. Okumuş olduklarımı da muhtemelen yeterince anlayamadım. Sadece Heidegger mi? Veda'ları, Kalavela'yı, Mahabarata'yı, Manas'ı da okumadım.

Adorno'nun Minima Moralia kitabını ancak beş kez okuduktan sonra anlayabildim. Ne kadarını anlayabildiğimi ise hiç sınamadım; sınama olanağım olsa muhtemelen tam anlayamamış olduğum ortaya çıkar.

Joyce'un Ulyses'ini kılavuzla okuduğum hâlde pek az şey anlayabildim. İngilizce metni ile birlikte okuduğum hâlde yeterince anlayamadım.

Okumayı tasarladığım kitapların %90'ından fazlasını hâlâ okuya-

madım. Musil'in Niteliksiz Adam kitabına yıllardır başlayamadım. Ahmet Cevizci'nin Felsefe Sözlüğü'nü yıllardır bitiremedim. T. Mann'ın Dr. Faustus'unu, Hesse'nin Boncukoyunu'nu, Lowry'nin Yanardağın Altında'sını ve Gorki'nin Klim Sangin adlı kitabını hâlâ okumadım. Üstelik okumayı da düşünmüyorum.

Tarihte Bacon ve Zenon'un iki tane olduğunu ancak yirmi beş yaşımda fark edebildim. Kısa alıntılar dışında ne Francis Bacon, ne de Roger Bacon okuyabildim. Zenon'nun hakkında o herkesin bildiği paradoks ve birkaç magazin cümlesi dışında hiçbir şey bilmiyorum. Zenon, "Zeno" olarak okunduğu için "Zenon'un" yazarken "Zenon'un" mu yoksa "Zenon'nun" mu yazılacağını bile karıştırdım.

Eğer bu yazıyı gerçeğe uygun yazmayı başarabilseydim bilmediklerimin, anlamadıklarımın ve yapamadıklarımın listesi yüzlerce sayfa tutardı. Burada yazamadığım birçok şeyin de büyük bir çoğunluğunu bilmiyorum. Ne kadar çok öğrenirsem öğreneyim, bilmediklerim bildiklerimden hep çok daha fazla oluyor. **En kötüsü de binlerce bilmediğim şeyi, bilmediğimden bile habersizim.**

Ben böyleyim ey okur! Romalı şair Horace olsa eminim yazıyı şöyle bitirirdi:

- Quid rides? Mutato nomine, de te fabula narratur.*

**

**Neden gülüyorsun ki? İsimleri değiştir, anlattığım senin hikâyendir.*

Sonsöz

Bu kitabı okuduğunuza göre hiçbiriniz ölü değilsiniz. Yaşadığınıza göre bir zaaf içinde olmalısınız. Eğer geçmişinizde böyle bir yol ayrımı yaşadıysanız tercihinizi yaşamdan yana kullandınız. O en son sözü, o en son hareketi, o gidilecek yere atılacak en son adımı sessizlik ya da eylemsizlikle karşıladınız. Ölülerimizin bizlerden farkı bu; onlar o son sözü söyledi, o son adımı attı, o son hareketi yaptı. Böyle davrandıkları için onlar "bizim ölülerimiz" oldular. Dünyada, hele hele bu coğrafyada yaşamda kalmak, hemen hemen daima sırtında bir ahlâki zaaf taşımaktır. Sırtına o zaafların en ağırlarını yüklenmiş biriyim.

Hiç işkence görmemenin işkencesini yaşamak, bazen işkencenin kendisinden daha fazla acı verebilir. 1980'li yıllarda bir sanığın mahkemede söyledikleri bu duygunun veciz bir ifadesidir: "Yaşadığım için tüm ölülerimden özür diliyorum." İşte beynime kazınan ve en ince ayrıntılarına kadar incelediğim bu sözü ahlâki dikkatinize sunuyorum. Yaşadığınız için ahlâkınızdan neler yitirdiğinizi bir düşünün. Çoğu ölümün bilinçli bir tercih olmadığını bilsem de bu soruyu pimini çekerek bilincinizin tam ortasına bırakıyorum; bir fare gibi düşüncelerinizi kemirmesi temennisiyle...

*

Alt başlık "insanı anlama denemesi"; ne kadar büyük, ne kadar iddialı bir başlık. İnsan bu başlığın içinde çok büyük, çok yeni şeyler arıyor ama yeni bir şey yok; bu sadece bir derleme. Düşünülmüşlerin üzerine düşünme var. Düşünülmüşlerin düşünülmüşlüğünün düşü-

nülmüşlüğü var sadece.

Bu kitabı neden okuyacaksın ey okur? Senle konuşabilseydim, işe şu an bu kitabı elinde tutuyor olmana şaşmakla başlardım. (Sen diye hitap etmeme aldırma, normalde bu kadar kaba değilimdir, senli benli de konuşmam.) Etrafında binlerce kitap varken bunu niçin okuyacaksın? Kitap elinde, alıp almamakta kararsız bir şekilde sayfalarını karıştırıyor, kitabın arkasını okuyor, seni almaya ya da almamaya itecek bir işaret, sana ilginç veya itici gelecek bir ifade, cümle ya da sözcük arıyorsun. Haftada iki kitap okuyacak kadar iyi bir okur isen ve beynin henüz piyasanın kapatması olmadıysa yaşamın boyunca ancak beş bin tane kitap okuyabileceksin. Eğer o beş bin kitabın tamamını doğru seçecek olursan bu kitap o beş bin kitap arasında değil. Eğer "Bu kitabı mı yoksa Suç ve Ceza'yı mı okusam?" diye bir kararsızlık içinde isen, böylesine saçma bir kararsızlık duyduğun için biraz utanmalı ve derhâl Suç ve Ceza'ya başlamalısın. Yine bu kitap yerine Tolstoy, Zweig ya da Lem okuyacaksan da bu söylediklerim kesinlikle geçerlidir. Ama büyük bir olasılıkla doğru seçim yapamayacaksın. Bu nedenle şunu söylemek gerek:

Bu kitap yapacağın yanlış seçimler içindeki "en yanlış" olanı değildir.

*

Sokrates, zamanında kendisini tanımlarken: "Atina bir at ve ben de onu rahatsız eden at sineğiyim," demişti.

Bu bir "at sineği olma teşebbüsü"dür.

Bu, insanı var saymaktır.

Bu, insana olan umuttur.

99 alçağın ardından, henüz görmesen de görme olasılığın olan 100. insana duyulan umut; 99 alçağa tahammül ettiren budur.

Bu, 99 alçağın içindeki mikroskobik insan parçacıklarının kazısıdır.

Düşünce; kütlesini kazanamamış bir potansiyel... Varlığında cisimleşeceği toplumsal maddesini arıyor.

**

İÇİNDEKİLER

1. Var Olma Notları / **7**

2. Yığının İnsansızlığı / **43**

3. Taşrada "Tanım" Hazırlıkları / **45**

4. Ölü Profesörün Fotoğrafı Önünde / **47**

5. Männliches Allzumännliches / **49**

6. Bellek Üzerine Notlar / **51**

7. Duyarsızlık Devriyesi / **56**

8. Hınç Yapımı / **57**

9. Astın Bilincine Gizlenmiş Nihilizm / **59**

10. Bilinç Notları / **60**

11. Mezarlık "Ölce"leri / **69**
12. Mezarlar Üzerine Kapitalist Çeşitlemeler / **72**
13. İnsanlığı Alınmış İnsanlar / **75**
14. "Sonluluğun içindeki sonsuzluk" / **76**
15. İştahın İnsansızlığı / **78**
16. Ahlâk Yorgunluğu / **79**
17. Ölüme Yakınsama / **80**
18. Deneyimin Körleştirici Parlaklığı / **82**
19. Bilince Ekilmiş Şüphe / **85**
20. Yaptıklarınla Muhatap Olmak / **87**

21. Tutuşturmak İçin Tutuşma Dersleri / **88**

22. Cahilce ve Aşırı İndirgenmiş
Bir Batı-Doğu Denemesi / **90**

23. Sınıfını Arayan Sözcükler / **92**

24. Karbon Uygarlığının Çocukluğu / **116**

25. İkisi İsimli Biri İsimsiz,
İkisi Yakın Biri Uzak Üç Mezar / **118**

26. İki 28 Yaş / **123**

27. Heidegger Coğrafyasına Karanlık Bir Gezi / **125**

28. Heidegger, "Heideggeriyor" İken / **147**

29. M. Heidegger'in Kısa "3. Tekil Şahıs" Biyografisi /**148**

30. M. Heidegger'in Resimli "Zoografisi" / **149**

31. Auschwitz Duygusu / **150**

32. Husserl'in Mezarında Yatmayan Husserl / **163**

33. Stephansdom Notları / **166**

34. Kafka'nın 1 Metre Yakınında / **169**

35. İnsanın Hangi Türüsün? / **172**

36. Aşırı "İnsanlaşma":
İnsan Türünün "Rachel Corrie Hâli" / **175**

37. Türüme "Egolitik Antikibresan"
ve Emir Kipinde Bir Mektup / **179**

38. Entelektüel Otopsi Raporum
(Ne kadar bilgisizim?) / **181**

39. Sonsöz / **185**

VAR OLMA NOTLARI

TAYLAN KARA

Sokrates, kendisini bir at sineğine benzetmişti.

Bu bir "at sineği olma teşebbüsü"dür.

Bu, insanı var saymaktır.

Bu, insana olan umuttur.

99 alçağın ardından, henüz görmesen de görme olasılığın olan 100. insana duyulan umut; 99 alçağa tahammül ettiren budur.

Bu, 99 alçağın içindeki mikroskobik insan parçacıklarının kazısıdır.

Düşünce; kütlesini kazanamamış bir potansiyel... Varlığında cisimleşeceği toplumsal maddesini arıyor.

9 786059 552301